

روشن گشت امور فرهنگی

آموزشی، تحلیلی، اخلاقی، رسانه‌ای
برای دبیران، دانشجویان و کارشناسان
آموزش و پرورش

الگوی تدریس مقایسه‌ای با تدریج پرورشی
عکس‌سنگ تعلیم املا هستند
ابراز وجود
هدایت بزرگان کوچک

در روزگاری که شرک و کفر و گناهکاری، بر همه جا سایه افکنده بود، قدرتمندان بر ضعیفان ستم می کردند و غباری از دروغ و رسالت خود را آغاز کرد. پیروان اندکی از انسان های پاک و با اخلاص، گرد او را گرفتند و به یاری اش برخاستند. فشار ناسی از اذیت به آموزش و تربیت مسلمان به پردازد. نتیجه ی این کار، گسترش اسلام بود...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

● یادداشت سردبیر

● یک فصل تازه / ۲

● از هم یاد بگیریم

● آزمایشگاهی به وسعت آسمان! / فاطمه محمودیان / ۳

● اعتماد کنیم / منصور ملک عباسی / ۶

● چگونه شروع کنیم؟ / منصوره فروزان / ۸

● فرصت دانایی

● حق داریم؟ / محمدحسن مکارم - محمدعلی شامانی / ۱۱

● کوجه های آگاهی

● تغییر کتاب های درسی / حسین الوندی / ۱۴

● الگوی تدریس مقایسه ای یا ... / زهرا حریرفروش - مهرناز صادقی / ۱۶

● طراحی مجله ی کلاس درس / ترجمه ی احمد شریفان / ۱۸

● ۵۰۱ نکته برای معلمان / ترجمه ی مرتضی مجدفر - وحیدرضا نعیمی / ۲۱

● مگر شما معلم املا هستید؟ / جعفر ربانی / ۲۵

● گفت وگو

● اندکی عشق، اندکی اخلاص / حسین نامی ساعی / ۲۸

● کوجه های بلوغ

● ابراز وجود / شاکر احمدی زاده / ۳۰

● بازشناسی ابعاد شخصیتی نوجوان - ۱ / سید علی محمودی / ۳۲

● روابط با هم سالان / ابراهیم اصلانی / ۳۴

● راهی نشانم بده

● آشنایی اجمالی با نظام آموزش متوسطه / مجتبی مقصودی / ۳۷

● گوناگون

● فناوری در خدمت آموزش / اصغر ندیری / ۴۱

● آیا شما طرح درس جدیدی دارید؟ / زهره پندی / ۴۲

● با خاطر دوست

● نامه های رسیده / ۴۴

● هدایت بزرگان کوچک / ترجمه ی مهتاب صفرازاده خسروشاهی / ۴۶

رشد آموزش راهنامی

آموزش، تعلیم، اطلاع رسانی
برای دبیران، دانشجوینان و کارشناسان آموزش و پرورش

● دوره ی سیزدهم

● مهر ۱۳۸۶

● شماره ی پی در پی ۵۹

● ISSN: 1606-9226

● مدیرمسئول: علیرضا حاجیان زاده

● سردبیر: خسرو داودی

● مدیر داخلی: فاطمه محمودیان

● ویراستار: لغیا عروجی

● طراح گرافیک: پریسا سندوسی

● (زیر نظر شورای برنامه ریزی)

● چاپ: شرکت افست (سهامی عام)

● شمارگان: ۳۰۰۰۰

● نشانی پستی مجله:

● تهران - صندوق پستی ۱۷۹-۱۶۵۹۵

● تلفن دفتر مجله: ۸۸۳۴۴۷۵۵

● پیام گیر نشریات رشد:

● ۸۸۳۸۲۰۱۴-۸۸۸۳۹۲۳۲

● مدیر مسئول: ۱۰۴

● امور مشترکین: ۱۱۴

● نشانی پستی امور مشترکین:

● تهران - صندوق پستی ۳۳۱-۱۵۸۷۵

● Email: rahnamayi@roshdmag.ir

● رشد آموزش راهنامی تحصیلی، از

● تمامی دبیران محترم و مدیران مدارس

● راهنامی دعوت به همکاری می کند.

● مجله در حکم و اصلاح مقالات آزاد است.

● مقالات رسیده بازگردانده نمی شود.

وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی

دفتر انتشارات کمک آموزشی

یک فصل تازه

از روزی که مسئولیت سردبیری مجله را پذیرفتم و وارد اتاق کار شدم، تعداد زیاد نامه‌های ارسال شده، باعث تعجب و حیرتم شد. بارها برای دیدن همکاران قدیمی مجله، جناب آقای فرهاد بخشنده (سردبیر) و جناب آقای میرشهرام صدر (مدیر داخلی) وارد این اتاق شده بودم و شاید چندین ساعت را به گفت‌وگو با این دوستان گذرانده بودم، اما این انبوه نامه‌ها و مطالب توجه مرا جلب نکرده بود.

حالا این موضوع را به فال نیک می‌گیرم. چون معتقدم، زنده بودن و حیات یک مجله، به نوع ارتباط مخاطبان آن مربوط می‌شود. در کار مجله، هیچ عملی به اندازه‌ی باز کردن پاکت نامه‌ی مخاطبان برای من جذاب و لذت‌بخش نیست و علاقه‌مندم بخش زیادی از محتوای مجله را به مطالب ارسالی مخاطبان اختصاص دهم. به همین دلیل، در ابتدای دوره‌ی جدید مجله، دوره‌ی میزده که امیدوارم عددی خوش‌یمن باشد، ما بایم شما عزیزان را با برنامه‌ی سالانه‌ی مجله آشنا کنم. امیدوارم این توضیحات به شما کمک کند تا مطالبی ارسال کنید که سریع‌تر در نوبت چاپ قرار گیرد و در مدت کوتاهی شاهد مطلب چاپ‌شده‌ی خود در مجله باشید.

در سال جدید رویکرد کلی مجله برداشتن به موضوعاتی است که برای تمام معلمان دوره‌ی راهنمایی تحصیلی کاربرد و موضوعیت داشته باشد. ضمن آن‌که می‌کشیم، به دیدگاه‌های تربیتی بیش از پیش توجه شود و مقوله‌های فرهنگی، تربیتی و پرورشی در کنار مسائل آموزشی مطرح گردند. بخش‌های اصلی مجله عبارت‌اند از:

۱ پاسخ به نامه‌ها، و انتخاب و چاپ مطالب دریافتی؛

۲✓ ذکر خاطراتی از معلمان که جنبه‌های تربیتی و آموزشی داشته باشند؛

۳✓ معرفی معلمانی که در کار خود موفقیت‌هایی داشته‌اند و طرح آن برای سایر معلمان آموزنده است؛

۴✓ معرفی کارهای جالبی که در مدارس انجام می‌شوند و ترویج آن‌ها به اعتلای برنامه‌ها و فعالیت‌های مدارس کمک می‌کند؛

۵✓ معرفی سایت، نرم‌افزار و کتاب‌های مناسب؛

۶ گفت‌وگو با مسئولان و دست‌اندرکاران در سطوح متفاوت آموزش و پرورش و مرتبط با دوره‌ی راهنمایی تحصیلی؛

۷✓ تشریح موفقیت‌های علمی و کارهای برجسته‌ی بزرگان ایران زمین، از گذشته تا حال؛

۸ آشنا کردن معلمان با رشته‌های تحصیلی در دوره‌ی متوسطه؛

۹ تبیین ویژگی‌های سن نوجوانی و مراحل رشد و شخصیت و مسائل و مشکلات آن‌ها؛

۱۰ برخورد‌های تربیتی با دانش‌آموزان هنگام مدیریت کلاس درس؛

۱۱✓ آشنایی با الگوهای تدریس و تلاش برای به کار بردن آن‌ها در کلاس و برای موضوعات گوناگون؛

۱۲✓ بیان راهکارهای عملی برای آموزش شیوه‌های پژوهش به دانش‌آموزان؛

۱۳✓ طرح سؤالات، موضوعات و مشکلات مشترک معلمان دوره‌ی راهنمایی و ارائه‌ی راهکارهای مناسب؛

۱۴ طرح موارد متفاوت تعامل با دانش‌آموزان از دیدگاه‌های حقوقی، شرعی، اخلاقی و جزایی، به منظور آشنایی معلمان با

موارد قانونی و شرعی؛

گمان می‌کنم ردیف‌های ۲، ۳، ۴، ۵، ۷، ۱۱، ۱۲ و ۱۳ مواردی هستند که معلمان محترم می‌توانند با درج تجربیات، نظرات و عقاید سازنده‌ی خود در خصوص آن‌ها و ارسال برای ما، مجله را پربارتر سازند. به طوری که پس از مدتی، آثار برجسته‌ی مخاطبان، بخش عمده‌ی مجله را به خود اختصاص دهد.

به اصد آن روز
سردبیر

آزمایشگاهی به وسعت آسمان

معلمی که مروج علم نجوم شد

فاطمه محمودیان

در میان انبوه معلمان محترم دوره‌ی راهنمایی تحصیلی، معلمان موفق و کارآمد بسیارند. مجله‌ی رشد آموزش راهنمایی تحصیلی وظیفه‌ی خود می‌داند با معرفی این افراد علاوه بر ارج نهادن به زحمات و تلاش‌های آن‌ها، احساس خودباوری و اعتمادبه‌نفس را در اذهان مخاطبان زنده نگه دارد، به این امید که شاهد پویایی، تحرک و کوشش برای تعالی و کمال همه‌ی معلمان محترم این دوره‌ی تحصیلی باشد.

○ خودتان را به طور مختصر معرفی کنید و از سوابق تحصیلی خود بگویید.

● غلامحسین رستگار نسب هتم، متولد ۱۳۴۰ در مشهد مقدس و دارای تحصیلات لیسانس در رشته‌ی حرفه‌وفن. در سال ۱۳۶۳ وارد خدمت آموزش و پرورش تهران شدم و همسر و دو فرزند دارم. از همان ابتدا، از این‌که دانش‌آموزان، دروس گوناگون را به صورت نظری فرا می‌گرفتند، و قادر به کاربرد آن در زندگی روزمره‌ی خود نبودند، رنج می‌بردم و به دنبال راهی می‌گشتم تا مقوله‌ی یادگیری برای دانش‌آموزان ناشیوه‌هایی انجام شود که برای آن‌ها لذت بخش باشد. من متوجه شدم که نظام تعلیم و تربیت ما در قالب‌های انعطاف‌ناپذیری تعریف شده است و در جست‌وجوی راهی بودم تا دانش‌آموزان، ضمن حضور در فرایند یادگیری و بازدهی، انرژی نهفته‌ی درون خود را آزاد سازند و این آزاد سازی با نوآوری، ابتکار و خلاقیت همراه باشد.

در این میان، آزمایشگاهی یافتن طبیعی و مورد علاقه‌ی دانش‌آموزان، بدون آن‌که کلیدش در دست مدیر یا معاون یا

متصدی مربوطه باشد، در واقع هدف من، وارد کردن دانش‌آموزان در مجرای کانالی بود که آن‌ها روش‌های علمی را بشناسند و سپس با تجربه از این روش علمی، سایر دروس خود را ارتقا دهند. این آزمایشگاه طبیعی، آسمان بود با همه‌ی زیبایی‌هایش و شناخت اجرایی که پیرامون ما قرار دارند، اما در آن دور دست‌ها هستند.

○ کار معلمی را از کجا شروع کرده‌اید و تاکنون چه مراحل را گذرانده‌اید؟

● کار تدریس را از مدرسه‌ی راهنمایی شروع کردم و پس از چند سال، مسئولیت تجهیز کارگاه‌ها و سپس آزمایشگاه‌ها و بعد مسئولیت واحد «تکنولوژی آموزشی»، سپس مسئولیت «آموزش فنی و حرفه‌ای متوسطه» در اداره را بر عهده گرفتم. از سال ۷۲ نیز کارشناس مسئول «آزمایشگاه مرکزی شهید دکتر باهنر» و از سال ۸۱، کارشناس مسئول «پژوهش‌های علمی» در دانش‌آموزی زکریا رازی در ناحیه‌ی ۱ ری بوده‌ام. فعالیت‌های جانبی‌ام عبارت‌اند از: تدریس نجوم در مراکز آموزشی و انجمن‌ها و گروه‌های دبیران، عضویت در هیئت

◆ در جست‌وجوی منابع یادگیری، آزمایشگاهی یافتن طبیعی و مورد علاقه‌ی دانش‌آموزان، بدون آن‌که کلیدش در دست مدیر یا معاون یا متصدی مربوطه باشد

روز جهانی نجوم در بارک مدرسه شهری، جده‌ها در حال نقاشی نجومی در پارچه

نجوم را به طور رسمی در قالب انجمن نجوم دانش انوری شروع کردم. تا آنجا که به عده آموزش مربیان و معلمان آماتور نجوم در کشور، با حمایت مالی سازمان آموزش و پرورش شهرستان‌های استان تهران، برای گذراندن دوره‌ها و شرکت در همایش‌ها و انجام پروژه‌هایی، مسافرت‌هایی را به کشورهای مالزی، هندوستان، کره‌ای جنوبی، تایلند و ترکیه داشتم که کسب تجربه در این مأموریت‌ها، اثر زیادی بر انجام پروژه‌های داخلی و بین‌المللی گذاشت. او مهم‌ترین پروژه‌های بین‌المللی، تعقیب سحابی یک شاخص، گذر سیاره‌ی زهره، اندازه‌گیری شعاع زمین و اندازه‌گیری فاصله‌ی زمین تا ماه با شیوه‌ای جدید بود. اندازه‌گیری شعاع زمین در دهمین کنفرانس دبیران فیزیک ایران سال ۸۴ به عنوان مقاله پذیرفته شد و مابقی در مجلات علمی داخلی و ژورنال‌های علمی خارج از کشور به چاپ رسیدند. پروژه‌های زیادی را نیز در داخل کشور با همکاری دانش‌آموزان طراحی و اجرا کرده‌ام.

و اما موفقیت‌هایم. علاوه بر ۳۵ سخنرانی و چاپ مقاله در نشریات داخلی و خارجی، مانند پذیرفته شدن مقاله‌ای من در اولین همایش ملی نوآوری‌های آموزشی ایران که در روز اول همایش ارائه دادم، در سال ۸۵ نیز از طرف «انجمن ترویج علم ایران»، به عنوان مروج علم نجوم در کشور شناخته و مفتخر به دریافت تندیس ویژه و جایزه شدم.

(آیا برگزیده شدن شما به عنوان مروج علم در سال ۸۵، در جایگاه اجتماعی-فرهنگی شما و نوع نگاهتان به این مقوله تغییری ایجاد کرده است؟)

● متأسفانه یکی از دردهای جامعه‌ی ما همین است. فردی ۱۵ یا ۲۰ سال از عمرش را صرف فعالیت‌هایی می‌کند که جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، لیکن در جامعه‌ی ما همین فرد که به شیوه‌های گوناگون در همایش‌ها و کنفرانس‌ها مورد تقدیر واقع شده است، از نظر حقوقی هیچ ارتقا و یا جایگاهی خاص نمی‌یابد. جامعه‌ای که از فعالیت‌های این شخص استفاده می‌کند، نمی‌تواند حدی را به او ارائه دهد. پس این وظیفه‌ی دولت مردان است که از وی در موارد گوناگون حمایت کنند. در حالی که همین شخص به خاطر فعالیت‌هایش ممکن است بارها مورد شرمساری در خانواده قرار گرفته، تنه‌ای شده باشد، یک حداقل یا متوسط امکاناتی را برای خانواده‌اش پدید آورده. پس در جامعه‌ی ما گرفتن یا گرفتن تندیس و لوح ویژه، پذیرفته شدن نوآور و مبتکر در طرح‌های آموزشی از طرف معاون وزیر و غیره تقریباً بی‌معنی است و هیچ جایگاه

مدیریتی (شاخه‌ی آماتوری انجمن نجوم ایران)، عضویت در «گروه قساوری دفتر راهنمایی تحصیلی وزارت آموزش و پرورش»، «دبیری «گروه بحث نجوم سایت رشد»، عضویت در «گروه خبر فکری رصد هلال ماه در ایران»، ریاست بخش نجوم «انجمن فیزیک شهرستان‌های استان ایران» و کارشناس استاندارد «گروه حرفه‌وفن دفتر تکنولوژی آموزشی».

(در مورد کارهای مهمی که در دوران معلمی خود کرده‌اید، کمی توضیح دهید.)

● فکر می‌کنم مهم‌ترین کاره پس از تجهیز کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مدارس به تجهیزات مورد نیاز دبیری و دبیرداری، افتتاح آزمایشگاه مرکزی در یکی از سالن‌های دبیرستان شهید بهمن بود. سپس یک راه از آزمایشگاه به بیرون دبیرستان گشودم و آنجا را مستقل کردم. در فاز بعدی، آزمایشگاه را به ساختمان جنب اداره منتقل کردم و با حمایت مسئولین، آنجا را در حد یک آزمایشگاه دانشگاهی ارتقا دادم. سال فین، مسئولین محترم اداره با توجه به فعالیت‌های داخلی و بین‌المللی پژوهش‌سرا، یک ساختمان نو ساز را که «سازمان توسعه‌ی مدارس» تحویل داده بود، به پژوهش‌سرا اختصاص دادند که امروزه در سطح استان، یکی از پژوهش‌سراهای مستقل و فعال به شمار می‌رود.

(در زمینه‌ی نجوم به طور خاص کمی بیشتر توضیح دهید. در این خصوص چه کارهایی کرده‌اید و چه موفقیت‌هایی داشته‌اید؟)

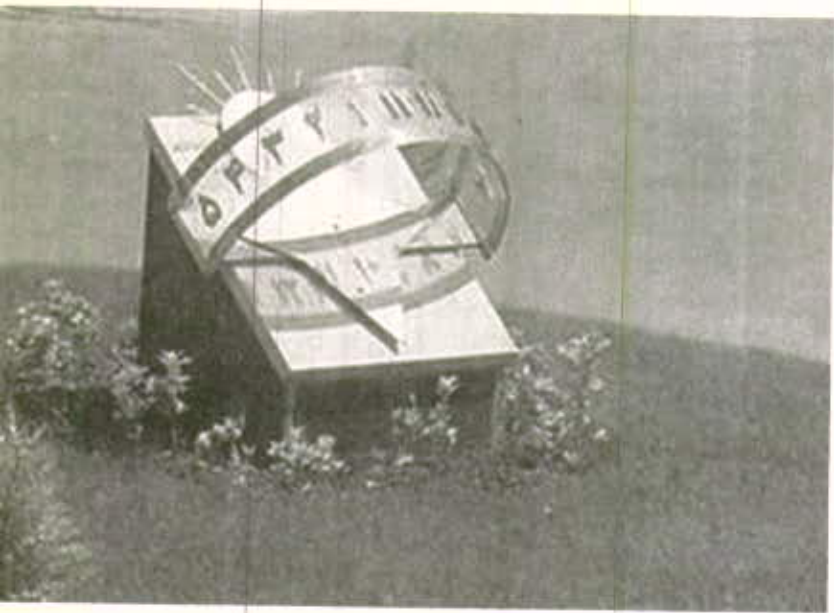
● یادگیری نجوم را از سال ۶۳ به طور ادویمیک در دانشگاه آزاد مشهد و به صورت تک و احدی شروع کردم. کارگاه‌ها و دوره‌های متفاوتی را گذراندم و از سال ۷۲، کار کنفرانس

◆ در سال ۸۵ نیز از طرف «انجمن ترویج علم ایران»، به عنوان مروج علم نجوم در کشور شناخته و مفتخر به دریافت تندیس و لوح ویژه و جایزه شدم

◆ مطالعه به همراه تحقیق و پژوهش، لازمه‌ی کار معلمی است

دانش آموز در حال رصد هلال ماه (رصد انفرادی)

ساعت آفتابی استوایی نصب شده در حیاط مدیریت آموزش و پرورش ناحیه‌ی یک شهری

تلسکوپ رادیویی، دست ساز دانش آموز

حقوقی خاصی را ایجاد نمی‌کند. ما بسیار امیدواریم که اهل تحقیق و پژوهش و پرورش دهندگان فکر، حداقل در حد پرورش دهندگان جسم دیده شوند.

○ چه عاملی در موفق شدن شما نقش داشته است؟

● به نظر من دستاوردهای علمی دانش آموزان بوده است. در دنیایی که ما از نظر زمان در بخش کوچکی از آن زندگی می‌کنیم، باید بتوانیم اثرگذار باشیم. وقتی دانش آموزان با مطالعه و تحقیقات خود همایش‌هایی را پدید می‌آورند که در آن‌ها، بزرگانی هم چون: آیت‌الله علامه حسن‌زاده آملی، دکتر نعمت‌الله ریاضی، مرحوم دکتر محمدتقی عدالتی و از خارج آقایان دکتر آرویند پارانیج‌بای و دکتر بونراکسار و دیگر دانشمندان شرکت می‌کنند و به صحبت و نقد و بررسی در مورد فعالیت‌های دانش آموزان می‌پردازند، این‌ها نتایج فعالیت‌هایی هستند که من به طور مستقیم یا غیر مستقیم در به وجود آوردن آن‌ها، در کنار دیگر همکارانم نقش داشته‌ام.

○ فکر می‌کنید همه‌ی معلمان می‌توانند، کارهایی مشابه کارهای مثبت شما انجام دهند و علاوه بر کار معلمی و رسمی خود، مسیرهای دیگری را طی کنند و موفق شوند؟ برای آن‌ها چه توصیه‌ای دارید؟

● بله، حتماً می‌توانند. زیرا دانش آموزان استعدادهای گوناگون و متفاوتی دارند و اگر معلمان این استعدادها را کشف و در جهت شکوفایی آن‌ها دانش آموزان را راهنمایی کنند، آن‌گاه دانش آموزان در بخشی از علم فعال می‌شوند و یادگیری‌شان خارج از باور ما خواهد شد. و نکته‌ی مهم نیز در همین جاست. زیرا دانش آموز قرامی گیر ده که برای ریشه‌یابی در یک مطلب علمی، باید به سایر علوم نیز توجه کند و متوجه می‌شود که علوم چه قدر با یکدیگر در ارتباط هستند.

هم چنین، به معلمان توصیه می‌کنم، توجه داشته باشند که امروز دیگر معلم سر کلاس تنها آموزش دهنده‌ی دانش آموز نیست. امروز که عصر ارتباطات و اطلاعات است، معلم‌هایی هم چون کتاب، مجلات، روزنامه‌ها، رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و... کار آموزش را بسیار زیاده‌تر و پر هیجان‌تر و احتمالاً علمی‌تر از یک کلاسی خشک و بی‌روح انجام می‌دهند. اگر معلمان از قافله‌ی اطلاعات روز به دور بمانند، آن‌گاه چه بخواهند و چه نخواهند، دانش آموزان، آن‌ها را نخواهند دید، به سخنانشان گوش نخواهند کرد و آن‌ها را از ذهن خود حذف می‌کنند. پس مطالعه به همراه تحقیق و پژوهش، لازمه‌ی کار معلمی است و من امیدوارم که ما بتوانیم جایگاه واقعی خود را در این برهه از زمان به دست آوریم و حفظ کنیم.

برای معلمی که بیش از ۲۰-۱۵ سال از عمر تدریسش می‌گذرد، علاوه بر تربیت بخشی از نسل آینده‌ی یک مرز و بوم، مجموعه‌ای از خاطرات شیرین و به یادماندنی و بعضاً تصویر وقایع نه چندان مطلوب به یادگار می‌ماند.

فصل‌دارم در هر مقاله، موضوعی را بیان کنم که می‌تواند در مجموع به سلسله‌عللی منتهی شود که در ارتباط بین معلم و شاگرد نقش بسیار مستحکم و ضلایی را بازی می‌کند. به ارتباط مؤثر و برقراری این ارتباط از مهارت‌هایی است که هر معلم در محیط کلاس و مدرسه و یا هر پدر و مادری در محیط خانواده و یا هر عضوی در هر گروه که قرار می‌گیرد، به شدت بدان نیازمند است.

معلم، پدر یا مادر همواره در این فکر است که چگونه ارتباطی برقرار کند که بتواند تأثیر گذار باشد و با اطر افیان خود پیوندی همیشگی و ماندگار و مطلوب برقرار سازد.

در این مجموعه مقالات، به چند تکنیک ارتباط مؤثر همراه با خاطراتی که به ارتباطی اثر بخش انجامیده است، اشاره می‌کنیم.

مشخص شده است، افراد ۷۰ درصد از ساعات بیداری خود را در پیوند - ارتباطات (آشنایی، خواندن، صحبت کردن و گوش کردن) می‌گذرانند. از این رو نتیجه می‌گیریم، یکی از عوامل عمده که بر سرازه موفقیت افراد قرار می‌گیرد، نبودن ارتباطات اثر بخش است.

هیچ گروهی نمی‌تواند بدون برقراری ارتباطات، وجود داشته باشد. ارتباطات یعنی: «انتقال مقصود و منظور یک عضو گروه به عضو دیگر». یک عقیده یا نظریه، صرف نظر از درجه‌ی اهمیت آن، هیچ فایده‌ای ندارد، مگر این که به دیگران منتقل شود و آن‌ها آن را درک کنند. مهارت‌های برقراری ارتباط مؤثر عبارت‌اند از:

۱. اعتماد کردن؛
۲. گوش دادن؛
۳. همدلی؛
۴. گفت و گو؛
۵. پیام‌های کلامی (سخن گفتن)؛
۶. پیام‌های غیر کلامی.

هر یک از این مهارت‌ها باید در

یک معلم موفق نهادینه شود تا او بتواند، به عنوان یک الگوی موفق برای فرزندان، نسل خود را هدایت و رهبری کند. مدیران موفق نیز معمولاً از این تکنیک‌ها استفاده می‌کنند و با اطر افیان خود در صورت مؤثری در ارتباط هستند. از شما معلمان علاقه‌مند نیز خواستاریم در این ارتباط، هر گونه تجربه‌ی موفق و یا احیاناً تجربه‌ی ناموفقی به یاد دارید، برای ما بفرستید.

منظور از اعتماد کردن چیست که به عنوان یک تکنیک بسیار تأثیر گذار در روابط انسانی مطرح است. به طور خلاصه، کردار یا عمل فرد می‌تواند موجب جلب اعتماد شود. زبان عمل یا کردار بسی‌گویاتر از گفتار است، هنگامی که رفتار معلم در کلاس یا گفتار او مغایر باشد، موجب سلب اعتماد دانش‌آموزان خواهد شد. از طرف دیگر، اگر معلم

اعتماد کنیم

روش‌هایی برای برقراری ارتباط مؤثر

منصور ملک عباسی

می خواهد دانش آموزان به او اعتماد کنند، او نیز باید در ابتدا به آنان اعتماد کند و مدام درصدد کشف نقاط ضعف آنان، به منظور سلب اعتماد از آنان نباشد.

به هنگام صحبت کردن و دیگری را مورد خطاب قرار دادن، باید متوجه نوع احساسات طرف مقابل بود. کاربرد برخی از واژگان، عبارت ها و اصطلاحات به گونه ای است که فرد یا برخی از افراد، آن را توهین آمیز می دانند و موجب سلب اعتماد می شود.

اما یک خاطره

به یاد دارم در اوایل سال های تدریس در مدرسه، یک امتحان کتبی از درس جغرافیا را طراحی و اجرا کردم. دانش آموزان باید به ۱۲ سؤال پاسخ کتبی می دادند. محل پاسخ هر سؤال مشخص شده بود. پس از برگزاری امتحان و تصحیح اوراق در دو روز، در جلسه ی بعد درس جغرافیا، اوراق تصحیح شده

بین دانش آموزان توزیع شد، تا هر یک عملکرد خود را ببینند. تعدادی از آنان به نمرات دریاقتی خود اعتراض داشتند و اوراقشان را به من دادند تا تجدید نظر کنم.

بناگاه متوجه شدم، در جایی که پاسخ سؤالی ننوشته شده بود و نمره ی صفر برای آن سؤال داده شده بود، با همان قلم (آبی رنگ) پاسخ کامل نوشته شده است. ابتدا بی دقتی خودم را سرزنش کردم، ولی بلافاصله متوجه دست بردن دانش آموز در برگه شدم. فکر کردم که حالا به حسابش می رسم، ولی قدری مکث کردم. آیا می گیری من در کلاس بهتر نتیجه می دهم، یا نادیده گرفتن خطای او؟ مدتی با خود کلنجار رفتم، ولی به خود گفتم: به هر چه که او می گوید، اعتماد کن.

او را خواستم و در مورد پاسخ سؤال موردنظر از او توضیح خواستم. با صراحت گفت: «این پاسخ را قبلاً نوشته بودم و شما

ندیده اید و نمره نداده اید.» به او اعتماد کردم. نمره او را کامل کردم. در حالی که نزدیک به یقین می دانستم در برگه اش دست برده است. با خود فکر کردم، او برای همیشه مرا به عنوان یک معلم قبول خواهد کرد، چرا که من به او اعتماد کردم و شخصیتش را زیر سؤال نبردم.

دقیقاً همان طور هم شد. از این که به او اعتماد کرده بودم، خوشحال بود و برای حفظ چنین اعتباری، همواره می کوشید، نظر مرا در مورد شخصیت خود ثابت نگه دارد و تغییر ندهد. از این رو، سرکلاس همواره داوطلب پاسخ سؤالات من بود و چهره ای مصمم و قابل اعتماد را در نظر من تقویت می کرد.

بله گاهی وقت ها لازم است که به عنوان یک مربی خود را به تغافل بزنیم، و ضرورت دارد به فرزندانمان اعتماد کنیم و اگر سوء استفاده کردند، فرصت جبران به آن ها بدهیم.

چگونه شروع کنیم؟

تجربیات معلمان در کلاس های فعال

ترجمه و تألیف: منصوره فروزان

● در شروع سال تحصیلی، برگه هایی را برای والدین دانش آموزان می فرستیم. در این برگه ها از اولیا می خواهیم، اطلاعاتی درباره ی فرزندشان در اختیارم بگذارند. این اطلاعات شامل سه ویژگی مثبت درباره ی آن دانش آموز (که لازم نیست حتماً از تپاخی یا مدرسه داشته باشد) و یک مورد از انتظاراتی است که ما باین هستند، فرزند آن ها طی سال تحصیلی به آن دست یابد. این کار به اولیای دانش آموزان فرصت بیان آرزوها و انتظاراتشان را می دهد و به من کمک می کند، رفتارها و استعدادهایی به خصوص و علاقه های دانش آموزانم را بهتر بشناسم. سپس طی سال تحصیلی از این اطلاعات استفاده می کنم. (کلی آسراها لیک زوریخ)

● قبل از شروع سال تحصیلی، بروشورهایی برای والدین ارسال کنید. بروشور حاوی این مطالب باشد: توضیحاتی راجع به خود معلم و انتظاراتش از بچه ها، فهرستی از قوانین و پیامدهای عدم اجرای آن ها، وقایع مهمی که در سال آینده با آن مواجه می شوند (مثلاً اجرای نمایش به مناسبت دهه ی فجر یا تأکید زیاد شما بر درس تقسیم های اعشاری)، روش شما در زمینه ی تکلیف، امکان مشارکت داوطلبانه ی والدین با شما و غیره. این روش خلاق و متفاوت، راهی برای اعلام اطلاعات مورد نیاز خانواده هاست.

همه ی معلمان به تناسب میزان فعالیت و سال هایی که در کسوت معلمی سپری کرده اند، تجارب ارزشمندی اندوخته اند که بازگویی آن ها برای دیگران و به خصوص جوان ترهایی که به نازگی وارد این عرصه می شوند، بسیار مفید و کارگشاست. این کار در سایر کشورها بسیار مرسوم است به طوری که سایت ها و منابع زیادی از تجربه های معلمی در دوره ی گوناگون تولید و ارائه می شوند. در این سلسله نوشته ها، تجربه های معلمان داخل و خارج از کشور را در خصوص روش های تدریس فعال بیان می داریم. شما هم می توانید با نوشتن تجربه های خود به ثمردهی بیشتر این بخش از مجله کمک کنید.

● بیش از ۹۰۰ گونه خفاش در دنیا وجود دارد و دانش آموزان پایه‌ی سوم من هم چند نوع جدید آن را کشف کرده‌اند. بعد از مطالعه‌ی زندگی واقعی خفاش‌ها، من از دانش آموزانم می‌خواهم انواع خیالی خفاش را درست کنند. آن‌ها پس از تصمیم‌گیری در مورد ظاهر خفاش خود، مدل آن را می‌سازند و از سقف کلاس‌مان آویزان می‌کنند. سپس در مورد کشفیات خود در روزنامه‌ی کلاس یا روی صفحه‌ی وب مدرسه چیزهایی می‌نویسند. بچه‌ها عاشق خواندن مطالب مربوط به مخلوقات هم‌کلاسی‌های خود هستند. با اجرای نورپردازی در سقف کلاس، کارهای بچه‌ها بهتر دیده می‌شود (جوآن ام. اشناپلدر).

● در درس تاریخ یا بعضی از مناسبت‌ها، می‌توان از بچه‌ها خواست تا محور زمان را رسم کنند. در این فعالیت پس از مطالعه و کسب اطلاعات لازم، دانش‌آموزان وقایع را به ترتیب زمان روی محوری نشان می‌دهند. مثلاً محور زمان انقلاب اسلامی، حاوی وقایع مهم انقلاب ماست.

محور زمان را برای شخصیت‌های مهم نیز می‌توان رسم کرد. بچه‌ها می‌توانند به‌طور انفرادی یا گروهی محور زمان را برای اختراعات مهم، زمین‌لرزه‌های مهم جهان یا دگرپس‌زی زندگی یک حیوان رسم کنند. دانش‌آموزان می‌توانند محور زمان مربوط به خود را رسم کنند، مانند نمونه‌ی زیر:

پس از مطالعه‌ی برهه‌ای از تاریخ کشور یا جهان، از بچه‌ها بخواهید روزنامه‌ای را برای آن دوره از تاریخ تهیه کنند. مثلاً تیتیر مقالات آن‌ها می‌تواند چنین باشد: «کریم‌خان امیر ارگ کریم‌خانی را افتتاح کرد. در این مراسم باشکوه وزیر کریم‌خان، جناب هم حاضر بود. این ارگ در قرار دارد.»

تدریس چگونگی تصویب لایحه‌ها در مجلس، زمانی برای دانش‌آموزان پایه‌ی سوم لذت‌بخش خواهد بود که آن‌ها نیز این مراحل را عملاً انجام دهند. در کشور ما (آمریکا) دو مجلس سنا و نمایندگان وجود دارد. قوانین پس از تصویب در دو مجلس باید به تصویب رئیس‌جمهور برسد. او مختار است آن‌ها را رد یا تصویب کند. ما نیز به همین ترتیب مراحل کار را در کلاس‌مان اجرا می‌کنیم. دانش‌آموزان به دو دسته‌ی نمایندگان سنا و مجلس تقسیم می‌شوند و معلم نقش رئیس‌جمهور را ایفا می‌کند. قوانین کلاس مثلاً اجازه‌ی خوردن تغذیه در کلاس یا ممنوعیت‌هایی که دانش‌آموزان باید رعایت کنند، به این ترتیب تصویب می‌شوند. در این فعالیت بچه‌ها ضمن یادگیری تصویب قوانین در کشور، کار مشارکتی و نحوه‌ی تصمیم‌گیری را نیز می‌آموزند (تادپیت).

◆ در درس تاریخ یا بعضی از مناسبت‌ها، می‌توان از بچه‌ها خواست تا محور زمان را رسم کنند

◆ تیتیر چند مقاله را در اختیار بچه‌ها قرار دهید و بخواهید که آن‌ها را به جملات سؤال تبدیل کنند

● از بچه‌ها بخواهید، جمله‌ای شعاری و نیز حیوانی را به عنوان سمبل کلاسشان انتخاب کنند. از متن این شعار و تصویر حیوان روی سربرگ

پنی گپی ها با روی جوايز يا سر در کلاسي استفاده کنيد. اين کار اتحاد بچه ها و روحيه ي کار گروهی را در کلاسي تقويت می کند. مثال هایی از اين فعاليت از اين قرارند:

پلنگ: کلاسي که در آن هر کسی جای خودش را دارد؛

عقاب: پرواز به ارتفاعات جديد دانش يا يکديگر؛

خرس: يادگيري با تفريح همراه است.

برای اين که دانش آموزان با قواعد نقد و ارزش يابی آشنا شوند، کنش های ورزشی در اختيارشان می گذارم تا آن ها را از درجه ۱ تا ۴ رتبه بندی کنند. ابتدا بچه ها نظرات خود را در مورد ویژگی های بهترين کنش ورزشی بيان می کنند. مثلاً نام تجاری آن، جنس و مدل آن و نکاتی را در مورد بد بودن یک کنش ورزشی اعلام می دارند. از جمله: بد بود، کهنه بود، شکستگی کف کنش، از بين رفتن پاشنه ها و غيره. با توجه به قواعد فوق، به کنش های ورزشی امتياز می دهند. بچه ها در اين فعاليت با نقد آشنا می شوند (بت آن کاسارا).

● یکی از اخبار جالب روزنامه را بريد و از آن کپی کنید. پاراگراف های آن را بيز بريد و از هم جدا سازيد. از بچه ها بخواهيد پاراگراف ها را به ترتيب به دنبال هم قرار دهند.

یکی از اخبار روزنامه را جدا کنید و در اختيار بچه ها قرار دهيد. از آن ها بخواهيد خبر را بخوانند و زیر مطالب واقعی را با مداد سر خط بکشند و زیر مطالبی که نظرات شخصی نویسنده است، با مداد نارنجی خط بکشند.

تير چند مقاله را در اختيار بچه ها قرار دهيد و بخواهيد که آن ها را به حملات سوالی تبدیل کنند.

یک مقاله ی خبری برگزينيد و بچه ها در آن مقاله پاسخ به پنج سوال (چه کسی، کجا، کی، چه و چرا) را بيايند.

ده مقاله ی خبری برگزينيد. عنوان مقاله ها را جدا سازيد و از بچه ها بخواهيد، عنوان مربوط به هر مقاله را پيدا کنند. اين فعاليت برای پديه های بالاتر دوره ی راهنمایی مناسب است.

● در اين بازی، معلم نام کلمه ای را که مطمئن است بچه ها معنی آن را نمی دانند، روی تخته سياه می نويسد. در زیر آن کلمه، جمله يا حملاتی را که آن کلمه در آن ها به کار رفته است، يادداشت می کند. سپس از بچه ها می خواهد، هر یک روی برگه ای نام خود و معنی آن کلمه ي جديد را از نظر خود بنويسند. برگه ها جمع آوری و با صدای بلند خوانده می شوند و از کل کلاسي نظر خواهی می شود. با اين روش درک مطلب بچه ها تقويت می گردد و با شنيدن آرای ديگران به معنی کلمه نزديک می شوند.

● بعد از اولين ماه مدرسه، از دانش آموزانم می خواهم نامه موضوعی را شرح دهند که در زیر مطرح شده اند:

۱. سه چیزی که در يادگيري به من کمک می کند.
۲. کاری که اگر معلم انجام دهد، من بهتر ياد می گيرم.
۳. کاری که اگر خودم انجام دهم، بهتر ياد می گيرم.

اين اطلاعات در ارزش يابی معلم از روش آموزشی اش بسيار با ارزش است و باعث ايجاد تغييرات لازم در جهت موفقت بيشتر دانش آموزان می شود.

قبل از شروع سال تحصیلی، بروشورهایی برای والدین ارسال کنید. بروشور حاوی این مطالب باشد: توضیحاتی راجع به خود معلم و انتظاراتش از بچه ها، فهرستی از قوانین و پیامدهای عدم اجرای آن ها، روش شما در زمینه ی تکالیف و...

تعامل معلم و دانش‌آموزان از ابعاد گوناگون قابل بررسی است. معلم نسبت به دانش‌آموزان حقی دارد و از طرف دیگر دانش‌آموزان نیز حقوقی دارند که باید معلمان محترم رعایت کنند. در این سلسله از مطالب مجله می‌کوشیم، ابعاد متفاوتی از تعامل معلم و دانش‌آموزان را از دیدگاه‌های حقوقی، جزائی و شرعی بررسی کنیم.

در هر شماره موضوعی طرح می‌شود تا صاحب‌نظران دیدگاه‌های خود را در آن خصوص مطرح سازند. در این شماره به مسئله‌ی آزار و اذیت جسمی، روحی و تنبیه بدنی و سایر مجازات‌های فیزیکی دانش‌آموز توسط معلم می‌پردازیم.

محمد حسن مکارم ابعاد شرعی موضوع را مطرح خواهد کرد و محمدعلی شامانی نظرات خود را از دید حقوقی و جزائی بیان می‌کند.

حق دارم؟

آزار و اذیت جسمی، روحی و تنبیه بدنی
و سایر مجازات‌های فیزیکی

دیدگاه شرعی

کوتاه‌نگاهی به نصوص دینی، اعم از آیات و روایات، منظر جهان‌بینی اسلامی را در این خصوص به وضوح روشن می‌کند. سیره‌ی پیشوایان دین نیز شیوه‌ی رفتار با کودک و نوجوان را به ما می‌آموزد. در حقیقت، رویکرد دین الهی به مخلوقی به نام بشر، رحمت و مرحمت است، نه آزار و اذیت. خداوند خود را رحیم لقب داده و ما را در ابتدای تمام سوره‌های قرآنی، به دو جلوه‌ی رحمانیت و رحیمیت خود آگاه کرده است؛ «رحمانیت» حضرت حق نشانگر بسط نظر خدای مهربان به همه‌ی مخلوقات است.

خداوند کتاب آسمانی خود را رحمت لقب داده است، پیامبر را «رحمة للعالمین» نامیده و هدف از آفرینش را در هدایت، لطف و مرحمت به انسان‌ها اعلام فرموده است (ولذلك خلقهم). هم‌چنین راه‌های گوناگون برای عاقبت به خیر شدن و سعادت‌مندی بنی آدم در این کتاب پیش‌بینی شده است؛ از جمله: توبه، شفاعت، و... و اعلام سبقت رحمت خداوند بر غضب او و اظهار اشتیاق خداوند به رستگاری بندگان (لو علم المذنبون کیف اشتاقی بهم لملأوا شوقاً) که همگی نشانگر جایگاه «رحمت» در دین است.

در سیره‌ی معصومان هم با خیریم که چگونه پیامبر (ص)، حسین را بر دوش خود، حتی در سجده‌ی نماز، تحمل می‌کرد تا نکند آزاری متوجه آن‌ها شود؛ آن‌قدر سجده را طولانی می‌کرد تا آن‌ها پایین بیایند؛ در حضور اشراف و بزرگان، نوه‌های خود را می‌بوسید و در پاسخ سرزنش کنندگان می‌فرمود: «من لا یرحم لا یرحم»، «در فوت فرزندش، ابراهیم، بسیار گریست و در جواب به اعتراض عبدالرحمن بن عوف فرمود:

«من هرگز نگفتم‌ام که در مرگ عزیزان خود گریه نکنید، زیرا این احساسات نشانه‌ی مهربانی و عطف است. من گفتم‌ام که حزن و فزع نکنید و سخن کفرآمیز نگویید.»

گاه مادران کودکان خردسال خویش را به رسول خدا (ص) می‌دادند که برای آن‌ها دعا کند و اتفاق می‌افتاد که لباس پیامبر را بچس می‌کردند. ایشان در مقابل اظهار شرمندگی مادران می‌فرمود: «لباس من قابل تطهیر است. کودکان خود را دوست بدارید. به وعده‌ای که به آن‌ها می‌دهید وفا کنید. خداوند بر هیچ چیزی خشم نمی‌گیرد. آن‌چنان که به خاطر زنان و کودکان خشم می‌گیرد.» و می‌فرمود: «هرگاه هدیه‌ای برای فرزندان خود خریدید، سهم دختر را قبل از پسر بدهید.» اسلام دینی است که آزار و اذیت را حتی نسبت به حیوانات، به شدت نهی کرده است و درباره‌ی حقوق آنان بر گردن صاحبانشان دستورات روشنی دارد. حال چگونه ممکن است که ابتدای نوع انسان را تحمل کند؟ انسانی که مقام خلافت الهی برای او پیش‌بینی شده و از کودکی و حتی دوره‌ی جنینی، تکالیف معینی برای رشد و تعالی او در نظر گرفته است.

حال که معلوم شد هدف رحمت، تعالی انسان است و احکام و شریعت الهی وسیله‌ی رسیدن به این هدف و ال‌است، باید اذعان داشت که اسلام راه‌های چندگانه‌ای را برای تربیت کودکان و نوجوانان ارائه کرده است؛ مانند: روش محبت، تکریم شخصیت، موعظه و نصیحت، تشویق و تنبیه و... بعضی موارد آخر را در دست تفهیمیده‌اند و تصور کرده‌اند، اسلام طرف‌دار آزار و اذیت کودکان به منظور تربیت آنان است. نظام تربیتی تشویق و تنبیه یا بیم و امید، همان‌است که در لسان قرآن «الذار و التبشیر» نام دارد. وجود بهشت و دوزخ و آیه‌های مشتمل بر وعده

و وعید، نشانگر آن است که خداوند این دو را در کنار هم می‌بیند، گرچه بر وعده و تشویق اصرار بیشتری می‌کند. نابر وعید و تنبیه.

نقش تشویق در تربیت روشن است، اما در مورد نقش تنبیه باید دانست که این کلمه، همان‌طور که ریشه‌ی لغوی آن حکایت می‌کند، به معنی آگاه کردن است. تنبیه یعنی کودک را از آثار سوء عمل خود مطلع کنیم، نه این‌که او را کتک بزنیم. همان‌گونه که قرآن مجید بهیم می‌دهد، مریس هم باید به موقع خود، مشربی را بیم دهد و بگوید، اگر این کار زشت را انجام دهی، در دنیا و در اجتماع این ضررها را متحمل می‌شوی و در آخرت هم آثار آن گریبان‌تور می‌گیرد.

به عنوان نمونه، به آیه‌ی ۱۰ سوره‌ی مبارکه نساء می‌نگریم: «کسانی که اموال یتیمان را به ناحق می‌خورند، در حقیقت در شکم خود آتش برمی‌افروزند و به زودی وارد دوزخ می‌شوند.» این مسئله که به «تجسم اعمال» معروف است، انسان را از آثار زشت اعمال خود آگاه می‌کند و تنبیه می‌دهد. این تنبیه و تنبه را نباید به معنی ضرب و شتم گرفت و همان‌طور که گفته شد، اسلام اجازه‌ی آزار به حیوان را هم نمی‌دهد، چه رسد به انسان.

بعضی صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، ژان ژاک روسو و هربرت اسپنسر طرف‌دار تنبیه طبیعی‌اند. می‌گویند، کودک باید زمین بخورد و پایش زخم شود. این جرأت و درد ناشی از آن‌که به‌طور طبیعی عاید او می‌شود، تنبیه و بیداری‌اش را در پی دارد. حال می‌پرسیم: آیا کودک همین‌گونه ضربه بیند تا روزی فهمیده و مجرب شود بهتر است بایک مری آگاه و دلسوز، نتیجه‌ی یک عمر تجربیات و غم خود را مشفقانه و محصلانه به او هدیه کند؟ شیوه‌ی خداوند در قرآن و سیره‌ی پیامبر (ص) در عباد، طم‌دار حالت دمه‌است

یک برش قانون

دیدگاه حقوقی و جزائی

رستگاری و رسیدن انسان به کمال، یکی از مهم ترین دغدغه های ادیان الهی است. تربیت انسان و کمال بخشیدن به آن و گسترش فضایل و پای بندی به اخلاق، هدف بعثت پیامبر اکرم (ص) است. و عبور دادن انسان از گذرگاه های هراس و تردید و دست گیری وی در زمان هجوم و سوسه های شیطان، و سیراب کردن وی از چشمه های زلال معرفت ناب و پرواز دادنش بر فراز قله های بلند ایمان و قرار دادن انسان در حلقه ی وصل به خداوند، باور تمام پیامبران الهی و اولیای خدا بوده است.

تربیت فرایندی سخت و دشوار است. کاشتن بذر و کاسه کاسه آب دادن آن، مراقبت، هرس کردن شاخه های زائد، نوازش و دوستی با نهال نارس است تا هنگامی که میوه ای بر شاخسار پدید آید و نهال نوپا به درختی استوار بدل شود.

تربیت در باطن خود، «مدار» را معنا کرده است و فرصت سازی را جریانی پیوسته می داند؛ فرصت کشف خویش و یافتن راهی به سوی دوست. تربیت، زمینه سازی برای رشد استعداد های آدمی است و در معنای دیگر، برداشتن موانع کمال از راه انسان و فرصت شکوفاشدن است. تربیت را اصول و روش هایی است و یکی از روش های مؤثر، تشویق و تنبیه است. «تشویق» به شوق آوردن و برانگیختن، و «تنبیه» به معنای بیدار کردن و آگاه کردن و هشیار ساختن است. و شاید هنر مربی همین ایجاد انگیزه و باز داری بهنگام در مربی باشد.

در تربیت همواره بهره جستن از تشویق و ترغیب بر تنبیه رجحان داشته

است. تشویق جلو برنده است و تنبیه، باز دارنده. به ما آموخته اند که با مدارا با دل های سخت بستیزیم و با نیکی بدی را دور سازیم؛ چه آن که به قول پیر هرات، بدی از هر کس بر آید: «بدی را بدی کردن سگساری است و نیکی را بدی کردن، خرکاری و بدی را نیکی کردن، کار خواجه عبدالله انصاری است».

مقصود از این مقدمه ی کوتاه آن است که هر روش مناسبی اگر درست فهمیده نشود، ممکن است به ضد خودش بدل شود و تأثیر مخربی بر جای گذارد. در نظام آموزشی ما، گاه دیده می شود که تنبیه از مدار خود، یعنی آگاهی بخشیدن خارج شده است و به صورت عملی قبیح، زشت و ناخوشایند چهره می نماید و رفتار مجرمانه در جهت اصلاح، که در مسیر ستم به دانش آموز قرار می گیرد. یکی از جلوه های ناخوشایند تنبیه، «تنبیه بدنی» است.

تنبیه بدنی فعلی است مجرمانه که مستوجب کیفر و مجازات است. چه آن که در شرع مقدس هر فعل حرامی که در آن به انسان ستم شود، جرم تلقی شده است. قانون گذار نیز در تبیین مفهوم جرم در ماده ی دوم قانون، راجع به مجازات اسلامی چنین آورده است: «هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون قابل مجازات یا مستلزم اقدامات تأمینی و تربیتی باشد، جرم محسوب است...» با توجه به بیان صریح قانون، تمام افراد مسئول اعمالی هستند که طبق قانون جرم تلقی شده اند. از همین رو طبق ماده ی ۲۱ (قانون حدود و قصاص و مقرراتشان)، جنایت اعم از آن که به مباشرت انجام شود،

یا به تسبیب یا به اجتماع مباشر و مسبب، موجب ضمان خواهد بود.

بر همین اساس، چنان چه صدمه ای جانی بر کسی وارد شود، باید دیه ی آن را بپردازد. برای مثال، قانون حدود و قصاص و مقررات آن (۱۳۶۱/۸/۴) به این موارد اشاره دارد: «پاره کردن گوش ثلث دیه دارد.»^۱ و یا «شکافتن هر دو لب به طوری که دندان ها نمایان شوند، موجب ثلث دیه ی کامل است...»^۲ و یا «دندانی که کنده شود، دیه ی کامل دارد، گرچه همان را در محلش قرار دهند و دوباره مثل سابق شود.»^۳ و از همین قسم است، دیه ی انگشت دست، ناخن، استخوان ها، چشم و دیه ی جراحت سر و صورت:

ماده ی ۱۸۶، دیه ی جراحت سر و صورت را بدین ترتیب ذکر می کند.

۱. حارصه: خراش پوست بدون آن که خون جاری شود؛ یک شتر.
۲. دامیه: خراشی که از پوست بگذرد و مقدار اندکی وارد گوشت شود و همراه با جریان خون باشد کم یا زیاد، دو شتر.
۳. ...

با توجه به آن چه ذکر شد، باید مراقبت کرد که خدای ناکرده به سهو یا به عمد، چنین خطایی از ما سر نزنند و گر نه باید در انتظار مجازات باشیم.

ذیر نویس

۱. ماده ی ۹۶.

۲. ماده ی ۱۰۲.

۳. ماده ی ۱۱۷.

تغییر کتاب‌های درسی

حسین الوندی

شامل متخصص برنامه‌ریزی درسی، استادان دانشگاه‌ها (متخصصان موضوعی)، معلمان مجرب و علاقه‌مند و کارشناسان گروه است.

کار تألیف کتاب‌های درسی بر سه‌گانه هدایت و هدایت‌شده، شورالجام می‌گیرد. ممکن است برخی از اعضای گروه درسی و شورای برنامه‌ریزی گروه نیز در تیم تألیف حضور داشته باشند. اما همواره برای این نکته تأکید شده است که از وجود افراد توانایی که در خارج از دفتر فعالیت دارند و به‌ویژه از معلمان برای کار تألیف بهره گرفته شود.

چرا کتاب‌های درسی تغییر می‌کنند؟

گاهی شنیده می‌شود، کتاب‌های درسی دائماً در حال تغییرند و محتوای کتاب‌های هر سال با محتوای سال قبل متفاوت است.

- آیا لازمه است کتاب‌های درسی تغییر کنند؟
- اساساً چه ضرورت‌هایی برای تغییر محتوای کتاب‌های درسی وجود دارند؟
- آیا تغییرات از پشتوانه‌ی علمی لازم برخوردارند؟

به نظر می‌رسد، برای پاسخ به پرسش‌هایی از این دست، مهم‌ترین ضرورت‌های تغییر محتوای کتاب‌های درسی را مشخص کنیم. به عبارت دیگر عواملی را توضیح دهیم که موجب تغییر محتوای کتاب‌های درسی می‌شوند.

ضرورت‌های تغییر محتوای کتاب‌های درسی

برنامه‌ریزان درسی و متخصصان آموزشی، غیرمستقیم کتاب‌های درسی را پنج تا هفت سال می‌دانند. بعد از گذشت این زمان، با توجه به دلایلی که در ادامه می‌آید، محتوای کتاب‌ها، بازنگری می‌شوند.

۱. تغییر رویکردهای جهانی آموزش: دانش برنامه‌ریزی درسی و آموزشی مثل هر پدیده‌ی دیگری در جهان امروز، دائماً در حال تغییر و تکوین است. روش‌های آموزش و روش‌های سنجش‌دهی محتوای

بحث تهیه و تولید کتاب‌های درسی، همواره یکی از مباحث قابل گفت و گو در میان دست‌اندرکاران و مجریان برنامه‌های آموزشی به‌ویژه معلمان است. بر خلاف صورت ظاهر، تولید کتاب درسی از پایداری سنده در نظر گرفته می‌شود. آن چه اهمیت دارد، مجموعه فعالیت‌هایی است که قبل از تولید محتوای کتاب‌های درسی انجام می‌گیرد و معمولاً از دیدی معلمان و سایر تولیدیای آموزشی در مدرسه پنهان است. مجموعه‌ی این فعالیت‌ها را در این سلسله مقالات کوتاه، «برنامه‌ریزی درسی» می‌نامیم. در این مقالات که در هشت شماره به تدریج تقدیم خواهند شد، سعی خواهیم کرد به پرسش‌های اساسی زیر پاسخ دهیم.

۱. چه بخشی در آموزش و پرورش وظیفه‌ی برنامه‌ریزی، تهیه و تولید کتاب‌های درسی را به عهده دارد؟
 ۲. چرا کتاب‌های درسی تغییر می‌کنند؟
 ۳. کتاب‌های درسی توسط چه کسی تألیف می‌شوند؟
 ۴. و این تهیه‌ی محتوای کتاب‌های درسی چگونه است؟
- سؤالات ۱ تا ۳ را می‌توان در همین شماره پاسخ گفت، اما پاسخ سؤال ۴ که سست معضل است، در شماره‌های آتی توضیح داده خواهد شد.
- وظیفه‌ی برنامه‌ریزی و تولید محتوای کتاب‌های درسی به عهده‌ی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب درسی» است. این دفتر، یکی از دپارتمان‌های سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است که راس آن را معاون پژوهشی وزیر آموزش و پرورش به عهده دارد.

در دفتر برنامه‌ریزی درسی، به تعداد عنوان‌های درسی، گروه‌های درسی وجود دارد. در هر گروه درسی، تعدادی کارشناس فعالیت دارند که تقریباً همه‌ی آن‌ها، از گذر معلمی و با تجربه‌ی آموزشی به دفتر برنامه‌ریزی و تألیف راه یافته‌اند. در هر گروه، یک شورای برنامه‌ریزی وجود دارد که پشتوانه‌ی علمی کارهای گروه درسی است. وظیفه‌ی اصلی این شورا، کمک به تولید برنامه‌های درسی، بررسی و تصویب آن‌هاست.

اعضای اصلی شورای برنامه‌ریزی درسی در هر گروه

انباره

تقدم برنامه‌ریزی بر تألیف آن قدر بدیهی است که به توضیح نیاز ندارد. اما در گذشته، نخودی برنامه‌ریزی و شکل ارائه‌ی آن به صورت‌های متداول امروز نبوده است. در حال حاضر، عبارت راهنمای برنامه‌ی درسی به طور رایج مورد استفاده قرار می‌گیرد و اهمیت آن هر روز بیشتر می‌شود، به طوری که بدون تدوین و تصویب سند سهم راهنمای برنامه‌ی درسی کار تألیف کتاب‌ها آغاز نمی‌شود.

نظر به اهمیت این موضوع، از آقای حسین الوندی که سال‌های زیادی در «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب درسی» به عنوان کارشناس و معاون مشغول به کار بوده‌اند، درخواست کرده‌ایم تا در هشت شماره‌ی امسال، به صورت فشرده به تشریح جایگاه برنامه‌ی درسی و تبیین مؤلفه‌های اصلی آن بپردازند.

درسی، دائماً در حال تغییر و تحول اند. با توجه به این که روش های جدید سازمان دهی محتوا با هدف آسان شدن یادگیری طرح شده اند، طراحان برنامه های درسی و مؤلفان نیز ناچارند، محتوای برنامه های درسی خود را با این تحولات هماهنگ کنند. نگاهی گذرا به روش های سنتی تدریس در گذشته که پیش تر از طریق سخن رانی صورت می گرفت و مقایسه ی آن ها با روش های نوین تدریس که پیش تر بر مشارکت و فعالیت دانش آموزان در فرایند یاددهی-یادگیری تأکید دارند، مشخص می کند که روش ها چه قدر تغییر کرده اند.

علاوه بر تغییر در روش طراحی و سازمان دهی محتوای کتاب، دانش بشری نیز در دنیای امروز گسترش دائمی دارد و همواره در حال تغییر و تکوین است. به این ترتیب، هماهنگی با پیشرفت های روز دنیا در دو بعد محتوا و روش برنامه های درسی، یکی از دلایل تغییر محتوای کتاب های درسی است.

۲. تغییر سیاست های کلی کشور و وزارت آموزش و پرورش: سیاست ها و خط مشی های جدید آموزش و پرورش در حوزه ی محتوا و روش آموزش، سبب تغییر کتاب های درسی می شوند. یدیهی است این سیاست ها همواره مبعث از سیاست های کلی کشور بوده اند. مثلاً تأکید دولت در مورد توجه به حفظ محیط زیست و جلوگیری از گسترش آلاینده های محیطی، جلوگیری از افزایش و رشد بی رویه ی جمعیت، حفظ بهداشت و ارتقای سلامت جامعه و جلوگیری از شیوع بیماری ها خاص، از جمله مسائلی بوده اند که در سال های اخیر به تغییر محتوای تعدادی از برنامه های درسی انجامیده اند. علاوه بر این با توجه به اهمیت آموزش و تأثیر آن در پیشبرد اهداف عالی کشور، تقریباً تمام وزارت خانه ها، سازمان ها و نهادهای کشور انتظار دارند که مسائل مربوط به حوزه ی کاری آن ها در محتوای برنامه های درسی گنجانده شود. مثلاً سازمان آب انتظار دارد، آموزش های لازم در صرفه جویی مصرف آب در کتاب های درسی بیاید و اداره ی راهنمایی و رانندگی نیز می خواهد که مقررات عبور و مرور در برنامه های درسی، آموزش داده شود. آموزش و پرورش وظیفه دارد، به همه ی این انتظارات پاسخ دهد و دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی موظف است، آن ها را به نحوی در برنامه های درسی خود بگنجاند.

۳. ارزش یابی از برنامه های درسی: طبق روالی منطقی و علمی، معمولاً بعد از گذشت مدتی سه تا پنج ساله که از اجرای برنامه های درسی می گذرد، محتوای برنامه ها ارزش یابی می شود. ارزش یابی معمولاً از ابعاد گوناگون، میزان تناسب محتوای کتاب های درسی را مورد بررسی، ارزیابی و تجزیه و تحلیل قرار می دهد. نتایج ارزش یابی ممکن است باعث تقویت، تعدیل، اصلاح و یا تغییر محتوای برنامه ی درسی شود. ارزش یابی ها معمولاً به وسیله ی افراد متخصص و توانا که در خارج از دفتر برنامه ریزی و تألیف به کار آموزشی و پژوهشی اشتغال دارند، انجام می گیرد. جامعه ی آماری در این ارزش یابی ها، معلمان، دانش آموزان، صاحب نظران و متخصصان حوزه ی برنامه ریزی درسی است.

۴. نظرات معلمان: به طور معمول در امتداد آماده شدن برنامه های درسی و در پایان آن، برنامه های درسی و کتاب های جدید تألیف برای نظرخواهی در اختیار معلمان قرار می گیرد. در کلاس های آموزش ضمن خدمت معلمان نیز محتوای کتاب های درسی توسط معلمان بررسی می شود. از سوی دیگر، در تشکل های معلمان در مناطق آموزش و پرورش نیز کتاب ها بررسی و نتایج حاصل به دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی ارسال می شوند. جمع بندی و نتیجه گیری نهایی از این اظهارنظرها در شورای برنامه ریزی گروه های درسی اصلاح و تغییرات مناسب در برنامه های درسی می انجامد.

آن چه به عنوان عوامل مؤثر در تغییر برنامه های درسی عنوان شد، زمانی هر کدام به تنهایی و گاهی نیز در کنار هم سبب تغییر در چند برنامه ی درسی و یا برنامه ی درسی خاصی می شوند. به این ترتیب ملاحظه می شود، دفتر برنامه ریزی و تألیف ناچار است محتوای برنامه های خود را تغییر دهد و این تغییر را به عنوان ضرورت کاری خود به شمار می آورد. در ضمن به ثبات برنامه های درسی نیز پای بند است.

ان شاء الله در شماره های آینده، فرایند برنامه ریزی درسی را که موضوع اصلی بحث ماست، پی خواهیم گرفت.

زیرنویس

۱. سپردن تألیف به خارج از دفتر برنامه ریزی به طور کامل، از سیاست های جدید دفتر برنامه ریزی است که با جدیت دنبال می شود.

دانش برنامه ریزی درسی و آموزشی مثل هر پدیده ی دیگری در جهان امروز، دائماً در حال تغییر و تکوین است. طراحان برنامه ی درسی و مؤلفان نیز ناچارند، محتوای برنامه های درسی خود را با این تحولات هماهنگ کنند

با توجه به اهمیت آموزش و تأثیر آن در پیشبرد اهداف عالی کشور، تقریباً تمام وزارت خانه ها، سازمان ها و نهادهای کشور انتظار دارند که مسائل مربوط به حوزه ی کاری آن ها در محتوای برنامه های درسی گنجانده شود

الگوی

تدریس مقایسه‌ای

یا بدیعه‌پردازی

زهرا حریر فروش - مهرناز صادقی

اشاره

روش تدریس یکی از چهار مؤلفه‌ی اصلی برنامه‌ی درسی است. معلمان تمام دروس با این موضوع درگیر و مرتبط هستند. در این سلسله مطالب قصد داریم، شما را با الگوهای گوناگون تدریس آشنا کنیم. این مطالب به صورت کلی مطرح می‌شوند، اما هر معلم می‌تواند با توجه به موضوعی که تدریس می‌کند، آن را برای درس خود بازآفرینی کند. برای مثال، معلم ریاضی می‌تواند، مراحل تدریس مفاهیم ریاضی را در این الگو تصور کند.

همین کار را سایر معلمان دروس دیگر نیز می‌توانند انجام دهند. در صورتی که هر یک از معلمان از الگوهای مطرح شده استفاده کرده و یک موضوع را بر اساس آن تدریس کرده باشند، می‌توانند تجربه‌ی خود را مکتوب کنند و با شرح دادن تطبیق مراحل الگوی تدریس، یا کاری که در کلاس درس انجام داده‌اند، مقاله‌ای تهیه و برای مجله ارسال کنند.

مقدمه

مجموعه کتاب‌های آموزش فعال علوم، در پاسخ به نیاز معلمان دوره‌ی آموزش عمومی و دانشجویان تربیت معلم، طراحی و تألیف شده‌اند. در تألیف این مجموعه سعی شده است، بر اساس آخرین طبقه‌بندی، الگوهای تدریس در چهار خانواده‌ی اصلی تقسیم‌بندی و ارائه شوند. نمونه‌هایی از این خانواده‌ها عبارت‌اند از:

- خانواده‌ی پردازش اطلاعات؛
- خانواده‌ی اجتماعی تدریس؛
- خانواده‌ی تدریس فردی؛
- خانواده‌ی سیستم‌های رفتاری.

توجه معلمان محترم را به این نکته‌ی اساسی جلب می‌کنیم که برای هر یک از الگوهای فوق، کاربرد معینی از دروس مختلف و موضوع‌های مناسب (پیشنهادی) توصیه شده است که رعایت آن‌ها ضریب کارایی و اثربخشی‌شان را در تدریس افزایش می‌دهد. علاوه بر این، اگرچه هر یک از الگوها رویکرد خاص خود را نسبت به تدریس دارد، اما این الگوها متضاد و مانع‌الجمع نیستند و می‌توان از عناصر و مؤلفه‌های آن‌ها، به صورت ترکیبی استفاده کرد که این امر مستلزم خلاقیت، تجربه و مهارت حرفه‌ای معلمان گرامی است.

الگوی تدریس مقایسه‌ای یا بدیعه‌پردازی

هدف از این الگو، افزایش تفکر خلاق در فرد و گروه و شکستن سد قواعد مرسوم و خلق باورها، افکار، اشیاء، فنون و... است. عوامل زیادی در پرورش تفکر و خلاقیت دخیل دارند؛ از جمله اطلاعات گسترده، عواطف، شرایط و...

هنگام استفاده از این الگو ناچاریم، به عمد تفکر منطقی را کنار بگذاریم و به دنبال آن که قدری خیال‌الگیز و غیرمنطقی است، سفر کنیم. خلاقیت در فعالیت‌های روزمره اهمیت فراوان دارد. بسیاری از ما، خلاقیت را یا خلق یک اثر بزرگ هنری یا یک اختراع جدید مترادف می‌دانیم. در حالی که خلاقیت بخشی از زندگی روزانه‌ی ماست. جریان خلاقیت، جریان‌های امرایم و ذاتی است، یعنی مانع راحتی می‌توانیم خلاقیت را در خود پرورش دهیم.

الگوی تدریس بدیعه‌پردازی بر مبنای چندین مفهوم استوار است: مفهیمی مانند: استعاره، قیاس، مستقیم، قیاس شخصی و تعارضی. فشرده: در این الگو تلاش می‌شود، در قالب مفهوم استعاره یا فعالیت استعاری با استفاده از دانش فراگیران، جریان‌های خلاقیت ایجاد شود. در قیاس مستقیم دو موجود یا دو مفهوم مقایسه می‌شوند. در قیاس شخصی یادگیرنده باید بکوشد، هر چه بیشتر خود را به مورد در نظر گرفته شده برای مقایسه و همانندسازی نزدیک کند. و تعارض فشرده مفهوم می‌است که دو صورت یک عمل و یک شیء را توصیف می‌کند. طبق نظریه‌ی ویلیام گوردون، تعارض فشرده‌ی بی‌فرد ایجاد می‌کند که زرقانی زیادی دارد.

دانش آموزان از طریق تعارض فشرده، دو گونه داوری درباره‌ی یک فعالیت انجام می‌دهند.

اجرای الگوی بدیعه‌پردازی به دوروش انجام می‌گیرد:

۱. مطالب آشنا و قدیمی را در پرتوی خلاقیت غریب و ناآشنا می‌کنیم، و در حقیقت، خیر جدیدی خلق می‌کنیم؛
 ۲. این راه برعکس راه اول است. یعنی عقاید جدید و ناآشنا را معنی‌دار و آشنا می‌کنیم. پایه و اساس هر دو راه، استفاده از تشبیه است.
- الگوی مقایسه‌ای (بدیعه‌پردازی) در قالب مفهوم استعاره و استفاده از انواع قیاس، جریانی از خلاقیت را برای فراگیران ایجاد می‌کند. نقش معلم در این الگو، ترغیب دانش آموزان به توصیف شرایط موجود و ارائه‌ی قیاس برای رسیدن به مفهوم است.

مراحل اجرای بدیعه‌پردازی

۱. توصیف اولیه: در این مرحله موضوع موردنظر توسط معلم و دانش آموزان توصیف می‌شود.
۲. قیاس مستقیم: در این قیاس دو موجود یا دو مفهوم با یکدیگر مقایسه می‌شوند.
۳. قیاس شخصی: در این نوع قیاس دانش آموز خود را به جای یک شیء یا موجود و یا در فضای جدید قرار می‌دهد.
۴. قیاس تضاد: در این نوع قیاس، قیاس‌های مستقیم و شخصی بررسی می‌شوند.
۵. توصیف دوباره: در این مرحله، از بهترین قیاس‌ها و تجربه‌های به دست آمده استفاده می‌شود.

مثال: معلمی را فرض کنید که می‌خواهد درس انشا را براساس الگوی تدریس بدیعه‌پردازی ارائه دهد. او برای آن که دانش آموزان را با این الگو آشنا کند، موضوع انشا را چنین مطرح می‌سازد: فناوری چه نقشی در زندگی انسان دارد؟

معلم از دانش آموزان می‌خواهد تا تعاریفی از فناوری ارائه دهند و از این طریق به آماده‌سازی ذهن دانش آموزان برای ساختن انواع قیاس‌ها کمک می‌کند.

گام اول: توصیف اولیه

دانش آموزان تعاریفی از فناوری را عرضه می‌کنند و معلم به دقت آن‌ها را گوش می‌دهد و پای تخته می‌نویسد.

گام دوم: قیاس مستقیم

دانش آموزان قیاس‌های مستقیمی را پیشنهاد می‌کنند. پس از آن که فهرستی از قیاس‌های مستقیم آماده‌شد، انتخابی از بهترین قیاس مستقیم انجام می‌گیرد؛ مثلاً فناوری تولید نان صنعتی است.

گام سوم: قیاس شخصی

معلم درباره‌ی نحوه‌ی انجام قیاس شخصی توضیحاتی را به دانش آموزان ارائه می‌دهد و از دانش آموزان می‌خواهد، تا قیاس شخصی درباره‌ی قیاس مستقیم گام دوم بسازند. او تأکید می‌کند که در قیاس باید یک احساس نزدیکی با موضوع مورد مقایسه ایجاد شود.

برخی قیاس‌ها شخصی از جانب دانش آموزان چنین است:

- اگر از من استفاده نشود، کپک می‌زنم؛
- از این که دور ریخته شوم، متنفرم؛
- دلم نمی‌خواهد در دهان هر کس بروم.

گام چهارم: قیاس متضاد

در این نوع قیاس، دو کلمه‌ی متضاد یا متناقض از یک موضوع بیان می‌شود، اجرای این مرحله بینش وسیع و عمیقی به دانش آموزان می‌دهد. در واقع دو داوری ذهنی در ارتباط با یک موجود یا پدیده را انجام و آن‌ها را با یکدیگر پیوند می‌دهد.

معلم از دانش آموزان می‌خواهد براساس قیاس‌های مرحله‌ی دوم و سوم تعارض فشرده‌ای را ارائه دهند:

- کشنده و زندگی بخش هستم (قیاس مستقیم)؛
- رها و در زنجیرم (قیاس مستقیم)؛
- مضروب و سودبخش هستم (قیاس شخصی)؛
- دور ریختنی و اثرگذارم (قیاس شخصی).

دانش آموزان از میان تعارض‌های فشرده‌ی ارائه شده، قیاس متضاد را و در زنجیر را انتخاب می‌کنند.

گام پنجم: توصیف خلاق

در این مرحله دانش آموز به موضوع اصلی انشا برمی‌گردد و از قیاس‌های برگزیده و تجربه‌های به دست آمده‌ی خود و دوستانش استفاده و موضوع را دوباره توصیف می‌کند. معلم به دانش آموزان یادآوری می‌کند، موضوع انشای شما این است: فناوری چه نقشی در زندگی انسان دارد؟ او از دانش آموزان می‌خواهد، زمینه‌ی استفاده از انواع قیاس‌هایی را بیابند که درباره‌ی فناوری ارائه داده‌اند. اگر قیاس‌ها را از قیاس مستقیم تا تعارض فشرده به صورت مرتب به کار ببرند، انشایی که تنظیم می‌کنند، بسیار جالب خواهد بود و با استفاده از قیاس‌هایی که انجام گرفته است، نوشته‌ها ارزش خاصی خواهد داشت و دانش آموزان کلاس، به عمق فعالیت خلاقانه در جریان نگارش پی خواهند برد.

منابع

۱. اسپرون، الکسان. پرورش استعداد همگانی ابداع و خلاقیت. ترجمه‌ی حسن قاسم‌زاده. تهران، انتشارات نیلوفر، ۱۳۷۵.
۲. اورلیسچ، دونالد. دینالدسی و ریچاردسی، کالاهان. راهبردهای تدریس - ترجمه‌ی سیامک رضا مهجور و پروین غیائی. تهران، انتشارات سامان، ۱۳۷۹.
۳. جونگا، ام. ای. دبلیو و آر. ماسیکل. تجلی ساختارگرایی - تدریس واقعی و خودجوش به روش ساختارگرا در شرایط نامساعد. ترجمه‌ی محمود امینی طهرانی. ۱۳۷۹.

کلید واژه‌ها: مجله‌ی کلاس درس، یادگیری مشارکتی، مهارت‌های پژوهشگری، طرح درس.

اشاره

اصولاً دانش آموزان بسیاری از مهارت‌ها و آموخته‌هایشان را از یکدیگر یاد می‌گیرند. برنامه‌ریزی و همکاری با هم، نه تنها به رشد اجتماعی آنان کمک می‌کند، بلکه از نظر رشد شایستگی نیز باعث رشد، توسعه و شکوفایی آنان می‌شود.

همکاری در گروه، دانش آموزان را تشویق می‌کند به نظرات سایر اعضای گروه گوش بدهند، در مورد مسائل و موضوع‌های گوناگون با یکدیگر بحث و گفت‌وگو کنند، یاد بگیرند که چگونه درباره‌ی پدیده‌های اطراف خود قضاوت کنند و سرانجام، مسئولیتی را به عهده بگیرند و در آنجا آن بگویند.

دانش آموزان به طور طبیعی «افزادی و فعال و جست‌وجوگرند». هنگامی که به آنان فرصت می‌دهیم که بی‌سند، کنج‌کاو باشند، کشف کنند، پژوهش کنند، به مشکل‌گشایی (حل مسئله) بپردازند، بیابند، یاد بگیرند، بحث کنند، به جمع‌آوری اطلاعات دست بزنند و... به شکوفایی توانایی‌های طبیعی آنان کمک کرده‌ایم.

راه‌های ترغیب دانش آموزان به فعالیت‌های پژوهشی

طراحی مجله‌ی کلاس درس

نویسنده: شارون هال
ترجمه: احمد شریفان

همکاری در گروه،
دانش آموزان را
تشویق می کند به
نظرات سایر اعضای
گروه گوش بدهند، در
مورد مسائل و
موضوع های گوناگون
با یکدیگر بحث و
گفت و گو کنند

مواد و وسایل

- مجموعه ای متنوع از مجله های کودکان؛
- رایانه هایی با توانایی اتصال به اینترنت و نیز نرم افزار واژه پرداز؛
- دوربین دیجیتال؛
- مداد و کاغذ.

روش

الف) مقدمه: مجله های متنوع نوجوانان را در اختیار دانش آموزان قرار بدهید. به آن ها اجازه بدهید تا مقاله ها را بخوانند و با یکدیگر درباره ی محتوای آن صحبت کنند. از آنان بخواهید تا فهرستی از انواع نوشته هایی که از مجله ها پیدا کرده اند، تهیه کنند و درباره ی آن ها با یکدیگر به بحث و گفت و گو بپردازند. اگر دانش آموزان نتوانستند انواع نوشته ها را از مجله ها پیدا کنند، مطمئن شوید که اطلاعات مربوط به مقاله ها، پیدا کردن لغات، کارتون ها، مقاله های ورزشی، تصاویر همراه با توضیح، تیتراها، سخن سردبیر و... را از مجله ها استخراج کرده باشند.

ب) فعالیت های یادگیری: فهرستی از انواع گوناگون مطالبی را که در مجله ها نوشته شده است تهیه کنید و با دانش آموزان به بحث بگذارید. اگر دانش آموزان نتوانستند، اطلاعات مورد نیاز را از مجله ها بیابند، به آنان فرصت بدهید تا با راهنمایی شما و کمک از یکدیگر، نواقص اطلاعات جمع آوری شده ی خود را در زمینه های لغات، کارتون ها، مقاله های ورزشی، تصاویر همراه با توضیح، تیتراها، سخن سردبیر و... رفع و آن ها را کامل کنند.

مطالب اصلی هر مجله را برای استفاده در کارگاه نویسندگی و موضوع های مناسب برای کار در گروه های کوچک، مانند سازمان دهی محتوای مقاله ها، انتخاب موضوع ها، گام های فرایند نوشتن، اصول نقطه گذاری، نشان دادن حالت فعل در نوشتن، استفاده از لغات مورد علاقه برای بهبود نوشتن و نحوه ی جست و جوی اطلاعات را برگزینند.

برنامه ی زمانی ماهانه همراه با موعد انتشار مجله را تنظیم کنید. در شروع هر ماه، از دانش آموزانی که می خواهند برای تهیه ی مجله ی همان ماه همکاری کنند، ثبت نام به عمل بیاورید، و هر یک از آنان را برای انجام کارهایی مانند: ویراستاری، طراحی تصاویر متحرک،

یادگیری مشارکتی به عنوان راهبردی آموزشی، دانش آموزان را قادر می سازد تا به طور گروهی و مشترک در گروه های ناهمگون سازمان یابند، و در حالی که هریک از اعضای گروه به طور انفرادی مسؤول و پاسخ گو به حساب می آیند، در جهت یک هدف مشترک فعالیت کنند. این مقاله به ارائه ی طرح درسی می پردازد که یادگیری مشارکتی را برای خلق مجله ی کلاس درس به کار می بندد؛ در واقع، طرح درسی که به دانش آموزان، بسیاری از مهارت های پژوهشگری را همراه با مشارکت در یادگیری آموزش می دهد.

موضوع: هنرهای زیبایی [گروهی از مواد درسی مدرسه که هدف عمده اش آموزش کنترل و دقت در به کار بردن زبان است. این مواد معمولاً خواندن، انشا، دستور، و سخن گفتن را شامل می شود.]

پایه ی تحصیلی: دوم راهنمایی

رئوس کلی: دانش آموزان به نویسندگی می پردازند، ویراستاری می کنند و مجله ی ماهانه ی کلاس درسشان را تألیف خواهند کرد.

مبنای منطقی: دانش آموزان مهارت های نویسندگی و ویراستاری شان را از طریق نوشتن مطالب مفید و مورد علاقه شان توسعه و افزایش می دهند. آنان به این امید که سایر دانش آموزان نوشته هایشان را خواهند خواند، نوشته هایشان را از طریق مجله ی ماهانه، در معرض دید دانش آموزان مدرسه قرار می دهند.

هدف های یادگیری

- دانش آموزان مهارت های ویرایش کردن را یاد خواهند گرفت؛
- دانش آموزان مهارت های نویسندگی شان را افزایش و توسعه خواهند داد؛
- دانش آموزان مهارت های دستور زبانی خود را از طریق انتخاب لغت های مورد علاقه شان و ویرایش مطالب از نظر قواعد نقطه گذاری بهبود خواهند داد؛
- دانش آموزان چگونگی توسعه ی موضوع با استفاده از اطلاعاتی را یاد خواهند گرفت که برای نوشتن مقاله های کوتاه مناسب هستند؛
- دانش آموزان فرایند خلق یک مجله را یاد خواهند گرفت؛
- دانش آموزان با مؤلفه های تشکیل دهنده ی یک مجله آشنا خواهند شد.

در این زمینه می توانید
از دانش آموزان
شرکت کننده در تهیه
مجله بخواهید که با
استفاده از مقیاس
درجه بندی توصیفی
ساخته شده، خود-
سنجشی کنند

سنجش

راهنمای عمل (سنجش) ۱- همان طور که دانش آموزان به تکالیفشان را با مشارکت معلم و سایر اعضای گروه کامل می کنند، شما نیز می توانید با تهیه تی برگه های نظر سنجی و مقیاس درجه بندی توصیفی ۲، محنتی منتشر شده یا سجد، در این زمینه می توانید دانش آموزان شرکت کننده در تهیه مجله بخواهید که با استفاده از مقیاس درجه بندی توصیفی ساخته شده، خود-سنجشی کنند. علاوه بر این، می توانید مجله را در اختیار سایر دانش آموزان قرار دهید و از آنان بخواهید که بعد از مطالعه، نظر خود را (با استفاده از برگه های نظر سنجی و مقیاس درجه بندی توصیفی) درباره تی محتوای مجله ارائه دهند.

در پیوست

1. Sharon Hall
2. Language Arts
3. Evaluation
4. Assessment
5. Rubric
6. Self-Assessment

منبع

1. Hall, Sharon. 2006. "Creating a classroom magazine." Retrieved October 4, 2006 from <http://www.educationoasis.com/curriculum/LP/LA/creating-classroom-magazine.html>

در یافت مقاله از معلمان، جمع آوری اخبار ورزشی، اخبار کلاس درس و اخبار محلی، طراحی جدول لغات، سخن ویژه ای ماه، تصویر دارای شرح و ساد، مأمور کنید.

هنگامی که دانش آموزان مطالب خود را تهیه کردند، آن ها را برای ویرایش در اختیار دانش آموزی که ویرایش مطالب رایه عهده گرفته است، قرار دهید. برای این منظور یک هفته و برای چاپ مطالب نیز یک هفته وقت در نظر بگیرید. به هر یک از اعضای گروه اجازه دهید تا مطالبی را که تهیه کرده اند، با استفاده از نرم افزار واژه پرداز تایپ کنند. البته اقل به آنان بوی و اندازه ای قلم و... را برای تهیه مطالبشان اعلام کنید سپس مطالب تایپ شده را در ساختاری که برای مجله در نظر گرفته بودید، قرار دهید. بعد از تکمیل آماده شده تی مجله را برای اعلام نظر، در اختیار سایر اعضای گروه بگذارید.

توسعه و گسترش

ارزش بایی ۳ مجله تی کلاس درس را که هر ماه منتشر می شود، به طور گروهی مطالعه و درباره تی محتوای آن با یکدیگر بحث و گفت و گو کنید. فهرستی از مطالب و مواردی که رعایت کردید آن ها کیفیت مجله را بالا می برد، تهیه کنید. برای این منظور از نظر خوانندگان مجله و منابع موجود بهره بگیرید.

۵۰۱ نکته برای معلمان

نوشته‌ی: دکتر رابرت دی. رمزی

ترجمه‌ی: مرتضی مجدفر / وحید رضا نعیمی

اشاره

رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، برای توسعه‌ی مهارت‌های حرفه‌ای معلمان در نظر دارد، ترجمه‌ی کتاب ۵۰۱ نکته برای معلمان را در هشت شماره تقدیم خوانندگان خود کند. این کتاب، با صفحه‌آرایی قابل تفکیک و با شماره‌گذاری متفاوت در پاصفحه‌ها، درون مجله چاپ خواهد شد و خوانندگان گرامی می‌توانند در پایان دوره، با مراجعه به سایت www.roshdmag.ir و پرینت گرفتن از صفحات Pdf شده‌ی مجله، کل صفحات کتاب را یک‌جا در اختیار داشته باشند. امیدواریم هدیه‌ی ما را بپذیرید.

پیش‌گفتار مترجمان

این کتاب، دست‌نامه‌ای است تربیتی-آموزشی درباره‌ی شگردهای معلمی که به قلم متخصص سرشناس و کارآزموده‌ی تعلیم و تربیت دکتر رابرت دی. رمزی به رشته‌ی تحریر درآمده است. در این کتاب، مؤلف حاصل تجربه‌های عملی خود طی بیش از ۴۰ سال سروکار داشتن مداوم با دانش‌آموزان و معلمان آنان در سطوح متفاوت تحصیلی و والدین دانش‌آموزان، کارآموزشگری را به اصطلاح از «مرحله‌ی شکرریزی تا مرحله‌ی استادکاری» دنبال کرده و به مرتبه‌ی شامخ دانشبازی دانشگاه دست‌یافته و نظریه‌ها و روش‌های آموزش و پرورش را با تجربه‌ی گران‌بهای خویش درهم آمیخته است.

دکتر رابرت دی. رمزی در این کتاب، به جای طرح بحث‌های نظری و ارائه‌ی رهنمودهای علمی-تخصصی-که به حق در این زمینه نیز چیره‌دست و صاحب‌نظر است- ۵۰۱ نکته‌ی راهبردی، مؤثر و تجربه‌شده درباره‌ی هنر و مهارت‌های حرفه‌ی معلمی را که حاصل فعالیت خود در کارگاه‌های آموزشی گوناگون با معلمان در سراسر جهان است، به شیوه‌ای بدیع معرفی کرده است که می‌تواند راه‌گشای عموم معلمان در کار حرفه‌ای آنان باشد.

دکتر رمزی در این کتاب، ۵۰۱ نکته‌ی اساسی درباره‌ی راهبردهای یاددهی-یادگیری، نکته‌های مرتبط با کلاس درس، ارتباطات آموزشی-پرورشی با دانش‌آموزان، مدیریت کلاس درس، کار با والدین، توسعه‌ی مهارت‌های اختصاصی برای دانش‌آموزان، انگیزش و... ارائه کرده است که هریک از آن‌ها می‌تواند در حرفه‌ای شدن هرچه بیشتر معلمان و کارایی هرچه افزون‌تر روش‌های تدریس اثرگذار باشد.

چاپ نخست کتاب حاضر از سوی انتشارات مک گرو هیل در سال ۲۰۰۴ با عنوان «501 Tips for Teachers»، منتشر شده و در اندک زمانی به چاپ‌های بعدی رسیده است. دکتر رمزی، علاوه بر این کتاب، دو اثر دیگر نیز با همین سبک و سیاق دارد که آن دو نیز با استقبال خوانندگان روبه‌رو شده‌اند.

درباره‌ی ترجمه‌ی حاضر

ترجمه‌ی حاضر، از روی نسخه‌ی چاپ دوم اثر مذکور صورت پذیرفته است. در این ترجمه، از ترجمه‌ی آزاد پرهیز کرده‌ایم و سعی مان بر این بوده است، در انتقال مفاهیم موردنظر مؤلف، تغییری جدی صورت ندهیم. البته در چند مورد، به دلیل عدم تطابق فرهنگی، بخش‌هایی از یک نکته و یا مثال‌ها و شرح و بسط آن را حذف و یا مطابق با ویژگی‌های جامعه‌ی آموزش و پرورش ایران اسلامی، تغییرات کوچکی را اعمال کردیم. هم‌چنین در برگردان واژه‌ی تخصصی علوم تربیتی، کوشیده‌ایم، از واژه‌ها و عبارات رایج در ادبیات پذیرفته شده و جاری این رشته و مبنی بر آثار معتبر چاپ شده در ایران بهره بگیریم و از به کار بردن واژه‌های ناشناخته و بی‌هویت تخصصی خودداری کنیم.

به اعتقاد مترجمان، دکتر رمزی ویژگی‌های عصر پرشتاب، شلوغ و پرتحول امروزی را به خوبی درک کرده و با چکیده‌سازی مفاهیم مرتبط با فعالیت‌های حرفه‌ای معلمان، آن‌ها را در ۵۰۱ نکته به معلمان پرمشغله‌ی سراسر جهان هدیه کرده است. به نظر می‌رسد، علاوه بر مطالعه‌ی اختصاصی نکته‌ها توسط معلمان، بتوان فعالیت‌های گروهی ویژه‌ای را نیز برای استفاده‌ی مناسب از نکته‌ها سامان داد که مطالعه، اظهارنظر و نقد و تکمیل مجموعه‌ای از نکته‌ها در جلسات شورای معلمان مدرسه‌ها، انجام کار کارگاهی توسط گروه‌های همگنی از معلمان در سطح ادارات آموزش و پرورش مناطق، نواحی و شهرستان‌های کشور، و الهام گرفتن از نکته‌ها توسط معلمان و شرح و بسط آن‌ها با استفاده از تجربه‌های حرفه‌ای می‌تواند، بخشی از این فعالیت‌ها باشد. مترجمان امیدوارند، ترجمه‌ی این کتاب و مطالعه‌ی آن، در بالابردن دانش، هنر، فن و مهارت‌های معلمان ایرانی تأثیرگذار باشد و بیش از پیش، شاهد حرفه‌ای شدن شغل معلمی باشیم.

مقدمه‌ی مؤلف

تدریس، هنری گمشده نیست، بلکه احترام به آن، سستی گمشده است.
ژاک بارزون

جورج برنارد شاو، ادیب مشهور گفت: «کسانی که می‌توانند، کاری انجام می‌دهند و کسانی که نمی‌توانند، تدریس می‌کنند.» به رغم این که این جمله‌ی شاو خیلی معروف شده است، ولی به نظر می‌رسد، او اشتباه بزرگی مرتکب شده است. معلمان امروزی، باید کنند و انجام دهند باشند. به علاوه، باید رؤیای بزرگ، برنامه‌دهنده، کمک کار، التیام‌دهنده، حامی، تسهیل‌کننده، الگوی رفتاری، پرورش‌دهنده و الهام‌بخش باشند. از معلمان توقع می‌رود هر روز صبح، پر از انرژی سر کلاس‌های خود حاضر شوند؛ اگر چه شب قبل را به آماده‌سازی برای تدریس امروز و تصحیح ورقه‌های دانش‌آموزان خود سپری کرده باشند. تدریس، امروزه کار افراد ضعیف، خجول، آرزومند و شکست‌خورده نیست. این کار مهم‌ترین و چالش‌برانگیزترین حرفه در جامعه است و روزی‌به‌روز دشوارتر می‌شود. اکنون در کلاس‌های درس تمامی دوره‌های تحصیلی، مشکلات بیشتر می‌شوند و انتظارات دائماً بالاتر می‌روند و از مدارس انتظار دارند با امکانات کمتر، کار بیشتری انجام دهند. از این رو، معلمان در همه جا، در پی منابع جدید اطلاعات و روش‌های تازه انگیزشی هستند. خوشبختانه کمک‌ها در دست‌رس‌اند و گاهی اوقات کتابی کوچک پر از افکار بزرگ است.

امروزه برای موفقیت، معلمان به افکار جدید و جسورانه‌ای نیاز دارند تا به کمک آن‌ها، با دانش‌آموزان خود رفتار کنند. هم‌چنین، معلمان به نکات ماندگار و اثربخشی در مورد ماهیت تدریس و یادگیری نیاز دارند. این کتاب، هر دو مورد را توانمند در بردارد و منبعی الهام‌برانگیز برای معلمان تمامی دروس و همه‌ی دوره‌های تحصیلی است. این مجموعه، از فنون و روش‌های تدریس، راهبردهای مدیریت کلاس درس، گزاره‌های آزموده شده در زندگی و تشویق‌های اثرگذار به کار گرفته شده در مدرسه‌ها فراهم آمده و پس از چندین دوره‌ی طولانی هم‌نشینی با معلمان موفق در تمامی سطوح و پایه‌های تحصیلی، به شکل کتاب حاضر تقدیم خوانندگان شده است. این کتاب، شامل اندیشه‌های تازه‌ای است که زمان کاربرد آن‌ها فرا رسیده است. هم‌چنین همراه با این اندیشه‌ها، روش‌های جاافتاده‌ای را هم یادآوری می‌کند که هرگز شکست نمی‌خورند. این مجموعه، یاری‌دهنده‌ی شما در تحقق تدریسی آسان‌تر و مفرح‌تر است. بگذارید این ۵۰۱ نکته، جهشی را که شما برای تبدیل شدن هر روزه به معلمی بهتر لازم دارید، در اختیار شما بگذارد؛ از همین حالا.

۱. اطمینان‌پذیر باشید. قدری خلاقیت و خودجوشی در طرح درس خود بگنجانید تا از «آن‌ها» و «لحظه‌های قابل تدریس» بیشترین بهره را ببرید.

۲. شتابی برای حرکت خودتان معین کنید. باید هم زمان، ضمن آن که از سریع‌ترین دانش آموز خود جلوترید، در کنار کندترین آن‌ها نیز باشید.

۳. از دانش آموزان برای درس دادن به هم در کلاس استفاده کنید. وقتی بچه‌ها به یکدیگر درس می‌دهند، همه برنده هستند.

۴. فرایند ساده‌ای برای حل مسئله در شش گام به دانش آموزان بیاموزید:

- شناسایی مشکل (یا مسئله)؛ ● تعریف محدوده‌ی مشکل؛
- روشن ساختن موضوعات؛ ● جست‌وجو برای یافتن راه‌حل‌ها؛
- اقدام کردن؛ ● ارزیابی نتایج.

۵. رویه‌ی کاری خود را مشخص کنید. رویه‌ها معجزه می‌کنند. دانش آموزان با ساختار شکوفا می‌شوند و از این رو، وقتی از گام‌های بعدی مطلع باشند، بهتر عمل می‌کنند.

۶. دانش آموزان جدید خود را با دادن «بسته‌ی هم کلاسی جدید»، با آغازی خوش رویه‌رو کنید. این بسته‌ی یادگیری برانگیزاننده، می‌تواند شامل نقشه‌ی مدرسه، جدول فعالیت‌های روزانه (برنامه‌ی هفتگی)، عکس کلاس، فهرست اسامی هم کلاسی‌ها و مثلاً ژتون مجانی خرید از بوفه‌ی مدرسه باشد.

۷. در دنیای امروز که میزان توجه کوتاه شده و آستانه‌ی تحمل افراد در یادگیری پایین آمده است، ضرب‌المثل‌های قدیمی از نو اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند. از آن‌ها برای تدریس درس‌های مهم زندگی استفاده کنید. حتی بهتر این است که بچه‌ها را وادار سازید، ضرب‌المثل‌های خود را بیاورند تا فهم خود را از جهان، با یکدیگر تقسیم کنند.

۸. بای‌بای حوصلگی و یکنواختی بچنگید. رقیب شما در کار تدریس، شبکه‌های تلویزیونی و ماهواره‌ای قدرتمندی هستند که از ابزارهای جذاب تری برخوردارند.

۹. به دانش آموزان خود کمک کنید منظم بشوند و منظم باقی بمانند. منظم بودن، یکی از مهارت‌های بقا در زندگی است. استفاده از دفترچه یادآوری درس‌ها (دفترچه‌ی یادداشت دانش آموزی)، راه خوبی برای شروع این کار است.

۱۰. کلیشه‌های جنسیتی را درهم بشکنید. دانشمندان و ریاضی‌دانان زن را به مثابه الگوی رفتاری، به دختران جوان معرفی کنید. هم چنین به

دانش آموزان دختر کمک کنید، مراحل ترقی را در مدرسه پشت سر بگذارند و از سقف شیشه‌ای تعیین شده بگذرند.

۱۱. اغلب در فعالیت‌ها تنوع ایجاد کنید. شاید خودتان شیفته‌ی درس دادنتان باشید و دوست داشته باشید به درس دادن خودتان، یک ساعت یا بیشتر گوش دهید، ولی دانش آموزان دوست ندارند. آن‌ها به آگهی‌های تجاری میان فیلم‌ها عادت کرده‌اند؛ با این عادت کنار بیایید.

۱۲. کلاسی ایجاد کنید که همه در آن برنده باشند و هر دانش آموز در آن واحد، احساس برنده بودن بکند. فقط با تمرکز بر تک‌تک یادگیرندگان است که می‌توانید به کل کلاس درس بدهید.

۱۳. هدف‌گذاری را به عنوان یک مهارت برای زندگی تدریس کنید. تا به دانش آموزان نگوئیم، آنان نخواهند دانست که هدف‌گذاری می‌تواند زندگی‌شان را عوض کند.

۱۴. در کلاس درس، جایی برای سرگرمی و تفریح باز بگذارید. یادگیری مهم است، اما لازم نیست همیشه جدی باشد. اگر آموزش با تفریح توأم نباشد، بچه‌ها از آن متنفر خواهند بود.

۱۵. به دانش آموزان خود نشان دهید که برنامه‌های رایانه‌ای و نرم‌افزارها، تنها به این دلیل درست کار می‌کنند که ما انسان‌ها، آن‌ها را طراحی کرده‌ایم. این برنامه‌ها به خودی خود، کارآمد نیستند و اگر خلاقیت ما نباشد، آن‌ها در عمل، قابل استفاده نخواهند بود.

۱۶. به رغم شیفتگی رسانه‌ها به گفته‌ها و نوشته‌هایی با حجم مختصر و جملاتی ساده و خلاصه شده، به تدریس مهارت‌های نگارش درست ادامه دهید. حتی اینترنت نیز می‌تواند از نوشتن مؤثر و درست بهره‌مند شود.

۱۷. از بچه‌ها انتظار داشته باشید که کار واقعی انجام بدهند. غرور و احساس افتخار از دستاورد ناشی می‌شود، نه کار خیریه.

۱۸. هر آن چه لازم است، برای پیوند دانش آموزان با رایانه انجام دهید. همه‌ی دانش آموزان، نه فقط بچه‌های ثروتمند، بلکه فراگیرندگان طبقه متوسط نیز نیازمند دست‌رسی آسان به فناوری اطلاعات هستند.

۱۹. مطالعه‌ی گروهی در کلاس و یا بیرون از آن را تشویق کنید. وقتی دانش آموزان برای یادگیری دور هم جمع می‌شوند، ندانستن هیچ جایی نخواهد داشت و آن‌ها همدیگر را تکمیل خواهند کرد.

۲۰ مشوق نوشتن دفترچه‌ی خاطرات یادگیری توسط دانش‌آموزان باشید. این کار، راه‌خوبی برای دانش‌آموزان است تا احساسات خود را بروز دهند، خلاقیت داشته باشند و در عین حال مهارت‌های نوشتن را تمرین کنند. در برخی منابع آموزشی، دفترچه‌ی خاطرات یادگیری را با عنوان زیبای «سفرنامه‌ی یادگیری» نام‌گذاری کرده‌اند.

۲۱ به شاگردان اجازه بدهید برای دانستن بکاوند. یادگیرندگان امروزی، علاوه بر وسعت، به عمق نیاز دارند. سطحی بودن، یک معیار درجه‌ی یک نیست. تحقیقات گاه‌به‌گاه عمیق، دانش‌آموزان را برای رقابت در عرصه‌ی جهانی آماده خواهد نمود.

۲۲ سه قاعده‌ی نخست تدریس اثربخش عبارت‌اند از:

۱. ستایش؛ ۲. ستایش؛ ۳. ستایش! اما در نظر داشته باشید که از دانش‌آموزان، فقط برای تلاش‌های صادقانه و دستاوردهای اصیل ستایش کنید. ستایش بی‌جامی توانده‌ی غرور نابه‌جا و رویاهای سرخورده بینجامد.

۲۳ تجربه‌های یادگیری بین نسلی را در کلاس تقویت کنید. وقتی تمام نسل‌ها، با هم بیاموزند و با هم بازی کنند، همه رشد می‌کنند.

۲۴ نگذارید تنها یک کتاب درسی واحد، برنامه‌ی درسی شما را تشکیل دهد. به دانش‌آموزان بیاموزید، آموزش مبتنی بر منابع یادگیری متعدد را مدنظر قرار داشته باشند و از انواع مطلب استفاده کنند تا تجربه‌های یادگیری آن‌ها استوار و همه‌جانبه باشد. یادگیری، نباید تک‌بعدی باشد.

۲۵ از ارزش‌یابی‌های کلاسی خود برای هدایت دانش‌آموزان و روند آموزش خود در کلاس درس استفاده کنید. بگذارید نتایج آزمون‌ها به شما کمک کند که بهتر به باری بجه‌ها بشناسید. برگزاری آزمون‌ها به همین منظور است، نه برای مجازات کردن و سرافکننده ساختن دانش‌آموزان.

۲۶ متناسب با سبک‌های یادگیری گوناگون دانش‌آموزان تدریس کنید. دانش‌آموزان همگی به یک شکل یاد نمی‌گیرند. هر قدر که بیشتر فنون آموزشی را تلفیق و با هم به کار ببرید، احتمال کمک کردن شما به همه‌ی دانش‌آموزان برای موفقیت بیشتر است.

۲۷ نمرات را بیهوده بالا نبرید. دانش‌آموزان به بازخورد صادقانه نیاز دارند، نه گزافه‌گویی. بچه‌ها می‌توانند واقعیت‌ها را قبول کنند، اما نمی‌توانند دروغ را از بزرگ‌سالانی که به آنان اعتماد دارند، بپذیرند.

۲۸ برای پی‌بردن به آن‌چه شاگردان می‌توانند انجام دهند، صرفاً به

آزمون‌ها متکی نباشید. دانش‌آموزان فراتر از نمرات هستند. راه‌های گوناگونی بیابید (مثلاً نمونه نوشته‌های ساده، گزارش‌های پژوهشی مختصر، نوشته‌های مشاهده‌ای، عملکرد در مورد برخی وظایف یا کارهای هنری) تا فراگیرندگان دانش خود را نشان دهند. هنرمندان از مجموعه‌ی آثار خود، برای نشان دادن تنوع و گستره‌ی آثارشان استفاده می‌کنند؛ چرا به همین منظور، ما مجموعه‌ی آثار دانش‌آموزان را جمع نکنیم؟

۲۹ اوقات مرده‌ی کلاس را به حداقل برسانید. سعی کنید هر دقیقه و هر لحظه، فعالیت‌های یادگیری باارزشی در کلاس جریان داشته باشد. وقتی دانش‌آموزان از آن بیم داشته باشند که چیز مهمی را از دست بدهند، بهتر و دقیق‌تر توجه خواهند کرد.

۳۰ در کلاس، بر یادگیری مبتنی بر همکاری تأکید کنید. امروزه بچه‌ها باید یاد بگیرند در مدرسه و در زندگی، بسیاری از مشکلات، زمانی بهتر حل می‌شوند که افراد با هم کار کنند، نه آن‌که با یکدیگر رقابت کنند.

۳۱ از بچه‌ها بخواهید کتاب مبادله کنند. این، راهی برای استفاده‌ی بهینه از بودجه و در عین حال بالابردن استفاده از کتاب است.

۳۲ هر وقت توانستید، از رویکرد میان‌رشته‌ای استفاده کنید. این روشی است که دنیای واقعی با آن کار می‌کند. زندگی یکباره اتفاق می‌افتد، نه در قطعات جداگانه.

۳۳ به دانش‌آموزان بیاموزانید از فنون تصویربرداری استفاده کنند. این کار شکلی از تمرین ذهنی است. چه بسا بتوانند به آن‌چه در نظر می‌آورند، دست یابند.

۳۴ اگر درسی مؤثر نیست، ادامه ندهید و سریعاً به کار دیگری مشغول شوید. درس‌یاد، به خودی خود بهتر نمی‌شود. همیشه یک نقشه‌ی جایگزین (ذخیره) برای درس‌های بد احتمالی داشته باشید.

۳۵ یاد بگیرید آموزش خود را در قطعات مفید و مختصر ارائه دهید. این چیزی است که بچه‌های امروزی به آن عادت کرده‌اند.

۳۶ سعی کنید درس‌های شما تا حد امکان چندفرهنگی، فراگیرنده و دربرگیرنده‌ی همه‌ی دانش‌آموزان دختر و پسر و از همه‌ی گروه‌های فرهنگی موجود در جامعه باشد. در نظر داشته باشید که تدریس خوب، نباید کسی را جا بگذارد.

مگر شما معلم املا هستید؟

جعفر ربانی

اشاره

در دوره‌ی راهنمایی تحصیلی برای دروس گوناگون، معلمانی با تخصص‌های مرتبط در نظر گرفته می‌شود. اما سؤال‌ها و موارد مشابه زیادی وجود دارند که برای معلمان دروس متفاوت مشترک‌اند. در این سلسله مطالب قصد داریم در هر شماره، به یکی از این موضوعات مشترک بپردازیم. برای مثال در این شماره، موضوع نحوه‌ی برخورد با غلط‌های املائی دانش‌آموزان در دروسی غیر از ادبیات و املا مطرح می‌شود. از شما مخاطبان عزیز درخواست داریم که سؤال‌ها و یا موضوعات و موارد مشترک دیگری را که طرح آن‌ها برای همه‌ی معلمان دوره‌ی راهنمایی مفید خواهد بود، مشخص کنید و ضمن ارسال آن‌ها برای مجله، نظرات خود و سایر همکارانتان را نیز مطرح فرمایید تا به تدریج در شماره‌های آتی مجله درج شوند.

آیا شما - که معلم فارسی هم نیستید - در تصحیح اوراق بچه‌ها و یا در هر نوشته‌ی دیگری از آن‌ها، به غلط‌های املائی شان توجه می‌کنید و به آن‌ها از این نظر، اشتباهشان را تذکر می‌دهید؟ در این صورت بچه‌ها از شما نپرسیده‌اند: آقا (خانم) مگر شما معلم املائی ما هستید؟ و نیز آیا همکاران که معلم فارسی بچه‌هاست، در این موارد به شما چشم غره نرفته است؟ که یعنی: «تو را به املائی بچه‌ها چه کار؟ تو بهتر است به همان درس خودت برسی! ...»

این طیف از معلمان شاید در مدارس ما زیاد نباشند، اما بی‌تردید عده‌ای می‌توان یافت که به این امر، یعنی غلط‌های املائی بچه‌ها توجه ویژه دارند و صرف‌نظر از رشته یا درسی که تدریس می‌کنند، در این زمینه هم احساس مسئولیت دارند. و راستی چه باید کرد؟ حق با کدام دسته است؟ آن‌ها که فقط هوای درس خود را دارند و با آن‌ها که دایره‌ی تکلیف یا وظیفه‌ی خود را وسیع‌تر از کلاس خویش می‌بینند و حداقل در مورد موضوعی که مورد نظر ماست، سخت گیرند؟ این نوشتار فتح بابی است در این مقوله.

برای همه روشن است که اگر از پاره‌ای کلاس‌های استثنایی بگذریم، در اغلب مدارس ما، سطح درسی بچه‌ها از متوسط به پایین است و اگر در کلاسی چند نفر خوش می‌درخشند، آن را هم باید به حساب استثنا گذاشت و نه قاعده. معلمان و دبیران هم این را پذیرفته‌اند و با «خط کش نمره» که قانون و مقررات در اختیارشان نهاده است، تکلیف خود را با بچه‌ها، چه قوی و چه ضعیف، روشن می‌کنند. هر معلمی می‌داند که حق دخالت در حیطه‌ی کاری همکارش را ندارد. بچه‌ها هم این را می‌دانند و لذا اگر ببینند معلمی درباره‌ی درسی که رشته یا تخصص او نیست اظهارنظری می‌کند، برایشان تازگی دارد. حال اگر پا را فراتر از حیطه‌ی تنگ مسئولیت‌های فردی و حتی قانونی و حرفه‌ای یا تخصصی بگذاریم، وضع را متفاوت خواهیم دید، به طوری که دیگر آن خط کش مقررات که حداقل وظیفه را برای معلم تعیین کرده است، نمی‌تواند جواب‌گوی ما باشد و باید میزان دیگری برای قضاوت‌های خود داشته باشیم.

به همین دلیل است که وقتی صحبت از اخلاق و رفتار بچه‌ها پیش می‌آید، همه کس - یا هر معلمی - به خود حق می‌دهد - و حق دارد - که در آن دخالت کند و اظهارنظر و حتی عمل کند. پس در این موارد، دیگر باید از آن «حداقل وظیفه» گذر کرد و دید که بر چه اساس می‌توان به این‌ای نقش در انجام وظایف مهم‌تر پرداخت.

به نظر نگارنده، حوزه‌ی زبان فارسی، و به طور کلی «حوزه‌ی خواندن و نوشتن دانش آموز» حوزه‌ای است که نه تنها همه‌ی معلمان حق ورود به آن را دارند، بلکه صرف معلم بودن آن‌ها ايجاب می‌کند که به آن وارد شوند.

می‌دانیم که امروزه برحسب یک تعریف جدید، بی‌سواد کسی است که نتواند از فناوری اطلاعات - رایانه، اینترنت و... - استفاده کند. اما چون فاصله‌ی ما تا رسیدن به این درجه از باسوادی بسیار است و حصول به آن فعلاً ممکن نیست، بهتر است همان تعریف پذیرفته شده‌ی قدیم خودمان را مبنا قرار دهیم که می‌گوید: باسواد کسی است که «خواندن و نوشتن» بداند. این خواندن و نوشتن که البته دانستن چهار عمل اصلی را هم در دل خود دارد، توانایی عمومی است و نه تخصصی، و کیفیت و کمیت این توانایی باید طی مراحل تحصیل افزایش یابد. یعنی سواد خواندن و نوشتن دانش آموز اول راهنمایی یا سوم متوسطه مسلماً در یک حد و اندازه نیست.

به نظر نگارنده، حوزه‌ی زبان فارسی، و به طور کلی «حوزه‌ی خواندن و نوشتن دانش آموز» حوزه‌ای است که نه تنها همه‌ی معلمان حق ورود به آن را دارند، بلکه صرف معلم بودن آن‌ها ايجاب می‌کند که به آن وارد شوند.

پس اگر می بینیم در برنامه های درسی، همان طور که ساعتی را به آموزش دروس ریاضی، زبان انگلیسی، زبان عربی، علوم، فیزیک یا شیمی و... اختصاص داده اند، ساعتی را هم برای آموزش زبان فارسی گذاشته اند. به جز در رشته ی ادبیات که فارسی جنبه ی تخصصی دارد. نباید این درس ها را با درس فارسی یکسان بدانیم و برای همه ی آن ها یک حساب باز کنیم. در واقع خواندن و نوشتن را که در دوره ی ابتدایی مراحل اولیه ی آن آموخته می شود و اگر رها شود شخص به بی سواد ی پیشین رجعت خواهد کرد، باید مادر همه ی درس ها دانست که بدون آن، آموختن درس های دیگر به خوبی امکان پذیر نخواهد بود. چه تنها از طریق درس زبان، به طور کلی است که فراگیر، دایره ی لغات یا واژگان خود را گسترش می دهد و به تبع آن فضای ذهنی وسیع تری را برای خود ایجاد می کند تا بتواند به حوزه های دیگر دانش جنگ اندازد و بر دانایی خود بیفزاید.

این نظر قابل توجه است که اگر روزی بتوان، حداقل در دوره ی ابتدایی، درس هایی چون تاریخ، جغرافی، علوم اجتماعی و دینی را به گونه ای در دل آموزش زبان فارسی قرار داد، بچه ها در یادگیری موفق تر خواهند بود تا آن چه امروز به دست می آورند.

از اصل بحث دور نیستیم. پس در پاسخ سؤال فوق، دو رویکرد می توان داشت و در نتیجه دو جواب متفاوت داد:

۱. براساس مقررات مدرسه، هر درسی معلم ویژه ی خود را دارد و هر دبیری بر حسب تخصص خود تنها

مسئولیت درس خودش را به عهده دارد و نباید در حیطه ی کار همکارانش وارد شود. بدین ترتیب به معلم ریاضی چه ربطی دارد که دانش آموز او در ورقه ی امتحان، مثلاً ذوزنقه را ذوزنقه می نویسد یا هرم را حرم و پرئقال را پرئغال!

۲. درس فارسی اگر چه درسی است با معلم و کتاب و نمره ی مستقل، اما به لحاظ ماهیت، درسی است عمومی که هر گونه ضعف دانش آموز

در آن، به ضعف وی در درس های دیگر می انجامد. و جالب توجه است که حتی یک مطالعه ی سطحی نشان می دهد که بسیاری از دانش آموزان، چون درک یا بیان مفاهیم مشکل دارند، در حل مسئله یا پاسخ دادن به سؤال ها با مشکل روبه رو می شوند. درس فارسی با ابعاد گوناگون آن - املا، انشا، دستور زبان، خواندن و... - درسی است که باید بتواند این مشکل را حل کند. نتیجه این که همه ی دبیران دروس گوناگون - مشروط به وارد نشدن به حوزه ی حرفه ای درس فارسی - می توانند در زبان فارسی بچه ها وارد شوند و حتی ضرورت دارد در این زمینه دخالت کنند و اگر ضعفی از نظر خواندن و نوشتن - از جمله غلط املائی - در بچه ها دیدند، به آن حساس شوند.

دور از انتظار نیست که اگر همه ی معلمان به گونه ای فراگیر به این عرصه وارد شوند، بتوان در آینده مشکل بزرگ دانش آموزان ما را که «ضعف در خواندن و نوشتن» است و شواهد بسیاری، از جمله مطالعه ی بین المللی پرلز بر آن صحه گذاشته است، حل کرد. آیا می دانید یکی از علل کتاب نخواندن و بی علاقه ی بچه های ما به کتاب خوانی که احتمالاً علت اصلی نیز باشد، همین ضعف آن ها در صحیح خوانی و درک درست و سریع کلمه ها و جمله هاست؟ این مشکل بالاخره توسط چه کسی و چه زمانی باید حل شود؟ از همکاران و خوانندگان عزیز مجله می خواهیم در این زمینه اظهار نظر فرمایند.

بسیاری از

دانش آموزان، چون در

درک یا بیان مفاهیم مشکل

دارند، در حل مسئله یا

پاسخ دادن به سؤال ها، با

مشکل روبه رو

می شوند

اشاره

«دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» یکی از دفاتر زیر مجموعه‌ی «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» است. در این دفتر، علاوه بر تهیه‌ی برنامه‌ی درسی برای دروس گوناگون، کلبه‌ی کتاب‌های درسی و کتاب‌های راهنمای معلم نیز تألیف می‌شود. مدیر کل این دفتر پنج معاون دارد: معاون دوره‌ی ابتدایی، معاون دوره‌ی راهنمایی تحصیلی، معاون دوره‌ی متوسطه، معاون مالی و اداری و معاون تربیت معلم. در ادامه، مصاحبه‌ای کوتاه با معاون دوره‌ی راهنمایی تحصیلی این دفتر را می‌خوانید.

اندکی عشق، اندکی اخلاص

گفت‌وگو با معاون دوره‌ی راهنمایی تحصیلی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، حجت‌الاسلام دکتر علی رضا صادقی

حسین نامی ساعی

است: ابتدا شورای برنامه‌ریزی برای هر درس خاص تشکیل می‌شود. این شورای راهنمای برنامه‌ی درسی تهیه می‌کند که پس از اعتبار بخشی، باید به تأیید شورای عالی برسد. پس از آن، تألیف کتاب صورت می‌گیرد و پس از یک تا دو سال اجرای آزمایشی صورت می‌گیرد. بعد از ارزش‌یابی از آن در صورت تأیید، اجرای سراسری صورت می‌گیرد.

تألیف ممکن است مستقیم به عهده‌ی این دفتر باشد که تاکنون به همین صورت انجام شده است. البته در آینده قرار است، تألیف به بخش‌های بیرون دفتر نیز محول شود که البته این نیز باید زیر نظر این دفتر و طبق مقررات باشد. فعالیت‌های فوق در دوره‌ی آموزش راهنمایی تحصیلی به عهده‌ی این معاونت است.

از زمانی که این مسئولیت را پذیرفته‌اید، چه اقداماتی انجام داده‌اید؟

یک سری برنامه‌های جاری در دفتر تألیف مانند هر سازمان دیگری وجود دارد که طبیعتاً آن‌ها را ادامه می‌دهیم. اما به طور مشخص، اقداماتی که صورت داده‌ایم، تهیه‌ی برنامه‌ی سال ۸۶، دوره‌ی راهنمایی و گروه‌های درسی مرتبط، جذاب‌سازی کتاب‌های سال ۸۶ و ۸۷، برنامه‌ریزی ضمن خدمت مدیران اجرایی و

کمی درباره‌ی سوابق تحصیلی و کاری خود توضیح

بفرمایید.

– دبلم ریاضی، فوق‌دینم‌دینی و عربی، لیسانس مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، فوق‌لیسانس و دکترای علوم قرآن و حدیث.

در ارتباط با کار برنامه‌ریزی درسی چه سوابقی دارید؟ تحصیلی یا کاری؟

– سوابق تحصیلی که در سؤال اول پاسخ داده شد. در مورد سوابق کاری باید بگویم، حدود ۱۵ سال در سطوح متفاوت وزارت آموزش و پرورش، اداره‌ی کل آموزش و پرورش و مناطق مسئولیت‌های گوناگون اجرایی و مدیریتی داشته‌ام.

آیا فکر نمی‌کنید این کار به تخصص نیاز دارد؟

– صدرصد، به تخصص نیاز دارد و این تخصص از دو راه حاصل می‌شود: تحصیلات مرتبط، تجربه‌ی کاری. البته ذوق و علاقه مکمل و رشد‌دهنده‌ی این دو است.

لطفاً کمی در مورد این مسئولیت و وظایف مرتبط با آن توضیح دهید.

– مسئولیت اصلی دفتر، برنامه‌ریزی برای تألیف کتب درسی است. این برنامه‌ریزی شامل مراحل گوناگونی

ارتباط با اشاعه‌ی برنامه‌ی درسی، تشکیل شورای برنامه‌ریزی درسی گروه‌ها، اقدام گروه‌ها برای تهیه‌ی راهنماهای برنامه‌ی درسی، انتخاب کارشناسان معاهد و متخصص در بخش‌های مورد لزوم، پی‌گیری بحث چند تألیفی، هماهنگی با معاونت آموزشی عمومی وزارت خانه در زمینه‌ی فعالیت‌های مشترک، هماهنگی با معاونت پرورشی و تربیت بدنی وزارت خانه در تشکیل شورای برنامه‌ریزی درسی، تشکیل نشست‌های مشترک بین گروه‌های گوناگون درسی، برگزاری نشست‌های تخصصی و ویژه با تک‌نک گروه‌های درسی، تشکیل نشست‌های ماهانه با مدیر کل دفتر، برگزاری نشست‌های هفتگی معاونان دفتر، اجرای آزمایشی کتاب جدیدالتألیف فارسی اول راهنمایی، انجام اقدامات نهایی برای تمام شدن راهنمای برنامه‌ی درسی زبان‌های خارجی، انجام اقدامات نهایی برای پایان یافتن راهنمای برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی و کارهای گوناگون دیگر که تماماً با همکاری و زحمات کارشناسان محترم گروه هماهنگی راهنمایی و کارشناسان محترم گروه‌های درسی صورت گرفته است.

تمام برنامه‌ها در راستای رویکرد فرهنگی- تربیتی و تقویت هویت دینی و ملی تدوین یافته‌اند و تغییرات جزئی و کلی از نظر محتوا و تصاویر و پشت جلد بسیاری از کتاب‌ها، در این راستا از مهم‌ترین اقدامات تاکنون بوده است که ثمره و رنگ و بوی آن ان شاء الله در تألیفات سال ۸۶ مشهود خواهد بود.

برای آینده چه برنامه‌هایی دارید؟ راستی راهنمای برنامه‌ی درسی دوره‌ی راهنمایی چه شد؟

- مهم‌ترین کار، نظارت بر اجرای برنامه‌های سال ۸۶ است. اجرایی شدن آموزش ضمن خدمت مدیران اجرایی وزارت و استان‌ها در ارتباط با برنامه‌ی درسی از اقدامات مهم بعدی است. بحث چند تألیفی و پیش بردن آن تا مرحله‌ی عمل، از دیگر برنامه‌های این معاونت به شمار می‌رود. هماهنگی سه گانه بین گروه‌های: «قرآن، دینی و عربی» و «عربی، ادبیات فارسی و زبان» و... برای تدوین یک راهنمای برنامه‌ی درسی مشترک نیز جزو برنامه‌های این معاونت است.

در مورد راهنمای برنامه‌ی درسی دوره، اقدامات اولیه صورت گرفته است، ولی چون برای انجام این کار نیاز است که ببینیم در «برنامه‌ی درسی ملی» چه اصول و مسائلی مدنظر است، فعلاً دست نگه داشتیم تا پس از اعلام نظر

همکاران محترم در این ارتباط، اقدامات بعدی صورت گیرد.

برای معلمان دوره‌ی راهنمایی چه حرفی دارید؟ چه توصیه‌هایی می‌کنید؟ دوست دارید در سال تحصیلی آینده، به چه نکاتی توجه داشته باشند و یا چه برنامه‌هایی را دنبال کنند؟

- توصیه‌ی اصلی من به همکاران ارجمند دوره‌ی راهنمایی و تمام همکاران، افزایش معلومات و تحصیلات خود، مخصوصاً در زمینه‌های مرتبط با آموزش و پرورش است؛ مانند: آشنایی با مسائل برنامه‌ریزی درسی، مدیریت، روان‌شناسی و...

● به کتاب‌های درسی از منظر نقد بنگرند و کتاب‌ها را نقد کنند و نظرات خود را برای ما ارسال دارند. تمامی همکاران ما در دفتر تألیف، برای شنیدن این نظرات و بهره‌مندی از آن‌ها آماده هستند.

● گروه‌های آموزشی خود را در سطح مناطق و استان‌ها فعال کنند و مسائل ریشه‌ای در این گروه‌ها برای آن‌ها مهم‌تر از مسائل حاشیه‌ای باشد.

● آموزش‌های ضمن خدمت را جدی بگیرند و مخصوصاً از مسئولان بخواهند، تا مسائل ضروری و مورد لزوم را به عنوان موضوعات ضمن خدمت برای آن‌ها در نظر بگیرند. این دفتر آمادگی دارد، برای اشاعه‌ی برنامه‌ی درسی، آموزش معلمان و آشنا کردن آن‌ها با مسائل تألیف و موضوعات مرتبط، متخصصان و کارشناسان خود را به سراسر کشور ارسال کنند.

● عشق و اخلاص به این کار الهی را سرلوحه‌ی فعالیت‌های خود قرار دهند. همه‌ی ما پرچمی را که شهدا به ما سپرده‌اند، به دوش داریم و دشمنی که در جبهه‌های نظامی و اقتصادی از مکتب اسلام شکست خورده، جبهه‌ی فرهنگی را به روی ما گشوده است و به فرموده‌ی رهبر عزیزمان، پس از تهاجم فرهنگی و شیخون فرهنگی، اینک با ناتووی فرهنگی به میدان آمده است. در دو بعد ایمان و علم، هر قدر ما توانمندتر باشیم و همکاران فرهنگی در تقویت این دو بعد در کتاب‌ها ما را یاری کنند، به برکت این کتاب‌ها و زحمات فرهنگیان و عنایات خدا، می‌توانیم نسل آینده را خوب پرورش دهیم. پوزه‌ی دشمنان خارجی و داخلی و در رأس آن‌ها آمریکا را تاکنون به خاک مالیده‌ایم و خواهیم مالید و در ادامه‌ی فرمایش آن پیر سفر کرده و به تبعیت از حورشید درخشان رهبری باز هم ثابت خواهیم کرد که: «آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند.»

بحث چند تألیفی و پیش بردن آن تا مرحله‌ی عمل هماهنگی سه گانه بین گروه‌های: «قرآن، دینی و عربی» و «عربی، ادبیات فارسی و زبان» و... برای تدوین یک راهنمای برنامه‌ی درسی مشترک جزو برنامه‌های این معاونت است

تمام برنامه‌ها در راستای رویکرد فرهنگی- تربیتی و تقویت هویت دینی ملی تدوین یافته‌اند تغییرات جزئی و کلی از نظر محتوا و تصاویر و پشت جلد بسیاری از کتاب‌ها، در این راستا از مهم‌ترین اقدامات تاکنون بوده است

عکس: اعظم لاریجانی

شاگرد احمدی زاده

نقش معلم در سلامت روانی دانش آموزان

ابراز وجود

اشاره

کار معلم در کلاس درس، تنها به آموزش مفاهیم و موضوعات درسی ختم نمی شود. یکی از نقش های مهم معلم، تأثیرهای تربیتی است که در زبان های متفاوت و به صورت های گوناگون در کلاس اتفاق می افتد.

نحوه ی برخورد معلم با دانش آموزان در این مواقع، در شکل گیری و تربیت آن ها بسیار تأثیر گذار و مهم است. از آن جا که این نقش معلم اغلب مورد غفلت قرار می گیرد، در این مجموعه مطالب، قصد داریم با طرح موضوعات گوناگون، باب توجه و تذکری را برای معلمان محترم دوره ی راهنمایی باز کنیم.

برگشی پوشیده نیست

که دو عامل اصلی در رشد و تحول شخصیت عبارت اند از: وراثت و محیط، و اثرات مقابل این دو عامل به هم دیگر. از آن جایی که پس از خانواده، محیط مدرسه و نحوه ی برخورد معلمان با دانش آموزان نقش بسیار مهمی در آینده ی رشد و تحول شخصیت کودکان و نوجوان ایفا می کنند، لذا شخصیت معلم از نظر سلامتی روانی، درجه ی اعتماد به نفس، قدرت، صبر، حزم، شرافت و اخلاقی بودن او، در سلامت روانی و روانه ی رشد و شکوفایی دانش آموزان تعیین کننده خواهد بود.

بهموده نیست که کشورهای توسعه یافته، به آموزش، تعلیم و تربیت نسل های آینده ی خویش اهمیت زیادی می دهند و در این راستا، مهم ترین و سخت گیرانه ترین ضوابط و معیارها را برای خویش کافر آموزشی و تربیتی خویش به کار می برند.

آذر ایمن

سلسله مقالات می گوئیم

به مورد بحث قرار دادن مطالبی مانند: ابراز وجود، نقش تأیید و تحسین، انگ و بهر حسب زنده، احترام به شخصیت دانش آموزان، درک و صبر، روحی، عاطفی و خانوادگی آنان، تفاوت های فردی، مقایسه کردن و تعصب قائل شدن، استفاده از تهدید، از عتاب و ایجاد استرس و اضطراب برای کنترل کلاس و تسخیر کردن، معلمان را در این موارد یاری کنیم.

● ابراز وجود

بسیاری از خانواده های ایرانی، همان دارند، کودکانی را که، عاقل، مصعب و اصطلاحاً خیلی خالم و یا خیلی آقا تربیت کنند به گونه ای که در روند تربیت کودک خویش، معمولاً اجاردی اظهار نظر و یا ابراز

وجود در جمع رایج

آنها می دهند، و این موضوع را ویژگی مثبتی می دانند. چنین تربیتی، قسمی این که ممکن است نکات مثبتی دربر داشته باشد، ولی در عین حال می تواند، جنبه های منفی برای آینده ی رشد و شکوفایی آنان در پی داشته باشد.

این گونه کودکان که با این سنگ تربیتی بزرگ شده اند، امکان دارد پس از ورود به مدرسه و اجتماع، از اعتماد به نفس پایین تری نسبت به سایرین برخوردار باشند. حرمت اظهار نظر و ابراز خویش در جمع را پیدا نکنند. لذا از چنین معیاری برای اصلاح این نقص تربیتی در دانش آموزان، آموزگاران از نظر اخلاقی مسئولیت سنگینی بر دوش خواهد داشت.

یکی از نقش‌های مهم معلم، تأثیرهای تربیتی است که در زبان‌های متفاوت و به صورت‌های گوناگون در کلاس اتفاق می‌افتد

بسیاری از خانواده‌های ایرانی، تمایل دارند، کودکانی آرام، عاقل، مطیع و اصطلاحاً خیلی خانم و یا خیلی آقا تربیت کنند

● شیوه‌های شناسایی دانش‌آموزان

برخی از دانش‌آموزان برای اجتناب از ابراز وجود و اظهار نظر سعی می‌کنند، درگیر بحث و گفت‌وگوهای گروهی و پاسخ به پرسش‌های معلمان نشوند و معمولاً می‌کوشند، ردیف‌های آخر کلاس را برای نشستن برگزینند؛ به طوری که در معرض دید مستقیم معلم قرار نگیرند.

دسته‌ی دیگری از آنان با خوب درس خواندن می‌کوشند، در امتحانات کتبی کلاس نمرات خوبی کسب کنند تا بدین وسیله از پرسش‌های کلامی معلم در امان باشند. تعدادی از آنان هم ممکن است آن قدر آرام، ساکت و منفعل باشند که حتی در مورد مطالبی حق خود در برابر زورگویی دیگران، کاری نکنند. نکته‌ی دیگر این که چنین دانش‌آموزانی، غالباً توانایی برقراری روابط مثبت و سازنده با سایر هم‌کلاسی‌ها را نیز ندارند.

● شیوه‌های برخورد درست و مؤثر با این مسئله

به نظر می‌رسد به کارگیری نکات تربیتی و عملی زیر برای اصلاح این گونه تقصیرهای تربیتی مؤثر باشد:

۱. معلم فضایی در کلاس ایجاد کند که همه‌ی دانش‌آموزان شوق شرکت در بحث‌ها، اظهار نظر‌ها و پاسخ‌گویی به سؤالات را پیدا کنند.
۲. این بحث‌ها، اظهار نظر‌ها و پرسش‌ها در درجه‌ی اول به مطالب

درسی

آن‌ها مربوط باشند و

در درجه‌ی دوم، مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی روز جامعه را شامل شوند.

۳. فضایی که ایجاد می‌شود، باید به همه‌ی دانش‌آموزان، فرصت یکسانی برای مشارکت بدهد.

۴. بهتر است پرسش از دانش‌آموزان به طور کاملاً اتفاقی صورت گیرد تا دانش‌آموز نتواند ثبوت خود را برای پاسخ‌گویی حدس بزند.

۵. شایسته است در صورت امکان در یک جلسه، بیش از یک بار از دانش‌آموزان پرسش به عمل آید.

۶. معلم می‌تواند با شناسایی دانش‌آموزانی که سعی دارند از بحث و پاسخ‌گویی فرار کنند، به آن‌ها توجه بیشتری داشته باشد و با تأیید به موقع پاسخ‌های آنان، تمایل آن‌ها را برای مشارکت و پاسخ‌گویی بعدی تقویت کند.

۷. معلم می‌تواند با شناسایی دانش‌آموزانی که اعتماد به نفس کمتر و پابندی علمی ضعیف‌تری دارند، پرسش‌های ساده‌ای مطرح سازد که احتمال پاسخ‌گویی صحیح از طرف آنان بیشتر شود.

● شیوه‌های برخورد نادرست و غیر مؤثر

شیوه‌های برخورد نادرست زیر در نهایت می‌تواند، مانع روند رشد

صحیح

و شکوفایی عده‌ای

از دانش‌آموزان کلاس شوند:

۱. معلم به مشارکت در فعالیت‌های گروهی و پاسخ‌گویی دانش‌آموزان خوب کلاس قناعت کند و کوششی برای جلب مشارکت سایرین به عمل نیاورد.

۲. معلم توجه بیشتری به دانش‌آموزانی داشته باشد که والدین آن‌ها از موقعیت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و یا فرهنگی خاصی برخوردارند.

۳. معلم تمایل نداشته باشد، دانش‌آموزانی که صفات و ویژگی‌های ظاهری خاص و مورد پسند وی را ندارند، از قبیل (چاقی-لاغری، زشتی-زیبایی، رنگ پوست و یا نوع گویش و لهجه) در فعالیت‌های کلاسی شرکت داشته باشند.

۴. معلم به رفتار، برخورد، بحث و پاسخ‌های غلط دانش‌آموز واکنش شدید، نامناسب و سرکوب‌کننده‌ای نشان دهد، به طوری که وی دیگر جرئت مشارکت در این قبیل فعالیت‌ها را نداشته باشد.

۵. معلم به دلیل تعصبات خاص قومی، طایفه‌ای و فرقه‌ای، به عده‌ای از دانش‌آموزان توجه خاصی نشان دهد و عده‌ای دیگر از آنان را نادیده بگیرد.

نوجوانی مرحله‌ی دیگر گونی و تغییرات کیفی است که نوجوان را از کودک و بزرگ سال جدا می‌سازد. نوجوان نه کودک است و نه بزرگ سال و اغلب خود را با والدین، معلمان، کودکان کم سن و سال‌تر از خود و دیگر اعضای جامعه در تعارض عاطفی می‌یابد. ویژگی‌ها و ابعاد شخصیتی نوجوانان، ریشه در گذشته‌ی رشدی آنان دارد. شکل‌گیری این ویژگی‌ها فرایندی است طولانی که روی ریشه‌های ژنتیک، طبیعی و فطری آن‌ها در طول سال‌های کودکی تا جوانی به تدریج شکل می‌گیرد و بعداً در سنین بزرگ سالی نیز ادامه می‌یابد و دستخوش تغییر و تحول می‌شود.

از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر در نوسان است و سرزهای سنی مشخصی ندارد. دوره‌ی نوجوانی یکی از حساس‌ترین، پیچیده‌ترین و پرنوسان‌ترین دوره‌های زندگی انسان شناخته می‌شود. این دوره اهمیت ویژه‌ای دارد و سرنوشت آینده‌ی فرد، با تصمیمات درست و منطقی این مقطع سنی گره خورده است. استانی‌لی‌هان که به پدر روان‌شناسی بلوغ معروف است، این مرحله را دوران طوفان و فشار می‌نامد و به طور کلی، نوجوانی را یک جهش ناگهانی می‌داند. ژان‌ژاک روسو، در کتاب معروف خود به نام «امیل» دوره‌ی نوجوانی و بلوغ را تولد ثانوی انسان می‌داند.

جریان زندگی همانند رودخانه‌ای است که از مبدأ تا مقصد، از کنار سرزمین‌های متفاوت و متنوعی عبور می‌کند و سرانجام به دریا می‌پیوندد. یکی از این سرزمین‌ها که از صنعت توریسم بسیار گسترده و جذابی برخوردار است و گردشگران بسیاری را به خود جلب می‌کند، چشم‌اندازی است به نام «نوجوانی» که پیچیده‌ترین و اسرارآمیزترین ایستگاه را در این مسیر طولانی به خود اختصاص داده است.

دوره‌ی نوجوانی مرحله‌ای از زندگی است که مابین کودکی و بزرگ سالی قرار گرفته است. مدت این دوره در جوامع گوناگون متغیر و

بازشناسی ابعاد شخصیتی

قسمت اول

نوجوان

سیدعلی محمودی

با وجود اختلاف نظر بین روان‌شناسان در مورد مرحله‌ی نوجوانی، تقریباً همگی در چند نکته‌ی اساسی با هم اتفاق نظر دارند؛ از جمله:

الف) نوجوانی مرحله‌ی انتقال از دوران کودکی به بزرگسالی است؛

ب) این مرحله با برخی تغییرات جسمانی، عاطفی، ذهنی و... مشخص می‌شود؛

ج) رشد، یک فرایند معلوم است و بین مراحل کودکی، نوجوانی و بزرگسالی هم‌پستگی کامل وجود دارد و هر سه مرحله، از نظر تربیتی دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای هستند و باید مورد توجه قرار گیرند؛

د) دوران نوجوانی در دختران زودتر از پسران آغاز می‌شود؛

ه) نوجوانی دارای ماهیتی زیستی و اجتماعی است؛

و) تغییرات رشدی دوران نوجوانی همه‌جانبه است و توجه به همه‌ی آن‌ها ضرورت دارد.

برای همه‌ی افرادی که به هر صورت با نوجوانان سروکار دارند، پاسخ به این سؤال اهمیت بسیاری دارد که چگونه باید در برابر این منابع عظیم انرژی و عاطفه و احساس رفتار کنند. سرمایه‌گذاری برای تربیت سالم و راهنمایی نوجوانان یک جامعه در واقع، سرمایه‌گذاری بنیادی، اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی در آن جامعه است. سلامت و سعادت همه‌جانبه‌ی حال و به ویژه آینده‌ی کشور بیش از سایر عوامل، به برخورداری از نوجوانان و

جوانان سالم
بستگی

دارد. به‌یاد دادن به نوجوانان و در تربیت و ارشاد آنان کوشیدن، بی‌شک یکی از نشانه‌های آشکار رشد فرهنگی جامعه است. از آن جا که نوجوانان دلی پاک و روحی پرشور دارند، به خوبی تربیت‌پذیر هستند و اگر نابسامانی‌هایی در اخلاق و رفتار برخی از آنان مشاهده می‌شود، ناشی از نبود تربیت صحیح است.

بسیاری از مطالبی که درباره‌ی جوانان و نوجوانان نوشته شده است، بر عواملی هم‌چون: تغییرات فیزیکی، روحی و اجتماعی، همراه با پریشانی و سرگردانی در این سنین تأکید دارند. اگرچه مرحله‌ی بلوغ دورانی دشوار برای نوجوانان است، والدین نیز در این دوران دچار فشارهای روانی، پریشانی و اضطراب و سایر دگرگونی‌ها می‌شوند.

معلمان، مربیان ورزشی و مشاوران تربیتی و افرادی که با نوجوانان سروکار دارند، به طور معمول با رفتارهای طبیعی نوجوان آشنایی دارند. این عده به سهولت می‌توانند، رفتارهای غیرعادی نوجوانان را تشخیص دهند؛ هر چند ممکن است قادر نباشند دلیلی برای آن ارائه کنند و روش تشخیص رفتار طبیعی و غیرطبیعی را آموزش دهند.

شناخت اصولی و علمی از ویژگی‌های دوره‌ی نوجوانی، ما را از درمان به پیشگیری هدایت می‌کند؛ چه بسا دردها و مشکلاتی

که زاینده‌ی جهل و عدم شناخت است، کار را به مرحله‌ی درمان و مداوای کشاند. حال آن‌که آگاهی از پیچ و خم‌های این مرحله‌ی دشوار، به مربیان و والدین قدرت پیش‌بینی، برنامه‌ریزی و پیش‌گیری از مشکلات را می‌بخشد؛ به طوری که دیگر خود را نیازمند درمان و مداوا نمی‌بینند. نوجوانان به باغبانی دل‌سوز و روشن ضمیر نیاز دارند تا با هدایت، حمایت و همدلی، آن‌ها را از آفت‌ها و حوادث در امان بدارد. از این رو پیامبر اکرم (ص) در برخورد با این گروه سنی می‌فرماید: «به شما درباره‌ی نوجوانان و جوانان سفارش می‌کنم، زیرا آن‌ها دارای قلبی رقیق‌تر و فضیلت‌پذیرترند. زمانی که خداوند مرا به پیاسیری برانگیخت تا مردم را به رحمت الهی بشارت دهم و از عذابش پترسانم، جوانان سخنانم را پذیرفتند و با من پیمان محبت بستند، ولی پیران از قبول دعوت‌م سرباز زدند و به مخالفتم برخاستند.»

با توجه به دیدگاه اغلب علمای تعلیم و تربیت، ویژگی‌های دوران نوجوانی را می‌توان از جنبه‌های جسمی، شناختی، اجتماعی، رفتاری، عاطفی و جنسی مورد توجه و بازبینی قرار داد. ماطی چند مقاله‌ی متوالی، هر یک از ابعاد ذکر شده را به تفصیل

بررسی
می‌کیم.

دوره‌ی نوجوانی یکی از حساس‌ترین، پیچیده‌ترین و پرنوسان‌ترین دوره‌های زندگی انسان شناخته می‌شود. این دوره اهمیت ویژه‌ای دارد و سرنوشت آینده‌ی فرد، با تصمیمات درست و منطقی این مقطع سنی گره خورده است

با هم سالان، زمینه‌های احیای و خلافتکاری به وجود خواهد آمد. در هر حال، ارتباط با هم سالان، موضوعی است که در تمامی سنتین وجود دارد اما این ارتباط در دوره‌ی نوجوانی از ویژگی‌های خاص و متمایزی برخوردار است. پیش از بحث درباره‌ی چگونگی و ابعاد این ارتباط، باید به یک سؤال پاسخ دهیم: چرا تمایل به گروه هم سالان در نوجوانی بیشتر است؟

از تالیفات مهم تغییرات مشخصی نوجوانی، تغییر در نگاه‌های نوجوان نسبت به خود و دنیای پیرامون است. مورد توجه دیگران قرار گرفتن و دیگران را مورد توجه قرار دادن، به یکی از موضوع‌های مهم زندگی نوجوان تبدیل می‌شود. میل به آسایش و خود را نشان دادن خود باعث می‌شود، نوجوان به طرف فرد یا گروه‌هایی که به او توجه نشان می‌دهند، گرایش پیدا کند و به‌طور عادی، اصلی‌ترین منبع برای این

به‌طور معمول، وقتی از هم سالان سخن به میان می‌آید، دوره‌ی نوجوانی در اذهان تداعی می‌شود. این نکته از یک طرف، دیگر اهمیت نقش هم سالان در دوره‌ی نوجوانی است، اما از طرف دیگر، تصورات قائل نادروستی را نیز به همراه دارد. از جمله:

۱. غالباً نگرش‌های معلمان و والدین در مورد گرایش به گروه هم سالان منفی است و این نوع روابط چندان مورد استقبال قرار نمی‌گیرند.

۲. روابط نوجوان با هم سالان، به نوعی عاملی محلی در ارتباط نوجوان با والدین و بزرگ سالان دیگر محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، نوجوانی دوره‌ای تلقی می‌شود که در آن گرایش به هم سالان، عامل تعارض با خانواده است.

۳. چنین تصور می‌شود که در صورت کنترل نکردن روابط نوجوان

طی دو سال تحصیلی گذشته، درباره‌ی مفاهیم، نظریه‌ها و ابعاد رشد و شخصیت نوجوانی سخن گفته‌ایم و موانع ارتباط با نوجوان را بررسی و تحلیل کرده‌ایم. در ادامه‌ی این مباحث، به مسائل نوجوانان می‌پردازیم و با دیدگاهی علمی و فرهنگی، نکات متفاوتی را طرح می‌کنیم.

مسائل نوجوانان - ۱

روابط با هم سالان

ابراهیم اصلانی

موضوع، هم سالان هستند. چنین میل مشترکی، نوجوانان را به سوی هم می کشد تا آن ها تصورات، تفسیرها و افق هایشان از زندگی را برای یکدیگر بازگو کنند.

ابعاد این گرایش در گروه های سنی دیگر، به شکلی که برای نوجوانان روی می دهد نیست. کودکان هنوز به دیدگاه های آرمان گرایانه و ایده آلی از زندگی نرسیده اند و روابط بزرگ سالان نیز محدود به گروه های هم سال نیست و به طور معمول، از طیف گسترده ای برخوردار است. نوجوانی دوره ای انتقالی در زندگی و آغاز کشف نقاط مشترک انسان هایی است که می خواهند پای در بزرگی و بزرگ سالی بگذارند. نوجوانان وقتی می فهمند که در دنیای جدیدشان، چه موضوع های مشابهی دارند و ناچه اندازه مسائل ناگفته و گاه محرمانه ای آن ها مشترک است، به هم نزدیک می شوند. هم سالان، به صورت فردی یا گروهی، امکانی برای ابراز و بازگویی هویت جدید فراهم می آورند و نوجوان را به چالش می کشند. نوجوانان از پذیرش به عنوان دوست به وسیله ی بیشتر هم سالان، لذت می برند.

نگاه از درون

باید از دو زاویه ی درون و بیرون به موضوع ارتباط با هم سالان در دوره ی نوجوانی نگاه کرد. در نگاه درونی، مسائل خاص این ارتباط برای خود نوجوانان بررسی می شوند. در نگاه بیرونی، تاثیر گرایش به هم سالان بر مدرسه، خانواده و عوامل دیگر مدنظر است. اما ارتباط با هم سالان برای نوجوان، از چه ابعاد و ویژگی هایی برخوردار است؟

در همه ی موارد، گرایش نوجوانان به هم سالان، به تشکیل گروه و تبعات آن نمی انجامد. یادآوری این نکته لازم است که مفهوم عضویت در گروه، در کشور ما تفاوت های عمده ای با کشورهای دیگر دارد و اگر گروه هایی هم بین نوجوانان ما شکل بگیرد، ماهیت آن ها با گروه های نوجوان یا گروه های دیگر کشورهای غربی متفاوت است. با توجه به این نکته در بیشتر موارد، مسئله ی دوست یابی و مورد پذیرش یک یا چند نفر قرار گرفتن، موضوعی مهم تر از تشکیل گروه است. گاهی حساسیت مریبان مدرسه و والدین درباره ی عواقب ارتباط با هم سالان، چندان بجا نیست، زیرا هدف نوجوانان از دوستی با هم، چیزی فراتر از این حد نیست و دامنه ی دیگری هم ندارد.

محبوب بودن و شهرت نیز برای نوجوانان قابل توجه است. در مقابل، طرد شدن هم، مشکل عمده ی تعدادی از نوجوانان به شمار می رود. گاهی مدرسه ها و زمانی هم والدین، آگاهانه یا ناآگاهانه در محبوبیت یا طردشدگی تاثیرگذار هستند. نوجوانی که به دلیل موفقیت های ورزشی یا هنری در مدرسه مورد توجه قرار می گیرد، زمینه های بیشتری برای محبوبیت بین دوستان پیدا می کند. دانش آموزی هم که به عنوان مبصر یا نماینده ی ناظم، به نوعی در مسائل انضباطی مدرسه درگیر می شود، ممکن است از طرف دیگران طرد شود.

درک عوامل محبوبیت و طرد اجتماعی برای معلمان و مریبان و والدین بسیار مهم است. شاید پدر و مادری با نگاهی بیرونی، اصرار داشته باشند که موفقیت یا برتری فرزندان

را برجسته کنند، اما در نگاه درونی نوجوانان، احتمال دارد این اصرار نتیجه ی عکس داشته و به طرد و حتی تنفر منجر شود. نکته ی دیگر آن است که میزان صمیمیت در ارتباط با هم سالان، همیشه دوام و استمرار ندارد؛ اگرچه دختران به نسبت پسران، به دوستی ها بیشتر پای بندند. اهمیت این نکته در آن است که گاهی اندک صبر و حوصله ی والدین و مریبان در مواردی که حساسیت هایی دارند موجب می شود، رابطه ی دوستانه ای که نامناسب به نظر می رسید، تغییر جهت دهد و روابط دیگری جای آن را بگیرد.

به این ترتیب، بسیار ضروری است که مسئله ی ارتباط نوجوان با هم سالان، فقط با نگرشی بیرونی و از زاویه ی دید بزرگ سالان تبیین و تفسیر نشود. باید به نکاتی که برای نوجوان اهمیت فوق العاده ای دارند هم اهمیت بدهیم. هم سالان چه در گروه ها و چه در روابط یک به یک، در رشد طبیعی نوجوانان اهمیت دارند. احساس تعلق داشتن دلیل قابل فهمی برای جست و جو کردن و موفق شدن در روابط هم سالان است. یافته های بسیاری از پژوهش ها نشان می دهند که کیفیت روابط گروه در کودکی و نوجوانی، یکی از نشانه های انطباق موفقیت آمیز در بزرگ سالی است. برای مثال، نشان داده شده است که بزه کاری در میان نوجوانان و جوانان با داشتن روابط هم سالی ضعیف در کودکی مرتبط است. هم چنین معلوم شده است که روابط ضعیف با هم سالان، دامنه ی وسیعی از مشکلات بزرگ سالی مانند مشکلات: رفتاری، شغلی، زناشویی و جنسی را پیش آگهی می دهد [شهرآری، ۱۳۸۴].

میل به ابراز وجود و نشان دادن خود باعث می شود، نوجوان به طرف فرد یا گروه هایی که به او توجه نشان می دهند، گرایش پیدا کند و به طور عادی، اصلی ترین منبع برای این موضوع، هم سالان هستند

یافته های بسیاری از پژوهش ها نشان می دهند که کیفیت روابط گروه در کودکی و نوجوانی، یکی از نشانه های انطباق موفقیت آمیز در بزرگ سالی است

غالباً نگرش های معلمان و والدین در مورد گرایش به گروه هم سالان منفی است و این نوع روابط چندان مورد استقبال قرار نمی گیرند

نگاه از بیرون ارتباط با گروه هم سالان چه تأثیراتی بر رابطه با والدین و مربیان دارد؟

از دید بیشتر متخصصان، هم روابط با والدین و هم روابط هم سالان از عوامل مکمل و مؤثر بر روند رشد روانی سالم در دوره ی نوجوانی محسوب می شود. نوجوانان انواعی از تعامل و فعالیت ها را با هم سالان خود انجام می دهند که متفاوت از تعامل آن ها با والدین است و این فعالیت های متفاوت، به جنبه های گوناگون فرایند اجتماعی شدن آن ها کمک می کند. علاوه بر این، در موارد بیشتر نوجوانان، آنچه بیش از همه تحت تأثیر گروه هم سالان قرار می گیرد، موری است که بیشتر به ظاهر مربوط هستند، اما والدین و گروه

هم سالان در مورد موضوعات اساسی تر مثل اصول اساسی اخلاقی و اهداف و آرزوهای شغلی و تحصیلی، به نوعی هم عقیده اند [پیشین].

این نشان می دهد که اگرچه تعارضی بین اهداف والدین و گروه های هم سال نوجوان وجود ندارد و حداقل آن که این گونه تعارض ها عمومی و گسترده نیستند. وقتی خود نوجوانان در دوره ی دوستی و هم سالان مورد سؤال قرار می گیرند، دیدگاه هایی موافق والدین دارند.

برای نمونه، در کتاب مدارس فرزند گروهی از نوجوانان دربارۀ موضوع های گوناگونی از جمله دوستی، امر از عقیده گرفته اند. دانش آموزی می گوید: «من فکری نمی کنم، خیلی مهم است که دوستیام در دروس هم سطح خودمان باشد، چون وقتی هم سطح هستند، اعتماد به نفس بیشتری دارید. از آمدن به مدرسه لذت می برید و حتی اگر بر حرفه نباشد، چون خوب خواهند است، بهتر درس می خوانید.» [وایت، ۱۳۸۴]

برای کاهش زمینه های تعارض بین والدین و مربیان با نوجوانان در مورد ارتباط با گروه هم سالان، چند نکته توصیه می شود:

۱. تقویت ارتباط منطقی با نوجوان و شناسایی موانع این ارتباط؛
۲. احتیاط از نادیده گرفتن این ارتباط؛
۳. استقبال از اشتیاق با دوستان نوجوان، بدون استفاده از روش های تحمیلی یا محکم کارانه؛
۴. احترام به استقلال عمیق و قدرت تصمیم گیری نوجوان؛
۵. یادآوری پذیرش مسئولیت عواقب این تصمیم گیری ها؛
۶. هماهنگی والدین با مدرسه برای تنظیم روابط و حل مشکلات احتمالی؛
۷. تشکیل جلسه های آموزشی و مشاوره ای گروهی در مدارس برای بحث در این زمینه؛
۸. اطلاع رسانی علمی و فرهنگی از طریق بحث های کلاسی، کتاب ها و جروبات به جای استفاده ی صرف از پند و نصیحت؛
۹. اطلاع رسانی شفاهی و عینی از خطم های جسمی و روانی و اجتماعی ناشی از رابطه های نامناسب با گروه هم سالان

منابع

۱. شهرانی، مهدی (تألیف و ترجمه، ۱۳۸۴). روان شناسی رشد نوجوان. تهران: نشر علم، چاپ اول.
۲. وایت، راجر (ترجمه، ۱۳۸۴). مستعدی فرزند، ترجمه ی حسین پیر. تهران: انتشارات آوازه ی دانش و فرهنگ، چاپ اول.

اشاره

یکی از نقش‌های اساسی و تعریف‌شده‌ی «دوره‌ی آموزش راهنمایی تحصیلی»، ارائه‌ی مشاوره و راهنمایی به دانش‌آموزان به منظور انتخاب رشته‌ی تحصیلی و شغلی است که در آینده انتخاب خواهند کرد. در واقع مأموریت اصلی مدارس راهنمایی، هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان متناسب با استعدادها، علاقه‌ها و توانایی‌های آن‌هاست.

با توجه به اهمیت این موضوع و از آن‌جا که معلمان دوره‌ی راهنمایی در این مأموریت مهم نقش اساسی دارند، در هشت شماره‌ی امسال، به معرفی رشته‌های دوره‌ی متوسطه می‌پردازیم.

هدف از انتشار این مطالب، آشنایی بیشتر معلمان دوره‌ی راهنمایی است تا بتوانند به سؤال‌های دانش‌آموزان پاسخ‌های دقیق‌تری بدهند و نقش راهنمایی خود را ایفا کنند.

در این شماره با آموزش در دوره‌ی متوسطه آشنا می‌شوید و از شماره‌ی بعد، به مرور رشته‌های آموزشی به صورت مختصر معرفی می‌شوند.

آشنایی اجمالی با نظام آموزش متوسطه

مجتبی مقصودی

نمرات دانش آموزان در برخی دروس دورهی راهنمایی و نظرات مشاور دوره می تواند، بر انتخاب رشتهی دانش آموزان برای سال دوم متوسطه تأثیر بگذارد

مقدمه

یکی از اهداف مهم دورهی راهنمایی تحصیلی، همان گونه که از نام آن پیداست، ارائهی آموزش هایی به منظور آگاهی بیشتر دانش آموزان از استعدادها و علاقه های خود، برای ادامهی تحصیل در دورهی متوسطه است. در این دوره پیش بینی شده بود، راهنمایان و مشاورانی در کنار دبیران، به شناخت و راهنمایی دانش آموزان مشغول شوند و آنها را برای ادامهی تحصیل در دورهی متوسطه هدایت کنند.

البته با طراحی نظام جدید آموزش متوسطه، نقش دورهی راهنمایی تحصیلی اندکی تضعیف شد. در واقع سال اول متوسطه در نظام جدید، تا حد زیادی کارکرد دورهی راهنمایی را بر عهده گرفت. یعنی دانش آموزان به جای انتخاب رشته پس از پایان تحصیلات دورهی راهنمایی، یک سال دیگر نیز فرصت دارند تا رشتهی خود را برگزینند. بدین ترتیب، اگرچه انتخاب دانش آموزان در پایان سال اول متوسطه با توجه و بصیرت بالاتری صورت می گیرد، اما شاید بتوان نظر برخی متقدمان را پذیرفت که در واقع دورهی راهنمایی تحصیلی، به جای ۳ سال به یک دورهی ۱ + ۳ تبدیل شده است.

هر چند انتخاب رشتهی تحصیلی در پایان سال اول متوسطه رخ می دهد، اما دورهی راهنمایی تحصیلی نیز هم چنان در انتخاب رشته تأثیر دارد. یعنی نمرات دانش آموزان در برخی دروس دورهی راهنمایی و نظرات مشاور دوره می تواند، بر انتخاب رشتهی دانش آموزان برای سال دوم متوسطه تأثیر بگذارد.

با وجودی که انتخاب رشته در دورهی متوسطه صورت می گیرد، اما دبیران دورهی راهنمایی همواره از سوی دانش آموزان مورد پرسش قرار می گیرند و چه بسا شنیدن چنین سؤالاتی برای این دبیران بسیار پیش آمده باشد:

● آیا ما با نمره ی پایین ریاضی، می توانیم به رشته ی ریاضی فیزیک برویم؟

● نمره ی چه درس هایی برای انتخاب رشته در دوره ی متوسطه اهمیت دارد؟

● نظام سالی واحدی یعنی چه؟

● در دوره ی متوسطه چه رشته هایی وجود دارند؟

● چه درس هایی از دوره ی راهنمایی، بر انتخاب رشته در دوره ی متوسطه مؤثرند؟

● آیا معدل دروس دوره ی راهنمایی در انتخاب رشته تأثیر دارد؟

● برای رفتن به دانشگاه باید کدام رشته را انتخاب کنم؟

● آیا در دوره ی متوسطه می توان از تک ماده استفاده کرد؟

● آیا در دوره ی متوسطه مردودی هم وجود دارد؟

و ...

آگاهی دبیران دوره ی راهنمایی تحصیلی از پاسخ این

سؤال ها و مشابه آنها می تواند، علاوه بر این که به دبیران در پاسخ گویی به دانش آموزان کمک کند، موجب تقویت ارتباط بین دانش آموزان و دبیران شود.

دوره ی متوسطه

دانش آموزان دوره ی راهنمایی پس از پایان تحصیل وارد دوره ی متوسطه می شوند. این دوره سه ساله است و در پایان آن، دانش آموزان می توانند مدرک دیپلم دوره ی متوسطه را دریافت کنند. آن هایی که مایل هستند به دانشگاه بروند، باید دوره ی یک ساله ی پیش دانشگاهی را بگذرانند و در پایان این دوره، در آزمون ورودی دانشگاه ها (کنکور) شرکت کنند.

رشته های اصلی دوره ی متوسطه

دوره ی متوسطه به سه رشته ی اصلی که به آن شاخه می گویند، تقسیم می شود که عبارت اند از: شاخه ی نظری، شاخه ی فنی و حرفه ای و شاخه ی کار دانش.

نظری فنی و حرفه ای کار دانش

دوره ی متوسطه

شاخه ی متوسطه ی نظری

شاخه ی نظری خود به سه رشته ی ادبیات و علوم انسانی، ریاضی فیزیک و علوم تجربی تقسیم می شود.

ادبیات و علوم انسانی ریاضی فیزیک علوم تجربی

شاخه ی نظری

هدف از این شاخه، بالا بردن سطح فرهنگ و دانش عمومی، آگاهی از مسائل اعتقادی و اخلاقی و سرانجام احراز آمادگی نسبی برای ادامه ی تحصیل در دوره های دانشگاهی است.

شاخه ی متوسطه ی فنی و حرفه ای

شاخه ی فنی و حرفه ای نیز شامل سه زمینه ی صنعت، خدمات و کشاورزی است.

زمینه ی صنعت زمینه ی خدمات زمینه ی کشاورزی

شاخه ی فنی و حرفه ای

تقسیم شاخه‌ی فنی و حرفه‌ای به سه زمینه بدین خاطر است که در این شاخه، رشته‌های فراوان و متعددی وجود دارند که در یک تقسیم‌بندی کلی، به زمینه‌های صنعت، خدمات و کشاورزی تفکیک می‌شوند و هر یک از این زمینه‌ها، رشته‌های تحصیلی متعددی دارند که به برخی از آن‌ها در زیر اشاره شده است:

- زمینه‌ی صنعت: نقشه‌کشی عمومی، ساخت و تولید، صنایع فلزی، مکانیک خودرو، تأسیسات، صنایع چوب و کاغذ، نساجی، نقشه‌برداری، و ...
- زمینه‌ی خدمات: گرافیک، طراحی و دوخت لباس، نقشه‌کشی و معماری، صنایع دستی، سینما، موسیقی، و ...
- زمینه‌ی کشاورزی: امور دامی، امور زراعی و باغی، ماشین‌های کشاورزی، صنایع غذایی، و ...

هدف اصلی این شاخه علاوه بر اهداف عمومی، شناخت بهتر استعداد و علاقه‌ی دانش‌آموزان و ایجاد زمینه‌ی مناسب برای هدایت آنان به سمت اشتغال مفید و آمادگی نسبی برای ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های علمی-کاربردی است. ادامه‌ی تحصیل دانش‌آموزان در این رشته‌ها منوط به امکانات منطقه‌ای و دایر بودن رشته در منطقه‌ی محل تحصیل آن‌هاست.

شاخه‌ی متوسطه‌ی کار دانش

گسترده‌ترین شاخه‌های متوسطه از نظر تعداد رشته، شاخه‌ی کار دانش است. رشته‌های این شاخه نیز هم‌چون شاخه‌ی فنی و حرفه‌ای، به سه زمینه‌ی صنعت، کشاورزی و خدمات تفکیک می‌شوند که هر کدام نیز به چند گروه و رشته تقسیم می‌شود. شاید بتوان گفت، تحصیل در رشته‌های این شاخه تا حدودی ساده‌تر است و حدود نیمی از درس‌ها یا واحدهای رشته را درس‌های مهارتی تشکیل می‌دهد.

هدف اصلی شاخه‌ی کار دانش علاوه بر اهداف عمومی، تربیت نیروی انسانی در سطوح نیمه‌ماهر و ماهر است که کار آن‌ها، سرپرستی بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات است. به علاوه، دانش‌آموزان این شاخه برای ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های خاص علمی-کاربردی آمادگی نسبی پیدا می‌کنند.

نظام واحدی

در دوره‌ی راهنمایی، هر درس یک نمره‌ی مستقل دارد و تعداد ساعات آموزش یک درس، در معدل دانش‌آموز تأثیری ندارد. برای مثال، اگر درس ریاضی چهار ساعت در هفته باشد و درس اجتماعی یک ساعت تدریس شود، ضریب نمره‌ی هر دو یک خواهد بود. اما در دوره‌ی متوسطه مانند نظام دانشگاهی، برای هر درس با توجه به ساعات هفتگی آموزش درس، ضریب قرار داده می‌شود. یعنی اگر درس ریاضی چهار واحد است و

نمره‌ی درس ۱۵ شود، این نمره برای معدل‌گیری در چهار ضریب خواهد شد. مجموع واحدهای درس دوره‌ی سه‌ساله‌ی متوسطه ۹۶ واحد است.

انواع درس‌ها

درس‌های دوره‌ی متوسطه به چند گروه تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند از: درس‌های عمومی، اختصاصی، مهارتی، انتخابی، پرورشی، جبرانی، تکمیلی، تکمیل مهارت و درس‌های اختیاری. تعریف هر یک از این درس‌ها در ادامه آمده است.

درس‌های عمومی: آموختن آن‌ها برای ارتقای پیش‌اندیش علمی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی دانش‌آموز دوره‌ی متوسطه ضرورت دارد. آن دسته از درس‌های عمومی که در تمام شاخه‌های متوسطه با محتوای یکسان ارائه می‌شوند، درس‌های مشترک نام دارند.

درس‌های اختصاصی: دانش‌آموز با گذراندن آن‌ها، پایه‌ی عملی یا علمی مناسبی برای ورود به بازار کار و اشتغال یا ادامه‌ی تحصیل در سطوح عالی‌تر در یک رشته یا گرایش خاص را کسب می‌کند.

درس‌های مهارتی (استاندارد مهارت): آن دسته از درس‌های اختصاصی شاخه‌ی کار دانش است که از طریق آن‌ها مهارت‌های حرفه‌ای مورد نیاز برای اشتغال به یک کار مفید، به صورت نظری و عملی بر اساس استانداردهای مهارتی مربوط آموزش داده می‌شود.

درس‌های انتخابی: با توجه به تفاوت‌های فردی به منظور پرورش علاقه‌ها و استعدادها و یا رفع نیازهای آموزشی دانش‌آموز، توسط وی از بین مجموعه‌ای از درس‌های فعالیت محور (درس‌هایی که بر فعالیت دانش‌آموز تأکید دارد) برابر شیوه‌نامه مربوط انتخاب می‌شوند. درس‌های انتخابی مشتمل بر موارد زیر هستند:

الف) درس‌های پرورشی: به منظور تعمیق باورهای دینی، رشد فضایل اخلاقی، تقویت مهارت‌های زندگی فردی و اجتماعی و رشد استعدادها و هنری، با توجه به استعداد و علاقه‌ی دانش‌آموز، به صورت فعالیت‌های خاص و مطابق با شیوه‌نامه‌ی مربوط ارائه می‌شوند.

ب) درس‌های جبرانی: به منظور جبران ضعف درسی دانش‌آموز و کاهش افت تحصیلی، با رعایت سرفصل درس‌های مربوط، ارائه می‌شوند.

ج) درس‌های تکمیلی: به منظور توسعه و تعمیق آموخته‌های دانش‌آموز و با رعایت سرفصل درس‌های مربوط، ارائه می‌شوند.

تذکر: علاوه بر درس‌های مذکور درس‌های کارگاه

درس‌های دوره‌ی متوسطه به چند گروه تقسیم می‌شوند که عبارت‌اند از: درس‌های عمومی، اختصاصی، مهارتی، انتخابی، پرورشی، جبرانی، تکمیلی، تکمیل مهارت و درس‌های اختیاری

خودتکاپی، برنامه‌ریزی تحصیلی و شغلی، آشنایی با مقدمات پژوهش علمی، هنر (۱) نیز به عنوان سایر دروس انتخابی قابل ارائه است.

درس‌های تکمیل مهارت: به منظور افزایش سطح اطلاعات و مهارت‌های موردنیاز برای ورود به محیط کار، صرفاً به دانش‌آموز شاخه‌ی کار دانش ارائه می‌شوند.

درس‌های اختیاری: به تعداد واحدهای موردنیاز هر یک از رشته‌های مهارتی شاخه‌ی کار دانش متناسب با ماهیت و هدف‌های هر رشته یا گروه، برحسب شرایط و مقتضیات منطقه‌ی آموزشی برابر ضوابط مربوط، به دانش‌آموز شاخه‌ی کار دانش ارائه می‌شوند.

جدول درس‌های عمومی دوره‌ی متوسطه به تفکیک شاخه‌ی تحصیلی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	شاخه‌ی تحصیلی			
			فنی و حرفه‌ای	کار دانش	تجربی	
					معماری و طراحی	تعمیرات ساختمانی
۱	تعمیرات دینی و قرآن (۱)	۲ + ۲	×	×	×	×
۲	تعمیرات دینی و قرآن (۲)	۲ + ۱	×	×	×	×
۳	تعمیرات دینی و قرآن (۳)	۲ + ۱	×	×	×	×
۴	زبان فارسی (۱)	۲	×	×	×	×
۵	زبان فارسی (۲)	۲	×	×	×	×
۶	زبان فارسی (۳)	۲	×	×	×	×
۷	ادبیات فارسی (۱)	۲	×	×	×	×
۸	ادبیات فارسی (۲)	۲	×	×	×	×
۹	ادبیات فارسی (۳)	۲	×	×	×	×
۱۰	عربی (۱)	۲	×	×	×	×
۱۱	عربی (۲)	۲	×	×	×	×
۱۲	عربی (۳)	۲	×	×	×	×
۱۳	زبان خارجی (۱)	۳	×	×	×	×
۱۴	زبان خارجی (۲)	۲	×	×	×	×
۱۵	زبان خارجی (۳)	۲	×	×	×	×
۱۶	مطالعات اجتماعی	۳	×	×	×	×
۱۷	فیزیک (۱) - مدرسه	۲/۵	×	×	×	×
۱۸	شیمی (۱) - مدرسه	۲/۵	×	×	×	×
۱۹	ریاضی (۱)	۲	×	×	×	×
۲۰	ریاضی (۲)	۲	×	×	×	×
۲۱	فرد و جمعیت	۲	×	×	×	×
۲۲	علوم ریاضی و هندسه	۲	×	×	×	×
۲۳	تاریخ معاصر ایران	۲	×	×	×	×
۲۴	جغرافیای عمومی و انسان	۳	×	×	×	×
۲۵	تربیت بدنی (۱)	۱	×	×	×	×
۲۶	تربیت بدنی (۲)	۱	×	×	×	×
۲۷	تربیت بدنی (۳)	۱	×	×	×	×
۲۸	امنیت دفاعی	۲	×	×	×	×
۲۹	پروژه (۱)	۱	×	×	×	×
	پروژه (۲)	۱	×	×	×	×
	پروژه (۳)	۱	×	×	×	×
	پروژه (۴)	۱	×	×	×	×
جمع			۵۸	۵۳	۶۹	۵۲

در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش، درس عربی (۲) به دو قسمت تقسیم شده است و تحت عنوان درس‌های عربی ۲/۱ و ۲/۲ به ترتیب در پایه‌های دوم و سوم هر کدام به میزان یک واحد ارائه خواهد شد.

شیوه‌ی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان

همان‌طور که گفته شد، انتخاب رشته‌ی تحصیلی در سال دوم متوسطه صورت می‌گیرد. بدین منظور باید در کلیه‌ی دبیرستان‌ها، دبیرانی با عنوان مشاور فعالیت کنند تا دانش‌آموزان برای انتخاب رشته از آن‌ها کمک بگیرند. معمولاً مشاوران با دعوت از اولیای دانش‌آموزان و بیان اهداف آموزش متوسطه، سیاست‌های کشور، میزان نیاز جامعه به تخصص‌های گوناگون و بیان اهمیت رشته‌های تحصیلی، اطلاعات لازم را در اختیار اولیا قرار می‌دهند. هم‌چنین مشاوران با استفاده از آزمون‌های استعدادسنج از میزان استعداد و رغبت دانش‌آموزان به رشته‌های گوناگون آگاهی می‌یابند.

ملاک هدایت تحصیلی، براساس نمرات دانش‌آموزان در برخی دروس دوره‌ی راهنمایی تحصیلی و بعضی از دروس پایه‌ی اول متوسطه و نظر مشاور خواهد بود.

شرایط قبولی

در آموزش متوسطه دو نوبت امتحان در طول سال برگزار می‌شود که شرایط قبولی در پایه‌ی اول متوسطه با شرایط قبولی در پایه‌های بعدی تفاوت دارد. در پایان سال اول متوسطه، دانش‌آموزی قبول شناخته می‌شود که پس از برگزاری امتحانات پایانی نوبت دوم (خردادماه)، شرایط زیر را داشته باشد.

الف) نمره‌ی سالانه‌ی وی در هر ماده‌ی درسی کمتر از ۱۰ نباشد.

ب) براساس آیین‌نامه‌ی هدایت تحصیلی، شرایط ورود به یکی از شاخه‌ها یا رشته‌های تحصیلی دوره‌ی متوسطه را احراز کند.

دانش‌آموزانی که نتوانند در خردادماه شرایط قبولی را کسب کنند، اجازه دارند تا در شهریورماه دروسی را که نمره‌ی کمتر از ۱۰ گرفته‌اند، مجدداً امتحان دهند. این دانش‌آموزان می‌توانند با داشتن حداقل معدل ۱۰، در یکی از دروس با نمره کمتر از ۷ قبول شوند. با داشتن حداقل معدل ۱۲، در دو درس با نمره‌ی بین ۷ تا ۱۰ و در یک درس با نمره‌ی کمتر از ۱۰ (۰ تا ۱۰) قبول شناخته می‌شوند.

برای پایه‌های دوم و سوم، قبولی در پایه مطرح نیست و دانش‌آموز باید نمره‌ی قبولی را در درس بگیرد.^۱

زیرنویس

۱. برای توضیحات بیشتر می‌توانید به آیین‌نامه‌ی آموزشی دوره‌ی متوسطه‌ی ساله‌ی متوسطه‌ی روزانه، معاونت آموزشی، انتشارات مدرسه، سال ۱۳۷۵، مراجعه کنید.

فناوری در خدمت آموزش

اصغر ندیری

در اثر ورود رایانه به عرصه‌ی اجتماع و ایجاد شبکه‌ی جهانی ارتباطات، در زندگی انسان‌های امروزی، تحولات سریع و گسترده‌ای پدید آمده است. در چنین شرایطی، لزوم دسترسی به فناوری روز و لزوم ایجاد تغییرات در شیوه‌های آموزشی و هم‌چنین فراگیری علوم رایانه‌ای و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT و IT) ضرورت می‌یابد. چنین وضعیتی ایجاب می‌کند، مدرسه‌ها (یعنی مجموعه‌ی دانش‌آموزان، معلمان و دست‌اندرکاران و تصمیم‌گیرندگان امر آموزش و پرورش) هم‌پای دیگران به این موارد توجه کنند و توانایی‌های خود را افزایش دهند.

به پرسش شما پاسخ می‌دهد!

در بخش آموزش، چرا به ICT نیاز است؟ چون ICT باعث تقویت یادگیری شناختی، پیشرفت در حل مسئله و مهارت‌های فکری در سطحی بالاتر و باعث گسترش توانایی‌های ذهنی و فیزیکی می‌شود. دسترسی به دانش ICT می‌تواند، فراتر از محدودی‌سنت‌ها، دریچه‌ی احتمالات جدیدی را در برابر ما بگشاید. سرعت بالا و هزینه‌ی کم در برقراری ارتباط با دیگران از مزایای آن است. از طرف دیگر، بستر فرهنگی و اجتماعی که در آن منابع فناوری اطلاعاتی و ارتباطی درک و مورد استفاده‌ی معلمان قرار می‌گیرد، تأثیرات اساسی در پیشرفت مسائل شخصی و حرفه‌ای هر جای می‌گذارد و جامعه باید تأثیر آ‌ی‌سی‌تی را در ابعاد گوناگون درک کند. این فناوری با عناوینی مانند «جامعه‌ی اطلاعاتی» و «فرهنگ حقیقی» به ظهور می‌رسد. یکی از منافع‌ی که ICT برای یادگیری دانش‌آموزان دارد و هیجان‌انگیز هم خواهد بود، در واقع همان نیرویی است که ICT در ارائه‌ی اطلاعات به شیوه‌ای پویا و متفاوت دارد. فضای مجازی با شکل‌های متحرک و نمودارهای گرافیکی، انواع تغییرات غیر ممکن در فضای حقیقی را به صفحه‌ی می‌آورد و محاسبات ناشدنی را ممکن می‌سازد.

کتاب حاضر در پنج فصل تدوین شده است و مؤلف در آن، سؤال‌ها و بحث‌های زیر را مطرح می‌سازد:

۱. چرا ICT؟

۲. علت کاربرد ICT در زمینه‌های کار با اطلاعات چیست؟

۳. پرورش تصورات ذهنی و عملی نمودن آن‌ها و ...

هم‌چنین در صورتی که سایت‌های مفیدی را برای معلمان در ارتباط با آموزش و پرورش ایران و جهان، ورزش، نشریات، عجایب و مراکز استاد و ... جست‌وجو می‌کنید، در پایان کتاب به تعداد زیادی از آن‌ها برخورد خواهید کرد.

- عنوان: نقش ICT در کلاس درس
- مؤلف: آوریل لاولس
- مترجمان: منوچهر فضلی‌خانی و فرهاد فتحی‌نژاد
- ناشر: معاونت آموزش و پرورش عمومی
- با همکاری انتشارات ویرای دانش
- (۰۲۱-۳۳۳۱۴۷۸۸)
- چاپ سوم، تابستان ۱۳۸۶
- ۲۰۰ صفحه، وزیری/ ۱۷۰۰ تومان

آیا شما طرح درس جدیدی دارید؟

زهرا پندی

خیلی بزرگ نشسته‌ام و به تجربه‌های همکارانم گوش می‌کنم. جای هم به راه است! البته این محیط مجازی، با دفتر صمیمانه‌ی مدرسه‌مان خیلی فرق دارد، اما همین که می‌توانم در هر فرصتی هر چند کوتاه، با یک کلیک هزاران ایده و تجربه را در اختیار داشته باشم، انتخاب کنم، بخوانم، یادداشت بردارم و در کلاس استفاده کنم، خیلی عالی است.

یکی از سایت‌هایی که مملو از ایده‌ها و تجربیات جدید آموزشی است، سایت <http://www.educationworld.com> است.

پیشنهاد می‌کنم شما هم سری به آن بزنید، بگردید و مطالبی را که دوست دارید، پیدا کنید. مثلاً اگر در حال نوشتن طرح درس سال جدید هستید، می‌توانید به ترتیب زیر عمل کنید:

۱. به صفحه‌ی اول سایت وارد شوید. در صفحه‌ی اول تقسیم‌بندی مطالب دیده می‌شود.

۲. یکی از این قسمت‌ها Lesson Planning (طراحی درس) است. روی آیکون مربوط به آن کلیک کنید.

۳. در یک قسمت از سمت چپ صفحه‌ی جدید می‌توانید

من یک

معلم. سال‌هاست که

در کلاس‌های دوره‌ی راهنمایی

درس می‌دهم. سال‌های اول تدریس را در

یک مدرسه‌ی بزرگ گذرانده‌ام؛ مدرسه‌ای با حدود ۴۰

نفر کادر آموزشی در هر روز. یکی از سرگرمی‌های من در آن

مدرسه، شنیدن گپ‌های تخصصی و نیمه‌تخصصی

معلم‌ها، حین نوشتن جای در دفتر مدرسه بود. این که می‌دیدم

در یک زنگ تفریح کوتاه، چالشی مطرح می‌شود، شاخ و برگ

می‌گیرد، جوانب آن بررسی و افق جدیدی برای رویارویی با آن به

روی همه گشاده می‌شود، برایم لذت‌بخش بود.

در سال‌های اخیر، دامنه‌ی اشتراق سمع! را گسترش

داده‌ام. پای رایانه می‌نشینم و به سایت‌های گوناگون در

زمینه‌ی آموزش سر می‌زنم. انگار که در دفتر یک مدرسه‌ی

دفتر انتشارات کمک آموزشی

آشنایی با مجله های رشد

مجله های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش، با این عناوین تهیه و منتشر می شوند:

مجله های دانش آموزی (به صورت ماهنامه - ۸ شماره در هر سال تحصیلی - منتشر می شوند):

- رشد کودک (برای دانش آموزان آمادگی و پایه ی اول دوره ی ابتدایی)
- رشد نوآموز (برای دانش آموزان پایه های دوم و سوم دوره ی ابتدایی)
- رشد دانش آموز (برای دانش آموزان پایه های چهارم و پنجم دوره ی ابتدایی)
- رشد نوجوان (برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی)
- رشد جوان (برای دانش آموزان دوره ی متوسطه)

مجله های عمومی (به صورت ماهنامه - ۸ شماره در هر سال تحصیلی منتشر می شوند):

- رشد آموزش ابتدایی، رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، رشد تکنولوژی آموزشی، رشد مدرسه فردا، رشد مدیریت مدرسه
- رشد معلم (دو هفته نامه)

مجله های تخصصی (به صورت فصلنامه و ۴ شماره در سال منتشر می شوند):

- رشد برهان راهنمایی (مجله ی ریاضی، برای دانش آموزان دوره ی راهنمایی تحصیلی)، رشد برهان متوسطه (مجله ی ریاضی، برای دانش آموزان دوره ی متوسطه)، رشد آموزش معارف اسلامی، رشد آموزش جغرافیا، رشد آموزش تاریخ، رشد آموزش زبان و ادب فارسی، رشد آموزش زبان، رشد آموزش زیست شناسی، رشد آموزش تربیت بدنی، رشد آموزش فیزیک، رشد آموزش شیمی، رشد آموزش ریاضی، رشد آموزش هنر، رشد آموزش قرآن، رشد آموزش علوم اجتماعی، رشد آموزش زمین شناسی، رشد آموزش فنی و حرفه ای و رشد مشاور مدرسه.

مجله های رشد عمومی و تخصصی برای آموزگاران، معلمان، مدیران و کادر اجرایی مدارس
دانشجویان مراکز تربیت معلم و رشته های دبیری دانشگاه ها
و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می شوند.

● نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۸، دفتر انتشارات کمک آموزشی.
تلفن و شماره: ۸۸۴۰۱۳۷۸

موضوع کلی مورد نظر خود را برگزینید و با کلیک کردن روی آن، به یک قسمت تخصصی وارد شوید.

Lesson Plans

By Subject

The Arts (هنر)

Health & Safety (سلامتی و ایمنی)

History (تاریخ)

Interdisciplinary (میان رشته ای)

Language Arts (هنرهای زبانی)

Lesson of the Day (درس یک روز)

Math (ریاضی)

PE & Sports (تربیت بدنی و ورزش)

Science (علوم)

Social Science (علوم اجتماعی)

Special Ed & Guidance (راهنمایی های تخصصی)

Special Themes (موضوعات خاص)

صفحه ی جدید، گنجینه ای از مطالب قابل استفاده برای شماست که فهرست و خلاصه ی آن ها را مشاهده می کنید.

۴. مطلب مورد نظر خود را انتخاب کنید و روی آن کلیک کنید. در این مرحله معمولاً صفحه ای شامل قسمت های زیر در اختیار تان قرار می گیرد:

عنوان مطلب

Subjects (موضوع یا موضوعات)

Grades (مقطع تحصیلی)

Brief Description (شرح مختصر مطلب)

Objectives (اهداف)

Keywords (کلمات کلیدی)

Materials Needed (وسایل لازم)

The Lesson (طرح درس)

Assessment (ارزش یابی)

Submitted By (فرستنده ی مطلب)

البته از راه های دیگری هم می توانید مطالب مورد نظر تان را پیدا کنید. مثلاً می توانید از ابتدا موضوع مورد نظر را در قسمت Search بنویسید و منتظر بمانید تا مطالب مربوط به آن موضوع پیدا شوند. یا اگر به دنبال یک طرح درس سرگرم کننده یا یک بازی کلاسی می گردید، به جای ورود به قسمت تخصصی خودتان، به قسمت Learning Games وارد شوید.

اگر کمی در سایت بگردید، مطالب تازه ای در آن کشف می کنید و راه های میانبری برای رسیدن به مطالب جدید می یابید.

برگ اشتراک مجله های رشد

شرایط

۱- واریز مبلغ ۲۰/۰۰۰ ریال به ازای هر عنوان مجله درخواستی، به صورت علی الحساب به حساب شماره ۳۹۶۶۲۰۰۰ بانک تجارت شعبه سه راه آزمایش (سرخه حصار) کد ۳۹۵ در وجه شرکت افست.

۲- ارسال اصل رسید بانکی به همراه برگ تکمیل شده اشتراک.

+ نام مجله :

+ نام و نام خانوادگی :

+ تاریخ تولد :

+ میزان تحصیلات :

+ تلفن :

+ نشانی کامل پستی :

استان : شهرستان :

خیابان :

پلاک : کد پستی :

+ مبلغ واریز شده :

+ شماره و تاریخ رسید بانکی :

+ آیا مایل به دریافت مجله درخواستی به صورت پست

پیشتاز هستید؟ ☐ بله ☐ خیر

امضا:

نشانی: تهران - صندوق پستی مشترکین ۱۶۵۹۵/۱۱۱

نشانی اینترنتی: www.roshdmag.ir

پست الکترونیک: info@roshdmag.ir

تلفن امور مشترکین: ۷۷۲۳۶۶۵۶ - ۷۷۲۳۹۷۱۳ - ۱۴

پیام گیر محلات رشد: ۸۸۳۰۱۴۸۲ - ۸۸۸۳۹۳۳۲

یادآوری:

• هزینه برگشت مجله در صورت خوانا و کامل نمودن نشانی، بر عهده مشترک است.

• منبای شروع اشتراک مجله از زمان وصول برگ اشتراک است.

• برای هر عنوان مجله برگ اشتراک جداگانه تکمیل و ارسال کنید. تصویر برگ اشتراک نیز مورد قبول است.

همان طور که در یادداشت سردبیر آمده است، حجم نامه های رسیده به دفتر مجله بسیار زیاد است. نامه هایی که در زیر آورده ایم از ابتدای سال ۸۶ دریافت شده اند و در دست بررسی هستند. امیدواریم این ارتباط روز به روز بیشتر و عمیق تر شود و روزی برسد که بخش عمده ای محتوای مجله با مطالب خوب و ارزشمند شما معلمان محترم دوره ی راهنمایی تکمیل و ارائه شود.

✎ سرکار خاسم اکرم السادات سادات الحسینی، از آموزشگاه سبز یوشان حسین آباد (شهرستان اراک و بیدگل) زندگی نامه ی شاعرانی را که نام آن ها در کتب دوره ی راهنمایی آمده است، به صورت خلاصه تهیه کرده اند. اگر ایشان خلاصه ای از کارهای بزرگ و اسطوره ی شاعران و ادیبان ایرانی را تهیه کنند، برای مجله بیشتر قابل استفاده خواهد بود.

✎ سرکار خانم سگینه نوربخش، دبیر محترم علوم تجربی از شهر سناری، تجربه ی شخصی خود را در خصوص چگونگی تبخیر آب فرستاده اند.

✎ سرکار خانم فاطمه محمدرضایی، دبیر محترم ادبیات از شهرستان بافت استان کرمان، ترجمه ی شعر خیبر یاد سلام مرحوم استاد شهریار را تهیه کرده اند.

✎ سرکار خاسم زاری السادات موسوی از شهر سناری، مطلبی را با عنوان: «چگونه توانستم سطح کنی آموزش زبان انگلیسی را در روستا ارتقا بخشم» تهیه و از سال گذشته ضمن تشکر از ایشان، به اطلاعشان می رسانیم، مقاله در نوبت بررسی و چاپ قرار گرفت.

✎ سرکار خانم فرزانه فرامرزی، مدیر محترم دبستان بعثت ناحیه ی ۵ اصفهان، یک داستان در مورد معلم بازنشسته برای مجله فرستاده اند. داستان ایشان در دست بررسی است.

نامه‌های رسیده

جناب آقای اباسلطرنجبر، سرگروه محترم درس دینی و عربی دوره‌ی راهنمایی منطقه‌ی لاهرود استان اردبیل، کتاب‌های دینی دوره‌ی راهنمایی را نقد و بررسی کرده‌اند. مطلب ایشان را برای بررسی بیشتر به گروه دینی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی فرستادیم.

سرکار خانم سارا اقدامی مقدم، دبیر محترم علوم تجربی از پاکدشت ورامین، تعدادی کاریکاتور با موضوع‌های آموزشی نقاشی کرده‌اند و هم‌چنین تعدادی شعر مرتبط با مفاهیم و دروس علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی سروده‌اند که ان‌شاءالله از کارهای ایشان در مجله استفاده می‌کنیم.

جناب آقای یوسف عظیمی اقدم از آذربایجان غربی، خاطره‌ای برای مجله نوشته‌اند.

سرکار خانم پریسا عظیمی، دبیر محترم ریاضی از شهر تبریز، مطلبی را با عنوان راهبردهای حل مسئله‌های ریاضی ارسال کرده‌اند. مطلب ایشان برای بررسی بیشتر و استفاده برای مجله‌ی «رشد آموزش ریاضی» ارسال شد.

خانم‌ها سلیمه بحرینی، دبیر محترم علوم تجربی و فاطمه بحرینی، آموزگار محترم دوره‌ی ابتدایی، به صورت مشترک مطلبی با عنوان: «نقش زبان فارسی در فراگیری بهتر درس علوم تجربی» تهیه و به همراه عکس‌هایی از جریان فعالیت‌های آموزشی خود با دانش‌آموزان ارسال کرده‌اند.

تا این‌جا نامه‌هایی را که تا اواخر سال ۸۵ به دفتر مجله رسیده‌اند، مطرح کردیم. ان‌شاءالله در شماره‌های بعد، نامه‌هایی که در سال ۸۶ دریافت شده‌اند به مرور درج خواهند شد. باز هم منتظر نامه‌های خوب و مطالب ارزنده‌ی شما هستیم.

سرکار خانم طاهره جهانیان، دبیر محترم علوم تجربی منطقه‌ی بشرویه از استان خراسان رضوی، مطلبی را با عنوان: «کاربرد آموزه‌های قرآنی در تدریس علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی» تهیه کرده‌اند و در آن آیاتی از قرآن کریم را که مرتبط با دروس علوم تجربی دوره‌ی راهنمایی است، شرح و بسط داده‌اند. ضمن تشکر از ایشان، به اطلاعشان می‌رسانیم، نسخه‌ای از مقاله را برای دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی ارسال کردیم تا برای استفاده در کتاب‌های درسی بررسی شود.

سرکار خانم لیلا فلاح ولیک چالی از قائم شهر، ضمن ارسال تجربه‌ی خود، مطالبی را در مورد فناوری اطلاعات و ارتباطات برای مجله نوشته‌اند. ان‌شاءالله از مطالب ایشان استفاده خواهد شد.

جناب آقای فتح‌الله حسینی از شهرستان اردکان، مطلبی را در خصوص موضوع تلفیق در برنامه‌های درسی تهیه کرده‌اند که امیدواریم به نحوی از آن در مجله استفاده شود.

جناب آقای یوسف قزل از بندر ترکمن، مطلبی با عنوان: «ترکمن در قلمرو کتاب‌های فارسی راهنمایی» تهیه کرده‌اند. برای ایشان و همه‌ی ترکمن‌های خوب ایران آرزوی سلامتی می‌کنیم.

سرکار خانم سیده لیلا شمس دبیر محترم علوم تجربی از شهرستان قسا، روش‌ها و پیشنهادهایی برای تدریس بهتر درس علوم تجربی فرستاده‌اند. نامه‌ی ایشان را برای گروه علوم تجربی دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی ارسال کردیم تا از پیشنهادهای ایشان استفاده شود.

جناب آقای صابر محمدی، مقاله‌ای با عنوان: «نقش معلم در پرورش خلاقیت دانش‌آموزان» ارسال کرده‌اند. به زودی به نحوی از مطالب ایشان در مجله استفاده خواهد شد.

تجربه‌ها و تسویه قرائی دانیس آموزان سال پایانی دوره راهنمایی و سال اول دوره متوسطه، در زمینه‌های گوناگون، تفاوت‌های فاحشی نسبت به سایر پایه‌های تحصیلی نشان می‌دهند و قرائی و توجه آن‌ها به مطالب و موضوع‌ها، همسان و موازی نیست. از نگاهی دیگر، کنش و محرابس آن‌ها به گامی پس از نکات دیگر است و اولویت‌های آن‌ها به سرعت تغییر می‌کند. روان‌شناسان دلیل اصلی این تحول را بلوغ جسمی و روحی-روانی آن‌ها می‌دانند. درگیری ناگهانی دانش‌آموزان با تغییرات زده‌ای سنی نشان، سنش‌های رفتاری، گفتاری، آموزشی، تفکری و... را در آن‌ها ایجاد می‌کند و حالتی سرگردان و دوگانه به رفتار و گفتارشان می‌بخشد. همین چندگانگی رفتاری به شدت روی تعلیم و تربیت آن‌ها تأثیر می‌گذارد. نگاهی حلی و یک معنی به هیچ وجه پاسخ‌گوی نیاز آموزشی-تربیتی این زده‌ای سنی نیست و به نگاهی فراگیر و خاص برای تعلیم و تربیت آن‌ها نیاز است. در این سخت‌نگاهی داریم به ضرورت تعلیم و تربیت با دقیق‌تر بگوئیم، مدیریت کلاس درس در سال‌های پایانی دوره راهنمایی و دوره متوسطه.

بلوغ، فرایندی تأثیرگذار

در نخستین گام باید بدیریم با دانش آموزشی خاص روبه‌رو هستیم. چرا که فرایندی تأثیرگذار به نام «بلوغ» در آن‌ها در حال اتفاق افتادن است. دانش آموزان ما در حال گذر از دوره‌ی کودکی به بزرگ‌سالی هستند و برای گذشتن از این مرحله به کمک‌ها نیاز دارند. از شاخص‌ترین تحولات آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد:

● توجه بیش از حد به ظاهر، اعم از جلوه‌ی آراستن خود و به توجه به زیبایی چهره به صورت خاص؛

● نیاز به تأیید شدن از طرف دیگران به ویژه هم‌سالان؛

● اشتیاق به حضور در جمع دوستان

و پذیرفته شدن در گروه مورد نظر؛

● ورود به دلبایی جدید به نام بزرگ‌سالی و تلاش برای از مودن محدودیت‌ها، قوانین و به‌طور کلی تازه‌های این دوره‌ی جدید.

غالباً این تحولات ابتدا از سوی والدین و سپس آموزگاران و اولیای مدرسه شناسایی می‌شوند. این تغییرات با ناهماهنگی چون: شیطنت، لجبازی و سرپیچی از قوانین منزل و مدرسه، حاضر جوابی، گرایشی به انجام بعضی رفتارهای خاص، تغییر لحن کلام و تحولات چشم‌گیر در وضعیت درسی-چهارشیت چه منفی-مشخص می‌شوند و هرچه سن

هدایت بزرگانِ کوچک

نگاهی به اصول مدیریت کلاس درس در سال پایانی دوره راهنمایی و دوره متوسطه

ترجمه‌ی: مهتاب صفیرزاده خسروشاهی

دانش آموز بیشتر می شود، شرایط به مراتب سخت تر خواهد شد و دلیل این امر نیز بی پروا تر شدن نوجوان است. شناسایی فرایند بلوغ و اثرات گوناگون آن بر نوجوانان، نخستین و مهم ترین گام برای انتخاب شیوه ی صحیح تعلیم و تربیت دانش آموزان دبیرستانی است.

کانونی پشتیبان

مرکز آموزشی و به ویژه معلمان موظف اند تا با فراهم کردن محیطی امن، زمینه را برای رشد و بالندگی دانش آموزان و رفع مشکلات آن ها فراهم کنند. اطمینان متقابل، شاخص ترین ویژگی است که می تواند بسیاری از معضلات تعلیم و تربیتی را برطرف سازد.

به باور روان شناسان، اعتماد و دوطرفه ی دانش آموز و معلم - و به طور کلی اولیای مدرسه - زمینه را برای برنامه ریزی و مدیریت صحیح و در نتیجه تعلیم و تربیت بهتر مهیا می کند. از ویژگی های یک برنامه ی موفق تعلیم و تربیتی - مدیریتی می توان به این نکات اشاره کرد:

- به دانش آموزان بگوئیم و بیاموزیم چه رفتارهایی از آن ها انتظار داریم؟
- آراش آن ها را فراهم کنیم تا در سایه ی این آراش، به فراگیری بهتر و بیشتر بپردازند؛
- روند تعلیم و تربیت و مدیریت به خوبی مشخص شده باشد؛
- با تدوین قوانین منظم و کاربردی، راهی برای ترغیب دانش آموزان به کسب موفقیت ها فراهم آوریم؛
- دانش آموز محوری را به عنوان شاخص ترین نکته مدنظر قرار دهیم؛
- در برنامه های تعلیم و تربیتی، ویژگی های دوران بلوغ را لحاظ کنیم و بگوئیم، طراحی برنامه های

مذکور بر مبنای ویژگی های این دوره ی خاص باشد.

الگوهای مدیریت کلاس درس را تغییر بدهیم

خط مشی مدیریتی و تعلیم و تربیتی ما باید براساس نیاز دانش آموزان این رده ی سنی و همپا با نیازها و تغییرات جامعه معین شود. در تفکری فراگیرتر، الگوهای مدیریتی - آموزشی باید براساس نیاز جامعه ی جهانی تدوین و اجرا شوند.

گام نخست:

برنامه ی درسی و شیوه ی اجرا برنامه ی درسی

برنامه ریزی درسی تنها تدوین برنامه های درسی منظم و اجرای خشک و دقیق آن ها نیست، بلکه باید به حدی گیرا، مفید و تأثیرگذار باشد که دانش آموزان این رده ی سنی با شرایط خاص سنی را به فراگیری تشویق کند.

به هر میزان مطالب درسی به شیوه ای آسان تر و گیرا تر، طبقه بندی شده تر و قابل فهم ارائه شوند، به همان میزان تأثیرگذارتر خواهند بود. روان شناسان معتقدند، ذهن آشفته ی دانش آموزان رده ی سنی نوجوان که ناشی از تحولات دوره ی بلوغ است، به شدت باعث کاهش سطح فراگیری آن ها می شود. تغییر دوره ی آموزشی و سخت تر شدن مطالب درسی نیز به این آشفتگی دامن می زند. بنابراین نخستین گام را می توان مدیریت آموزش و از نگاهی دیگر، «مدیریت برنامه ریزی درسی» دانست. این شاخص ها را به عنوان معیار و محک کیفیت

مدیریت برنامه ریزی درسی خود بدانیم:

● آموزش ها باید در راستای ارائه ی بهتر مطالب درسی و قابل فهم تر کردن آن ها جهت دهی شوند. برآوردن نیازهای دانش آموزان باید در اولویت قرار بگیرد؛

● سیاست های آموزشی باید به صورت خاص براساس تفکر «فعالیت محوری دانش آموزان» پی ریزی شوند؛

● زمان بندی باید به گونه ای باشد که مانع از هرگونه هدر رفتن زمان تدریس شود. زمان های تلف شده زمینه ساز دلزدگی و بروز رفتارهای نامطلوب هستند؛

● فعالیت های آموزشی مکمل باید براساس توان علمی دانش آموزان تعیین شوند و مکملی برای تفهیم بهتر مفاهیم درسی باشند.

شیوه ی اجرا

شیوه ی اجرای برنامه های درسی - مدیریتی، نشان دهنده ی تسلط آموزگار است؛ تسلطی که اطمینانی ویژه را میان دانش آموز و آموزگار ایجاد می کند. برای بهترین شیوه ی اجرا یا روش تدریس این نکات را فراموش نکنیم:

- هر روز با نگاهی نو به کلاس بیایم و تدریس را آغاز کنیم؛
- برای ورود به کلاس، از هر نظر آماده شویم؛
- بگوئیم برای تدریس از شیوه های نو بهره بگیریم؛
- تکالیف درسی را به دقت کنترل کنیم، اما برای انجام ندادن تکالیف به صحبت کردن با دانش آموز بسنده کنیم؛
- به پرسش ها به دقت پاسخ بدهیم؛
- کنترل کلاس را با دقت، اما دور

**شناسایی فرایند
بلوغ و اثرات
گونگون آن بر
نوجوانان، نخستین
و مهم ترین گام
برای انتخاب
شیوهی صحیح
تعلیم و تربیت
دانش آموزان در
شرف بلوغ است**

از اصول خشک به دست بگیریم؛

- کار گروهی را به یکی از ارکان آموزشی - پرورشی مان تبدیل سازیم؛
- تکالیف منزل را تأثیر گذار و مختصر انتخاب کنیم؛
- فعالیت های آموزشی مکمل را هم سوا مطالب درسی و متناسب با توان دانش آموزان برگزینیم.

گام دوم: تکمیل

تکمیل طرح های آموزشی - پرورشی و مدیریتی شاید از اجرای اولیه ی طرح های نیز مهم تر باشد؛ چرا که در این مرحله، گامی های طرح های اولیه بر طرف می شوند. برای تکمیل طرح های اولیه چند نکته را تذکر می دهیم:

- احساسات را کنار بگذاریم. هر چند دانش آموزان این رده ی سنی به برخوردها و رفتارهای ویژه ای نیاز دارند، اما این به معنای دخالت احساسات در برخورد با مسائل جدی نیست. در تصمیم گیری ها قاطع عمل کنیم و به هیچ بهانه ای از خط مشی اولیه دور نشویم.
- تذکر شفاهی و سپس کتبی را برای بر طرف شدن مشکلات دانش آموزان انتخاب کنیم.
- تغییراتی خاص در لحن کلام، بلندی و کوتاهی صدا و... می تواند هر لحظه نظر دانش آموزان را به سمتی که می خواهیم، معطوف کند.
- نقش کنترل و هدایت را بر عهده گیریم. با قدم زدن در کلاس هر لحظه دانش آموزان را زیر نظر بگیریم.
- تماس چشمی و اسمی داشته باشیم و در حین تدریس و در تمام مدت حضور در کلاس، تماس چشمی مان را با دانش آموزان قطع

نکنیم. هر از گاهی هم برای جلب توجه دانش آموزان نام آن ها را بگوئیم؛ مثلاً: «توجه کن مریم» میخنی که امروز درباره ی آن صحبت می کنیم، مشتق است.»

- از عبارات هایی مثل: «من پیشنهاد می کنم» و یا «من این طور عقیده دارم» استفاده کنیم. چرا که با استفاده از کلمه ی «من» حضور تعیین کننده مان را اعلام می کنیم. اما در ادامه ی جمله، حضور آن ها را نیز برای تصمیم گیری طلب می کنیم. این عبارات ها حضور تعیین کننده هر دو طرف را تشریح می کنند؛ عبارات هایی که حکم قطعی صادر نمی کنند، این ویژگی را دارند.
- تدریس خشک و یکنواخت، بدون تغییر در فضای تدریس، دانش آموز را خسته، خواب آلوده و کلافه می کند. هر از گاهی با کلامی طنز آمیز فضا را تغییر بدهیم.
- از پی گیری پرهیزیم. در مواردی چشم پوشی از خطا، تأثیری به مراتب عمیق تر از هر جر و بحث و مرافعه ای دارد.
- شرایط و مباحث را در صورت لزوم تغییر دهیم؛ در شرایطی خاص که قادر به کنترل کلاس به شیوه ی لحظاتی قبل نیستیم، باید به سرعت با طرح موضوعی جدید و یا هر بهانه ای دیگر، بحث ها و حرکات دانش آموزان را به سمتی دیگر هدایت کنیم. نباید با سهل انگاری اجازه بدهیم نظم کلاس مختل شود.
- ارتباط مؤثر با والدین، شیوه ی مؤثری برای تعدیل و تصحیح رفتارهای نامناسب دانش آموزان است. به عبارت دیگر، با تعامل میان والدین و آموزگار، به راحتی می توان استانداردهای نامناسب فردی و سپس اجتماعی دانش آموز را تصحیح کرد.

گام سوم: بازتاب

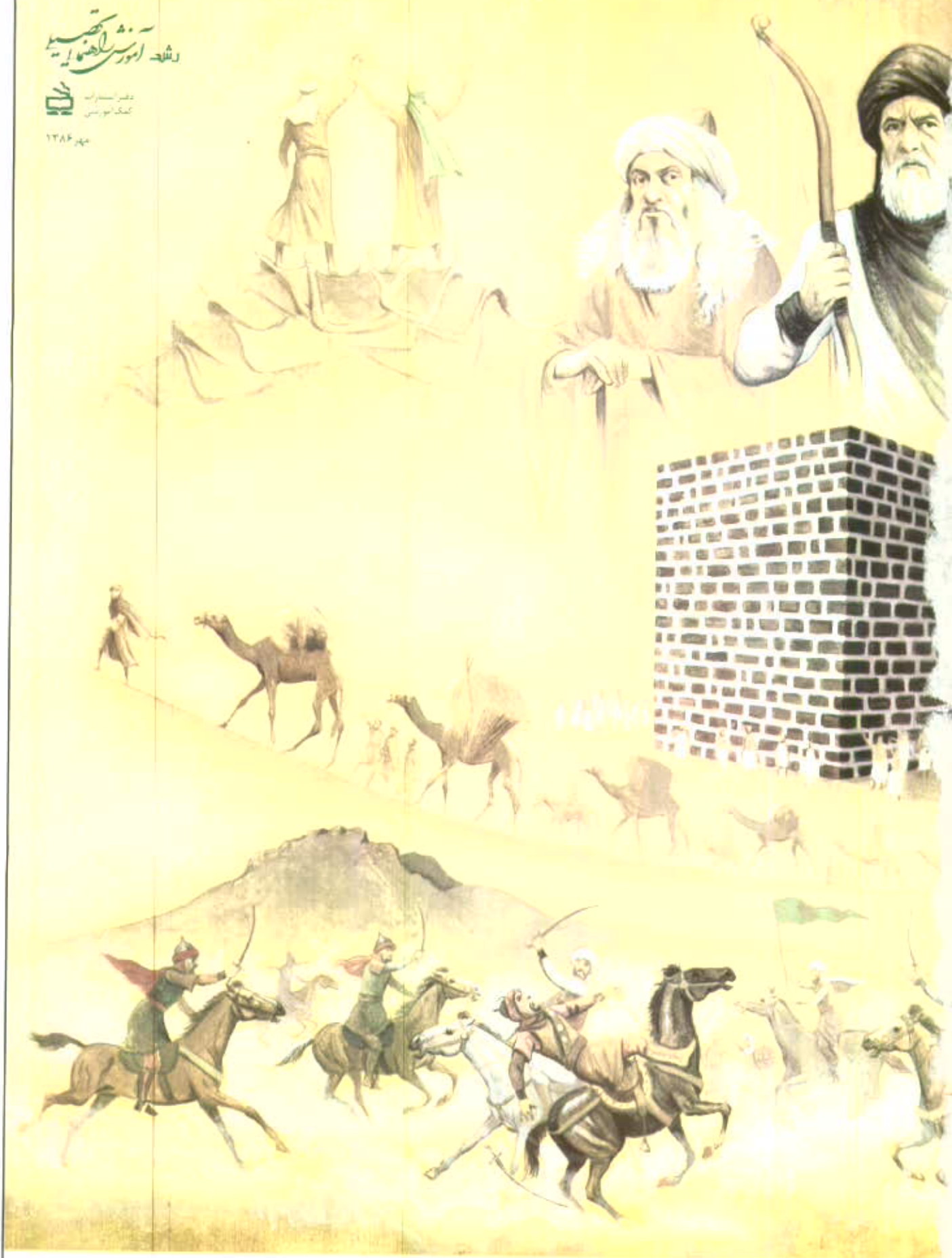
شاخص ترین بازتاب عملکرد ما، موفقیت یا شکست دانش آموزان ماست. اما پیش از تجربه کردن شکست، به هفت پرسش پاسخ بدهیم تا به تحلیل درستی از عملکردمان دست یابیم.

۱. آیا پیش از هر اقدامی، به خوبی درباره ی آن اندیشیده و جوانب کار را سنجیده ام؟
۲. چه قدر در تصمیم گیری واقع بین بوده ام و کورکورانه اطاعت نکرده ام؟
۳. تا چه حد از شیوه های نوین آموزشی - پرورشی و مدیریتی بهره گرفته ام؟
۴. در برنامه ریزی های آموزشی - پرورشی و مدیریتی، تا چه حد بر اساس برنامه های از پیش تعیین شده ام گام برداشته ام؟
۵. برنامه ریزی ها با تفکد دانش آموز محوری بوده است یا مجموعه محوری؟
۶. تا چه حد توانسته ام رفتارهای دانش آموزان را تصحیح و کنترل کنم؟
۷. آیا به صورت پیوسته، شیوه ی کار و قوانین مدیریتی را مورد سنجش بازبینی و تکمیل قرار داده ام؟

و در پایان، معلم نظام آموزشی را می توان موفق خواند که برنامه های آموزشی - پرورشی و مدیریتی او پاسخ گوی نیازهای کنونی و آتی دانش آموزان متوسطه باشد. از سگاهی دیگر، آن ها را برای ورود به دنیای جدید فردی و اجتماعی به بهترین نحو آماده و استوار کند.

منبع

1- <http://www.glencoe.com>

تایق دین‌های الهی کشیده شده بود، اسلام ظهور کرد؛ پیامبر اسلام (ص) مأمور ابلاغ پیام خداوند به انسان‌ها شد و یگه و تنها
، او را ناچار کرد شهر و دیار خود را ترک گوید و به مهاجرت بپردازد، بجنگند، با توطئه‌ها و دسیسه‌ها مقابله کند، و در عین حال

2007 THE 800th

ANNIVERSARY OF JALAL ED-DIN RUMI (MOMIN ANA)

هشتاد و نهمین سالگرد مولانا

